

Sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice

Anna Paďourová

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Anna PAĎOUROVÁ

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice

Zásady pro vypracování:

Teoretická část:

Prostudovat literaturu k danému tématu

Praktická část:

Vymezit výzkumné problémy a zvolit typ výzkumu

Přípravit projekt výzkumu

Zrealizovat výzkum a zpracovat jeho výsledky

Shrnout poznatky ze zpracování tématu "Sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice" a navrhnout doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOLMEROVÁ, I., JURAŠKOVÁ, B. Vybrané kapitoly z gerontologie. 2.vyd. Praha: ČALS, 2003. 88 s. ISBN 80-86541-12-6.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J. Sociální práce v praxi. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

PACOVSKÝ, V., HEŘMANOVÁ, H. Gerontologie. 1.vyd. Praha: Avicenum, 1981. 304 s. ISBN 08-044-81.

SÝKOROVÁ, D. Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie. 1.vyd. Praha: SLON, 2007. 143 s. ISBN 80-86429-57-1.

ŠTILEC, M. Program aktivního stylu života pro seniory. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 136 s. ISBN 80-7178-920-8.

VENGLÁŘOVÁ, M. Problematické situace v péči o seniory. 1.vyd. Praha: Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. února 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2009**

Ve Zlíně dne 18. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 16.4.2009

..... Anna Popelková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá možnostmi a způsobem sociální integrace seniorů v Charitním domově Otrokovice. Teoretická část charakterizuje hranice stáří, zabývá se změnami způsobenými stářím, přípravou a adaptací na stáří a úskalím stáří. Dále definuje pojmy sociální integrace a sociální opora, mapuje rezidenční zařízení v obecní regionální působnosti Otrokovice, zdůvodňuje volbu zařízení pro výzkum a uvádí jeho bližší charakteristiku.

Praktická část obsahuje kvalitativní výzkum s použitím triangulace metod pro zvýšení validity. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem je v Charitním domově Otrokovice podporována sociální integrace seniorů, a to z pohledu samotných seniorů, jejich rodinných příslušníků a také sociálních pracovníků.

Klíčová slova: senior, stáří, změny ve stáří, příprava a adaptace na stáří, úskalí stáří, sociální integrace, sociální opora, domov pro seniory.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the ways and possibilities of the social integration of seniors in the Charity House in Otrokovice. The theoretical part defines the old age borders. It concentrates on the changes caused by the old age, the old age preparation and adaptation and the problems connected with this phenomenon. It also explains the notions of the social integration and the social support, it surveys the residential establishments in the Otrokovice region, it gives reasons for the choice of the individual establishment for the research and it features its more detailed characteristics.

The practical part includes the qualitative research with the use of triangulation to support the validity. The aim was to find out the ways of the social senior integration support in the Charity House in Otrokovice, not only from the individual seniors' point of view, but from the point of view of their relatives and social workers as well.

Key words: senior, old age, old age changes, the old age preparations and the old age adaptation, social integration, social support, senior house.

Na tomto místě bych chtěla vyjádřit své poděkování panu prof. Vlastimilu Švecovi CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce, za poskytnutý čas, podnětné rady a cenné připomínky.

Motto:

„Člověk nestárne vždycky jen proto, že ztrácí své schopnosti.

Často stárne proto, že si zachoval stejné schopnosti ve světě, kde už nejsou tak ceněny.“

Jean Orieux

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 KRAJINA STÁŘÍ	12
1.1 HRANICE STÁŘÍ	12
1.2 ZMĚNY ZPŮSOBENÉ STÁŘÍM	13
1.2.1 Biologické změny	13
1.2.2 Psychické změny	14
1.2.3 Sociální změny	14
1.3 PŘÍPRAVA A ADAPTACE NA STÁŘÍ	15
1.3.1 Formy a etapy přípravy na stáří	15
1.3.2 Adaptace na stáří	17
1.4 ÚSKALÍ POKROČILÉHO STÁŘÍ	18
1.4.1 Osamělost	18
1.4.2 Sociální vyloučení (exkluze)	18
1.4.3 Věková diskriminace	19
2 PODPORA SOCIÁLNÍ INTEGRACE V DOMOVECH SENIORŮ	20
2.1 SOCIÁLNÍ INTEGRACE	20
2.1.1 Sociální opora	20
2.2 POSKYTOVATELÉ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	21
2.3 REZIDENČNÍ ZAŘÍZENÍ V OBCENÍ REGIONÁLNÍ PŮSOBNOSTI OTROKOVICE	22
2.3.1 Domov pro seniory Napajedla	22
2.3.2 SENIOR Otrokovice	23
2.3.3 Charitní domov Otrokovice	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	25
3.1 VÝBĚR ZAŘÍZENÍ PRO REALIZACI VÝZKUMU	25
3.2 FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A CÍLE VÝZKUMU	26
3.3 TYP VÝZKUMU	26
3.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	28
3.4.1 Charakteristika seniorů	28
3.5 VÝZKUMNÉ METODY	28
3.5.1 Polostrukturovaný rozhovor	28
3.5.2 Terénní zúčastněné pozorování skryté	29
3.5.3 Dotazníková metoda	29
3.6 ORGANIZACE VÝZKUMU	30
4 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	31

4.1	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	31
4.2	ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH ZE STRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ A TERÉNNÍCH POZNÁMEK	32
4.3	ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH Z DOTAZNÍKŮ	49
5	VÝSLEDKY VÝZKUMU	52
5.1	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ JEDNOTLIVÝCH VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	52
5.2	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	55
	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	62
	SEZNAM OBRÁZKŮ	63
	SEZNAM TABULEK	64
	SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

V současné době prochází lidská společnost výraznými změnami. Průměrná délka života člověka roste a stále více lidí získává s vyšším věkem vlastní zkušenost. Lidská populace ve vyspělých zemích stárne.

Dle prognózy Českého statistického úřadu má v České republice žít v roce 2050 cca 500 tis. lidí ve věku nad 85 let, což je o 400 tis. více než v roce 2006. Lidí nad 65 let bude téměř 3 mil. (MPSV, 2008, s.9).

Dnešní doba přitom zdůrazňuje spíše krásu a mládí, obzvláště klade akcent na vysoký výkon. Moudrost a zkušenost stáří často přehlíží. Vzhledem k prognóze a k celkové situaci ve společnosti je třeba dbát na to, aby senioři nebyli ze společnosti vyčleňováni a podporovat zájem mladších generací o problémy a těžkosti života starších lidí.

Pro integraci seniora do společnosti je ideální, pokud může žít ve svém přirozeném prostředí v kruhu svých blízkých. To bohužel není často z různých důvodů možné. Proto stát podporuje mimo jiné vznik a činnost rezidenčních zařízení pro seniory, kde mohou důstojně a aktivně prožít své stáří. Díky neustálému zlepšování a rozšiřování služeb je integrace seniorů do společnosti nedílnou součástí programů pobytových zařízení. Této problematice je věnována moje bakalářská práce.

V teoretické části se věnuji okruhům, které se týkají daného tématu. Vymezuji hranice stáří, popisují změny způsobené stářím, možnosti přípravy a adaptace na stáří včetně úskalí pokročilého stáří. Dále se věnuji podpoře sociální integrace v domovech seniorů. Úvodem vymezuji pojem sociální integrace a sociální opora, krátce se věnuji poskytovatelům služeb. Následně mapuji domovy pro seniory, které spadají do obecní regionální působnosti Otrokovice. Z těchto zařízení vychází volba Charitního domova Otrokovice pro realizaci výzkumu.

V praktické části uvádím výsledky výzkumu. Cílem výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem je zajišťována a podporována sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice. Zaměřila jsem se na možnosti trávení volného času seniorů a jejich kontaktů se společenským prostředím, na poskytovanou sociální oporu a podobu sociální integrace. Dále mě zajímalo, zda respondenti umějí svá přání a pocity týkající se společenských kontaktů vyjádřit a jaké vlivy na sociální integraci seniorů působí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KRAJINA STÁŘÍ

Stárnutí a stáří patří neoddělitelně k lidskému životu. V dnešní době se lidé dožívají vyššího věku a díky rostoucí úrovni lékařství lze také život nemalému počtu nemocných prodloužit. Nesmíme však zapomínat, že staří lidé jsou součástí společnosti. Velké množství seniorů ztrácí schopnost vést aktivní a samostatný život. Proto je velmi důležité naučit se chápat změny v životě starého člověka a vytvářet podmínky k jeho integraci do společnosti.

„Celým lidským věkem nás provází stárnutí. Začíná již od narození. Je to přirozený dynamický proces probíhající dle biologických zákonitostí. Na rychlost, projevy a intenzitu tohoto procesu mají vliv různé faktory“ (Matouš, et al., 2002, s. 9).

„Samo stáří je obtížně definovatelná poslední fáze života, v níž se nápadněji projevuje involuce, souhrn involučních změn (zánikových, „poklesových“, atrofických), se zhoršováním zdatnosti, odolnosti a adaptability organismu. Často dochází k rozporům mezi stářím kalendářním (věkem člověka) a stářím biologickým (jeho zdatností, mírou involuce). Mnozí lidé jsou na svůj věk neobvykle zdatní a výkonní, jiní působí předčasně zestárlým (progerickým) dojmem“ (Kalvach, Onderková, 2006, s. 7).

1.1 Hranice stáří

U každého člověka probíhá stárnutí jinak. Pro praktickou činnost je důležitou determinantou stárnutí a stáří věk.

Jak uvádí Pacovský (1994, s. 12), *věk kalendářní, matriční, chronologický* je vymezen datem narození, je tedy jednoznačný. Světová zdravotnická organizace doporučuje věkovou kategorizaci opírající se o patnáctileté periody v lidském životě:

„45 – 59 let	střední věk,
60 – 74 let	vyšší věk, starší věk, ranné stáří,
75 – 89 let	stařecký věk, pokročilý věk, pravé stáří, sénium,
90 let a výše	dlouhověkost“ (Pacovský, 1994, s. 13).

Vzhledem k individuálnímu způsobu stárnutí a stáří nahlížíme na lidský věk z více úhlů. Podle Pacovského (1997, s. 19-20) je třeba rozlišovat mezi věkem kalendářním a věkem funkčním. *Věk funkční, neboli skutečný* sleduje skutečný funkční stav člověka, který

věku kalendářnímu velmi často neodpovídá. Celkový funkční potenciál člověka determinují tři složky - věk biologický, psychologický a sociální.

- *Biologický věk* je dán genetickým programem biologického stárnutí, působením vnějšího prostředí, životním stylem člověka a přítomností nebo nepřítomností nemocí.
- *Psychologický věk* charakterizují osobnostní rysy člověka, psychické změny související se stárnutím a postojem jedince k vlastnímu stáří.
- *Sociální věk* určuje množství rolí, které jedinec ve společnosti zastává.

1.2 Změny způsobené stářím

Zdravotní stav je důležitým faktorem, který determinuje způsob života ve stáří a tím výrazně ovlivňuje míru sociální integrace seniorů. Stáří je charakterizováno změnami v oblasti biologické, psychické i sociální, které se vzájemně ovlivňují.

1.2.1 Biologické změny

S přibývajícím věkem se mění druh a průběh chorob. Typickým rysem stárnutí a stáří je polymorbidita. U starého člověka se objevuje současně více chorob, jejichž vzájemným působením mohou vznikat komplikace (Minibergová, Dušek, 2006, s. 18).

Biologické stárnutí se podle Pacovského (1994, s. 23) projevuje zejména:

- úbytkem aktivní svalové hmoty s poklesem svalové síly,
- úbytkem kostní hmoty, čímž se zvyšuje riziko zlomenin,
- zhoršováním smyslového vnímání,
- změnou v tvorbě a působení hormonů,
- omezením rezerv, snižováním odolnosti k zátěžím a snížením schopnosti adaptace,
- involucí – změnou struktur a úbytkem funkcí orgánů,
- snížením imunity včetně protinádorové imunity,
- sníženým prokrvením důležitých orgánů – mozku, ledvin a srdce,
- zhoršením funkce nervového systému a úbytkem nervových buněk.

1.2.2 Psychické změny

Podle Pacovského (1997, s. 58) jsou psychické změny v procesu stárnutí podstatnou měrou ovlivněny osobností každého člověka. Rysy osobnosti, které jsou pro jedince charakteristické, nabývají ve stáří na své intenzitě. U člověka dále dochází ke změnám potřeb, přesunuje se pořadí jeho hodnot a mění se motivace k různým činnostem. To vysvětluje, proč jedinec nedělá určité věci obvyklým způsobem, proč od některých zájmů upouští a vrací se k zájmům dřívějším.

Obecnou charakteristikou stárnutí je zpomalení psychické činnosti, které se projevuje zejména ve složitějších podnětových situacích. Starému člověku nevyhovuje provádění činností nebo nutnost rozhodování pod tlakem, nemá chuť urgentně řešit akutní problémy. Proto často působí bezradným dojmem. Tyto problémy však dokáží mnozí jedinci kompenzovat svými životními zkušenostmi, zmírněním tempa, zapojením zvýšeného volního úsilí (Pacovský, 1997, s. 58).

Změny zasahují i oblast citového prožívání. Oproti minulosti již některé události na staré lidi nepůsobí, nechávají je chladnými. Vlivem zvýšené citlivosti však naopak jiné situace prožívají emotivněji a snadněji podlehnou dojetí (Pacovský, 1997, s. 59).

Významné změny probíhají také v oblasti učení a paměti. Epizodická paměť, která se týká faktů, určitého místa a doby, se zhoršuje. Již osvojené znalosti a zkušenosti však uchovává paměť sémantická (Baštecký, Vojtěchovský, 1994, in Štilec, 2004, s. 16). Ve stáří se tedy nové vědomosti vštěpují hůře, vzpomínky se naopak vybaví snadno.

Ne všechny psychické změny ve stáří situaci člověka zhoršují. Vlivem životních zkušeností a vyzrálosti osobnosti je jedinec klidnější, rozvážnější, stálejší v názorech a vztazích, lépe rozumí problémům ostatních. Při prováděných činnostech, zejména stereotypních, se projevuje zvýšená trpělivost a také schopnost rozlišit podstatnou věc od nepodstatné (Říčan, 1990, in Štilec, 2004, s. 16).

1.2.3 Sociální změny

Podle Pacovského (1997, s. 60) stárnutí a stáří výrazně mění vztahy mezi společností a jedincem. Dochází ke snižování počtu rolí, které člověk zastává a také ke snížení významu některých rolí. Člověk je společenská bytost, i ve stáří potřebuje být v kontaktu s lidmi. Tato potřeba se často ve stáří ještě zvyšuje, příležitostí a možností je však již méně.

Obávanou známkou stáří je sociální izolace. Představuje samotu, která je ve stáří velmi tíživá. Komunikace a sdružování naopak poskytuje člověku pocit bezpečí a vzájemné pomoci. Tím přispívá k usnadnění života.

Pacovský (1997, s. 60) dále uvádí, že *sociální stárnutí* se vyznačuje postupným ubýváním samostatnosti a narůstáním závislosti. Sociální stárnutí znamená, že člověk ztrácí schopnost zvládat činnosti běžné pro jiné lidi. Samostatnost určují funkční možnosti každého jedince a současně také nároky okolního prostředí. Pokud chce tedy starý člověk zůstat samostatný, musí si udržet svůj funkční potenciál nebo omezit své nároky na prostředí.

Ve stáří se zvyšuje riziko sociální ohroženosti. Starým lidem hrozí v daleko větší míře než mladým nemoc, úmrtí, ovdovění, náhlá změna zdravotního stavu, diskriminace, a v důsledku toho i ztráta soběstačnosti, osamělost a další nepříznivé situace, kterým nejsou schopni plnou silou odolávat. Dalším sociálním faktorem, kladoucím vysoké nároky na adaptační schopnosti při změně životního stylu, je penzionování (Kalvach, Onderková, 2006, s. 9).

„K největším sociologickým obavám v souvislosti se stárnutím populace patří vyčleňování seniorů – *věková segregace* – z většinové mladší společnosti a ztráta životní smyslnosti starých lidí. Toto nebezpečí hrozí zvláště starým lidem nemocným, nezdatným a chudým“ (Kalvach, Onderková, 2006, s. 9).

1.3 Příprava a adaptace na stáří

1.3.1 Formy a etapy přípravy na stáří

Šipr (1997, s. 107) uvádí, že přípravě na stáří se věnuje pozornost ze dvou hlavních důvodů:

- v dnešní době se lidé dožívají vyššího věku než v minulosti, proto má stále větší počet lidí se stářím přímou zkušenost;
- přesto, že člověk má ke stárnutí určité genetické předpoklady, lze vhodným způsobem života projevy a rychlost stárnutí významně ovlivnit.

Příprava na stáří je celoživotním úkolem. Ve stáří se způsob života člověka zúročí. Každý jedinec je tedy do jisté míry odpovědný za to, jak bude jeho stáří vypadat (Pacovský, 1990, s. 55).

Pacovský (1990, s. 55-57) člení přípravu na stáří do tří etap.

- *Příprava dlouhodobá* vychází z předpokladu, že stáří neoddělitelně patří k životu. Základem je působení na širokou veřejnost v oblasti výchovy, vzdělávání i péče o zdraví. Cílem je působit na ty stránky způsobu života, které mohou stáří ovlivnit. Je podporováno vzdělávání, společenské aktivity, rozvíjení osobních zájmů a tvořivých činností, výchova směřující k rodinnému životu. Děti jsou vedeny k úctě a k prokazování menších služeb starým lidem. Ideální je učení příkladem. Svým chováním k rodičům můžeme ovlivnit to, jak se budou naše děti chovat k nám, až zestárneme.

- *Střednědobá cílená příprava* na stáří začíná kolem 45. roku věku a zahrnuje hledisko biologické, psychologické a sociologické.
  - Hledisko biologické zahrnuje zásady správného životního stylu, který je vhodný i ve stáří. Patří k nim zdravá výživa, umění aktivně odpočívat, pohyb na čerstvém vzduchu, prevence závislosti na alkoholu a nikotinu.
  - Hledisko psychologické doporučuje praktikovat duševní hygienu, naučit se přijímat stáří jako nedílnou součást života a také již v produktivním životě akceptovat roli, která nás čeká.
  - Hledisko sociologické se soustřeďuje na podporu aktivit, koníčků a kontaktů s lidmi mimo zaměstnání. Jedná se o přípravu náhradního programu. Pro udržení mezigeneračních kontaktů, které pomohou zabránit věkové segregaci, se doporučuje činnost ve společenských a zájmových organizacích.

- *Krátkodobá příprava* je zaměřená na zvládnutí psychicky náročného období odchodu do starobního důchodu. Smyslem této přípravy je přejít na nový program a životní perspektivu. Tím ovšem příprava na aktivní stáří nekončí. Jedná se o celoživotní program, jehož cílem je udržení fyzické i duševní aktivity.

1.3.2 Adaptace na stáří

Ke spokojenému prožití stárnutí a stáří je nutné, aby se senioři s přicházejícími změnami vyrovnali. Schopnosti přizpůsobit se jsou rozdílné. Reichardová, 1962 (In Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 189-190) rozděluje strategie adaptace na stáří do pěti skupin.

- *Konstruktivní přístup ke stáří* má člověk, který je i ve vyšším věku aktivní, v rámci svého zdravotního stavu pěstuje zájmy a koníčky, zajímá se o své okolí, komunikuje s lidmi, je společenský. Má pozitivní postoj k životu, dokáže se přizpůsobit novým okolnostem, ale také podle potřeby bez agresivity prosazuje své zájmy. Nechybí mu humor, má zájem o nové věci. Pěstuje dobré vztahy s rodinou.
- *Strategie závislosti*: Tento typ lidí je pasivní, závislý na ostatních lidech, na které spoléhá. Postrádá ambice, nesnaží se nic řešit vlastními silami. Pěstuje si své soukromí. Odpovědnost a povinnosti přenechává raději mladším, rozhodování svým nejbližším.
- *Strategii obrannou* používají lidé, kteří se snaží oprostít od svých starostí nebo nepříjemných myšlenek přehnanou aktivitou. Tito lidé se projevují jako pedantičtí, jednají přesně podle svých zvyklostí, úzkostlivě kontrolují své emoce.
- *Strategie hostility* znamená projevování nepřátelského postoje a hněvu vůči druhým lidem. Tito lidé mají sklon k agresivním projevům, neustále si stěžují a jsou podezíraví. Ze svých nezdarů viní druhé lidi nebo nepříznivé okolnosti.
- *Strategie sebenenávisti* znamená, že staří lidé obracejí agresivní jednání sami proti sobě. Projevují vůči sobě nadměrnou kritiku, svůj život vidí jako naprosto zbytečný a neuspokojivý. Na smrt pohlížejí jako na vysvobození.

Popis konstruktivního přístupu bych ráda doplnila o názor Venglářové (2007, s. 12), která zdůrazňuje důležitost přípravy na stáří. Člověk se může připravovat na aktivity, které rozvine později, již v produktivním věku. Stejně tak udržení dobré fyzické kondice, rozšiřování okruhu přátel a pěstování dobrých vztahů s rodinou je celoživotním úkolem a dobrým základem pro spokojené a aktivní stáří.

Souhlasím i s dalším názorem Venglářové (2007, s. 13), že člověk potřebuje ke zdárné adaptaci na přicházející změny ve stáří podporu lidí ve svém okolí, jejich trpělivost a toleranci. Není vhodné měnit mnoho věcí současně. Ideální je přistupovat ke změnám po-

stupně, aby nepřekročily možnou míru únosnosti konkrétného člověka. Někdy to ale není možné. Vždy se však vyrovnává senior se změnou lépe, pokud v ní vidí určitý smysl.

1.4 Úskalí pokročilého stáří

1.4.1 Osamělost

Podle Matulayové (In Sýkorová, Chytil, 2004, s. 228-231) na osamělost nahlížíme z různých úhlů. Můžeme ji vnímat jako tíživou životní situaci nebo pouze jako pocit, který prožíváme v určitém životním období. Je zde tedy výrazný rozdíl mezi samotou a osamělostí. Všeobecně posuzujeme pozitivněji samotou. Můžeme ji vnímat jako dobrovolné rozhodnutí jedince, jako volbu životního stylu, který jsme si sami vybrali. Samota, která je zapříčiněna různými nepříjemnými okolnostmi, již není dobrovolná. Tato samota může přerůst v osamělost, která v člověku probouzí pocity trpkosti, nespokojenosti a životního zklamání. Je velmi těžkým údělem, který je spojován s izolací, pocity nepochopení a vyřazení ze společnosti.

Zůstat sami můžeme v každé životní etapě. Osamělost je však největším úskalím právě ve stáří. K nejzávažnějším příčinám osamělosti patří ovdovělost, dále je prožívání samoty determinováno věkem, pohlavím, zdravotním stavem seniora, jeho bydlištěm aj. Matulayová (In Sýkorová, Chytil, 2004, s. 228-231).

Typy dlouhodobé (chronické) osamělosti:

- *kognitivní (poznávací)* – člověk nemá ve svém okolí osoby, se kterými může sdílet poznatky, myšlenky a diskutovat na určité odborné, filozofické nebo jiné téma;
- *behaviorální osamělost* se týká chování, znamená absenci osob vhodných pro smysluplné trávení volného času;
- *emocionální (citová)* osamělost je stav, kdy jedinec citově strádá a potřeba lásky není naplněna (Bruno, 2002 in Sýkorová, 2004, s. 229).

1.4.2 Sociální vyloučení (exkluze)

Úskalím stáří je také hrozba *sociální exkluze*. Kalvach, Onderková (2006, s. 10) popisují tuto situaci jako dezintegraci vztahů a kontaktů jedince či skupiny s většinou

společností. Důsledkem je ztráta pocitu sounáležitosti, omezení možnosti sdílet hodnoty a výtobytky společnosti.

1.4.3 Věková diskriminace

Dalším ohrožením seniorů je rostoucí riziko diskriminace – *agismu*. Podle Kalvacha, Onderkové (2006, s. 10) může mít podobu:

- *nevhodného jednání*, které je zapříčiněno negativními vlastnostmi či projevy chorob připisovanými bez rozdílu všem starým lidem,
- *předsudků* – mýtů, které se o stáří rozšiřují,
- *hrubé diskriminace* – např. odepření léčby z důvodu vysokých nákladů léčebných postupů.

2 PODPORA SOCIÁLNÍ INTEGRACE V DOMOVECH SENIORŮ

2.1 Sociální integrace

Sociální integrace je pojem, který se často používá v sociální pedagogice. Zatím není přímo vymezen, ale je klíčovým pojmem, který tvoří významnou dvojici s pojmem sociální opora.

Matoušek (2003, s. 86) charakterizuje sociální integraci jako „snahu o začleňování sociálně nebo zdravotně znevýhodněných lidí do společnosti.“

Ve své bakalářské práci budu sociální integrací seniorů rozumět aktivní začlenění seniorů do společnosti, jejich účast na společenském životě, kontakty s jedinci, skupinami, i širším společenským prostředím.

„Úroveň sociální integrace závisí na možnosti rovného přístupu všech lidí ke společenským zdrojům“ (www.strukturalni-fondy.cz).

Sýkorová (2007, s. 179) rozděluje typy sociální integrace ve stáří do 4 kategorií. Hlavním ukazatelem jsou sociální kontakty, které senioři udržují a jejich aktivity v sociální oblasti. Rozlišuje seniory:

- rodinně orientované,
- orientované na přátele,
- orientované na širší sociální okruh (kluby, spolky, komunitu),
- orientované na okruh ne-známých (dobrovolnictví, charita) (Sýkorová, 2007, s. 179).

2.1.1 Sociální opora

„Sociální opora spočívá v dobrých interpersonálních vztazích, v sociálním zázemí rodiny, přátel a známých, případně zájmových a jiných institucí a v pracovním kolektivu“ (Kabele, 1996, in Mareš, 2001, s. 17).

Sociální opora znamená pro člověka vědomí, že jej ostatní mají rádi, mají o něj zájem a váží si ho, že je pro ostatní důležitým komunikačním článkem (Coby, 1976, in Hewstone, Stroebe, 2006, s. 607).

Sociální opora má svoji strukturu a funkci. Struktura sociální opory znamená sociální integraci jedince do sociálního prostředí a množství sociálních vztahů. Funkcí sociální opory se rozumí podpůrné a interpersonální vztahy (Hewstone, Stroebe, 2006, s. 607).

Jak uvádí Wills, Shinar, 2000 (In Mareš, 2002, s. 38), plní sociální opora funkci:

- *emocionální opory*, kterou poskytuje např. přítel, a která posiluje sebedůvěru člověka, snižuje pocit úzkosti a strachu a pomáhá při zvládnání zátěžových situací;
- *instrumentální opory*, která spočívá v poskytnutí materiální pomoci a nebo také pomáhajícího chování, a která podporuje jedince v řešení praktických problémů a při zvládnání zátěžových situací;
- *informační opory*, která poskytuje jedinci důležité informace, doporučení a rady, kontakt na poskytovatele potřebných služeb apod.;
- *opory poskytované (sociálním) společenstvím*, což vede k pocitu sounáležitosti, začlenění do společnosti, pomáhá také odpoutat na čas myšlenky od problémů;
- *opory potvrzením tzv. platnosti*, která poskytuje jedinci zpětnou vazbu od společenství lidí, ve kterém se pohybuje, což znamená, že jedinec má možnost příznivého sociálního srovnávání, získává pocit, že jej lidé kolem akceptují.

2.2 Poskytovatelé sociálních služeb

Pro ochranu práv a oprávněných zájmů lidí, kteří jsou znevýhodněni oproti ostatním, a sami nejsou schopni svá práva prosadit, byl s účinností od 1.1.2007 vydán zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách. Podle tohoto zákona jsou všichni poskytovatelé sociálních služeb vedeni v Registru poskytovatelů sociálních služeb (<http://portal.mpsv.cz/soc/ssl>).

Poskytovateli sociálních služeb jsou jak státní organizace, tak i nestátní subjekty, jejichž vznik stát podporuje, a současně na ně také dohlíží. Nestátní neziskové organizace mají ve společnosti nezastupitelnou úlohu. Na momentální potřeby společnosti jsou schopny reagovat pružněji, mohou poukazovat na aktuální problémy a pomoci s jejich řešením (Holmerová, Jurašková, Zikmundová, 2003, s. 41-42).

MPSV (2008, s.31) řadí mezi úlohy rezidenčních zařízení pro seniory podporu jejich integrace do společnosti. Tato zařízení by měla být otevřena komunitě, měla by se věnovat

prevenci sociální exkluze, rozvíjet sociální aktivity, podporovat rodinu a pečovatele. Pobytové zařízení pro seniory je nutné více zpřístupnit veřejnosti a provázat s životem v obci. Senioři žijící v těchto zařízeních, i jejich rodiny, by měli mít větší vliv na způsob života v těchto zařízeních.

Ve své bakalářské práci budu rezidenčním zařízením rozumět domov pro seniory, který poskytuje pobytové služby lidem se sníženou soběstačností z důvodu věku, a kteří potřebují pravidelnou pomoc druhého člověka.

2.3 Rezidenční zařízení v obecní regionální působnosti Otrokovice

Zmapovala jsem rezidenční zařízení, která spadají do obecní regionální působnosti města Otrokovice. Cílem bylo získat přehled o velikosti zařízení, způsobu ubytování a nabízení možností zprostředkování kontaktů se společenským prostředím.

Do okruhu této působnosti spadají tři domovy pro seniory, jejichž stručný popis níže uvádím. Ve výčtu poskytovaných služeb všech těchto zařízení je podpora sociální integrace seniorů přímo či nepřímo deklarována.

2.3.1 Domov pro seniory Napajedla

Jedná se o příspěvkovou organizaci, jejímž zřizovatelem je Krajský úřad Zlín. Kapacita zařízení je 67 míst. Senioři jsou ubytováni v jedno, dvou nebo třílůžkových pokojích s příslušenstvím. Z celkového počtu 41 zaměstnanců se sociální práci věnují 2 pracovnice (Libiger, 2008).

Práce sociálních pracovníků je vymezena dvěma základními směry. Na jedné straně vedením sociální agendy, poskytováním sociálního poradenství a napomáháním při řešení sociálně právních problémů. Na druhé straně nasazením veškerých schopností v přístupu k záležitostem týkajících se seniorů, jejich rodinných příslušníků a jejich vztahů ke společenskému prostředí. Poslání a cíle v oblasti společenských kontaktů jsou vymezeny poskytnutím pomoci a podpory při pocitech osamělosti, při navazování kontaktů a vyřizování svých záležitostí, např. na úřadech (www.dsnapajedla.cz).

V tomto zařízení není k dispozici klasický ergoterapeut. Nabídku aktivit pro seniory včetně jejich organizace zajišťuje sociální pracovnice. Jsou zde vedeny aktivizační činnosti

v klubovně, mezi něž patří práce s papírem, kresby na sklo, práce na počítači. Pravidelně se také pořádají sportovní odpoledne, muzikoterapie, diskuze na různá témata (Libiger, 2008).

2.3.2 SENIOR Otrokovice

SENIOR Otrokovice je příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je město Otrokovice. Poskytování pobytových služeb se realizuje ve třech objektech – A, B, nově je postavený objekt C. Celková kapacita je 257 míst v jedno nebo dvoulůžkových bytových jednotkách. Je zde zaměstnáno 96 pracovníků, z toho 4 sociální pracovníce (Berková, 2008).

Posláním domova pro seniory v oblasti integrace do společnosti je podpora uživatelů v udržování kontaktů se společenským prostředím. Mezi poskytované služby v tomto směru patří:

- nabídka možností kulturního a společenského života,
- poskytování základního sociálního poradenství,
- možnost zájmových činností, využití různých terapií, ergoterapie, zprostředkování náboženských programů a bohoslužeb (Berková, 2008).

2.3.3 Charitní domov Otrokovice

Třetím zařízením ve sledovaném regionu je nestátní nezisková organizace, jejímž zřizovatelem je Charita sv. Anežky Otrokovice. Charitní domov má 45 lůžek určených pro trvalý pobyt. Pokoje jsou zde jednolůžkové nebo dvoulůžkové s kuchyňským koutem a vlastním sociálním zařízením. O seniory pečují 25 zaměstnanců, z toho 2 sociální pracovníce a 1 pracovníce zabývající se ergoterapií. (Charita sv. Anežky Otrokovice, 2008).

Podle Charity sv. Anežky Otrokovice (2008) je posláním organizace poskytovat svým obyvatelům podporu, pomoc a péči v prostředí, které se co nejvíce podobá jejich původnímu domovu a předcházet pocitům samoty. Při pobytu zde je mimo jiné kladen důraz na podporu soběstačnosti a zachování sociálních vazeb s rodinnými příslušníky.

Pro uživatele probíhají denně aktivizační programy, pořádají se pravidelné i nepravidelné aktivity a společenské události.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Stáří je etapou lidského života, ve které se musí člověk vyrovnávat s novými skutečnostmi a výraznými změnami ve všech oblastech lidského života. Způsob života ve stáří je podmíněn zdravotním stavem, ekonomickým zajištěním člověka, dostupností pomoci a péče. Ke spokojenému životu a pozitivnímu sebepojetí ve stáří to však zdaleka nestačí. Člověk i ve stáří potřebuje cítit, že je společenským okolím přijímán, akceptován, že někam patří.

Ve svém výzkumu se zaměřuji na sociální integraci seniorů, která je v současné době velmi aktuální a rozvíjí se ve všech rezidenčních zařízeních pro seniory. Mým záměrem bylo zjistit, jak je v Charitním domově Otrokovice sociální integrace podporována, a to z pohledu seniorů, jejich rodinných příslušníků a také sociálních pracovníků.

Seniorem pro účely tohoto výzkumu rozumím člověka, který je starší 60-ti let, pobírá starobní nebo invalidní důchod a žije v Charitním domově Otrokovice. Ve výzkumné práci používám současně také označení „respondent“.

3.1 Výběr zařízení pro realizaci výzkumu

Pro praktickou část práce jsem zvolila kvalitativní výzkum vedený v Charitním domově Otrokovice.

V tomto zařízení jsem absolvovala odbornou stáž. Měla jsem možnost blíže poznat prostředí Charitního domova, seznámit se s prací sociálních pracovníků a pracovníce Denního centra. Navázala jsem kontakty s respondenty a během společných setkání se nám podařilo vybudovat vztah důvěry. Dalším důvodem pro výběr tohoto zařízení je jeho umístění v blízkosti mého bydliště, čímž bylo umožněno častější bezproblémové setkávání s respondenty. Díky menší kapacitě tohoto zařízení lze lépe nahlédnout do celkové atmosféry Charitního domova.

Podrobnější popis tohoto zařízení včetně nabídky aktivit pro seniory uvádím v přílohách P II a P III.

3.2 Formulace výzkumných otázek a cíle výzkumu

Vymezila jsem 5 výzkumných otázek, které se týkají zkoumané oblasti. Pod každou z dílčích otázek uvádím zdroje čerpání dat.

Tab. 1. Výzkumné otázky

1. Jakých možností trávení volného času a kontaktů s lidmi senioři využívají?
polostrukturovaný rozhovor – ot.č. 4, 5, 6, 7, 8, 9 terénní poznámky
2. Jakou podobu má sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice?
polostrukturovaný rozhovor – ot.č. 5, 6, 7, 8, 9 terénní poznámky dotazník
3. Kdo poskytuje seniorům žijícím v Charitním domově Otrokovice sociální oporu?
polostrukturovaný rozhovor – ot.č. 10, 11, 12, 13, 14 terénní poznámky
4. Jsou senioři schopni formulovat své pocity a přání ohledně potřeby společenských kontaktů?
polostrukturovaný rozhovor – ot.č. 14, 15, 16 terénní poznámky dotazník
5. Čím je ovlivněna aktivita seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice?
polostrukturovaný rozhovor – ot.č. 1 - 13 terénní poznámky dotazník

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak jsou senioři žijící v Charitním domově Otrokovice integrováni do společnosti. Jakým způsobem tráví svůj volný čas, zda mají dostatek příležitostí ke společným a společenským aktivitám, k navazování a udržování sociálních kontaktů, a nakolik těchto příležitostí využívají. Dále se zaměřím na to, jestli jsou jejich zájmy a aktivity podporovány rodinou a sociálními pracovníky.

3.3 Typ výzkumu

Vzhledem k charakteru vymezených výzkumných otázek jsem zvolila výzkum kvalitativní. Ten totiž umožňuje lépe než výzkum kvantitativní poodhalit vnitřní svět seniora. Práce v terénu dává kvalitativnímu výzkumníkovi možnost nejen hlubokého poznání, ale také možnost poznání a analýzy konkrétního prostředí (Gavora, 2000, s. 142).

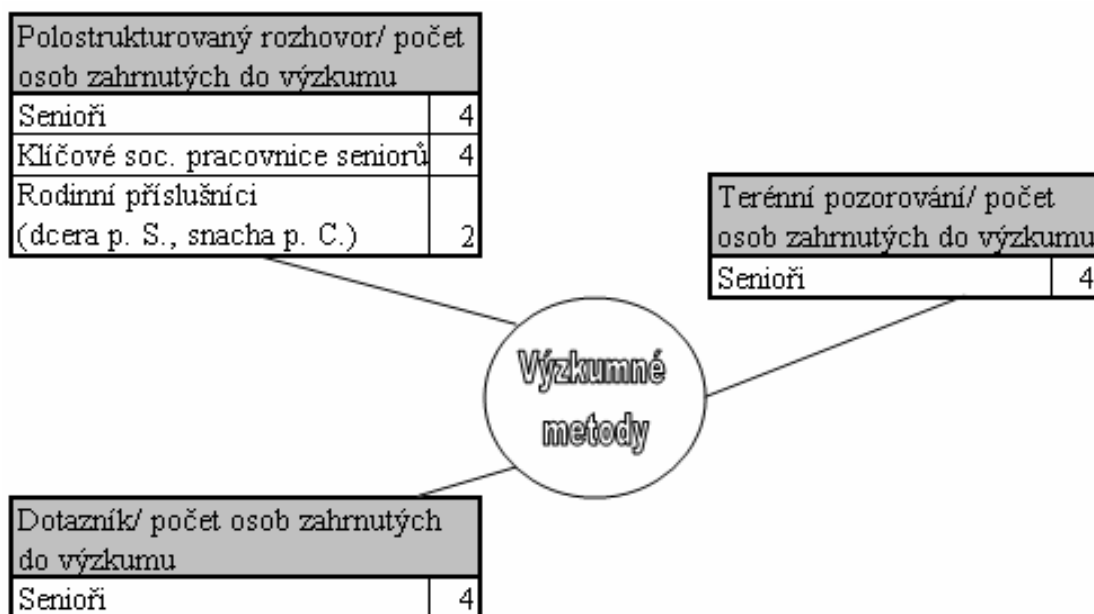
„Výzkumník, stejně jako kterýkoli jiný účastník výzkumu, žije v určité vztahové a významové síti, v určitém kulturně-společenském kontextu. Jeho znalosti a zkušenosti či prožitky formují jeho schopnost porozumět a uchopit fenomény jeho vnější i vnitřní reality“ (Spinelli, 1989, in Miovský, 2006, str. 70).

Validita kvalitativního výzkumu je zabezpečena dlouhodobým výzkumem, kontaktem výzkumníka s realitou a velmi přesným popisem výroků zkoumaných osob s uváděním autentických citátů (Gavora, 2000, s. 146).

Pro podporu validity dále charakterizovaného výzkumu jsem použila triangulaci, opírající se o data z více zdrojů údajů. Ve výzkumu jsem:

- zohlednila pohled seniorů, jejich klíčových sociálních pracovníků a jejich rodinných příslušníků;
- uplatnila 3 výzkumné metody – polostrukturovaný rozhovor, terénní pozorování a metodu dotazníkovou.

Rozhovory s respondenty a zápisy z terénního pozorování uvádím v příloze P IV – P XVII.

Obr. 1. Schéma triangulace na základě tří výzkumných metod

K volbě dotazníkové metody jsem přistoupila až v průběhu kvalitativního vyhodnocování rozhovorů a terénních poznámek, kdy se ukázala potřeba dalších informací pro získání odpovědí na výzkumné otázky.

3.4 Výzkumný vzorek

Výběrový soubor tvoří 4 senioři žijící v Charitním domově Otrokovice, jeden muž a tři ženy. Použila jsem záměrného výběru, při kterém jsem dbala na to, aby senioři byli schopni komunikovat, aby byli pokud možno rozdílného věku, pohlaví, a aby se lišila také délka jejich pobytu v Charitním domově.

3.4.1 Charakteristika seniorů

Pan M. je ve věku 81 let, žije zde 3 roky. Před nástupem do zařízení žili společně s manželkou v bytě v Otrokovicích. Sem přišel kvůli manželce, která potřebovala pomoc. Po 2 letech pobytu v CHD manželka zemřela, 1 rok zde tedy žije sám.

Paní B. má 64 let. Zde bydlí 3 roky. Před nástupem do domova žila se svým synem, který má 28 let, v bytě v Otrokovicích. Do tohoto zařízení šla bydlet dobrovolně, chtěla uvolnit synovi cestu do života.

Paní C. je zde 1,5 roku. Je ve věku 81 let. Dříve bydlela v Domě s pečovatelskou službou ve Spytihněvi. Bydlet v CHD Otrokovice bylo její přání.

Paní S. má 81 let. Bydlí v tomto zařízení 4 roky. Po smrti manžela žila 20 let sama v bytě v Otrokovicích. Do zařízení šla dobrovolně ze zdravotních důvodů.

3.5 Výzkumné metody

3.5.1 Polostrukturovaný rozhovor

- Všichni respondenti, klíčové sociální pracovnice seniorů i rodinní příslušníci vyjádřili souhlas s tím, že rozhovor bude nahráván.
- Rozhovor byl veden s každým seniorem samostatně vždy v jeho pokoji.
- Rozhovory s klíčovými sociálními pracovníci seniorů byly vedeny také samostatně vždy v jejich kanceláři.

- Rozhovory s rodinnými příslušníky seniorů probíhaly také samostatně za přítomnosti pouze výzkumníka a určitého rodinného příslušníka na místě dle dohody.
- Během rozhovoru používám otevřené i uzavřené otázky.

Polostrukturovaný rozhovor vychází z rámcových otázek. Je to metoda dotazování, která umožňuje zaměřovat pořadí otázek dle potřeby, aby bylo dosaženo maximální výtěžnosti rozhovoru. Během rozhovoru pokládá výzkumník otázky pro ověření, zda byla daná věc správně pochopena a také doplňující otázky, na základě kterých lze výzkumné téma rozpracovat více do hloubky (Miovský, 2006, s. 159-160).

3.5.2 Terénní zúčastněné pozorování skryté

Vzhledem k tomu, že jsem trávila v tomto zařízení čas v rámci odborné stáže, mohla jsem se oficiálně pohybovat mezi seniory. Tato přirozená možnost mi poskytla v rámci praxe i během výzkumu další zajímavé postřehy, které umožňují hlubší proniknutí k výzkumným otázkám.

- Výsledky terénního pozorování jsem zaznamenávala písemně formou terénních poznámek.
- O rozšíření výzkumu nebyli tedy respondenti informováni. Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o moje doplňující postřehy ke zkoumanému tématu, se kterým senioři souhlasí, nepovažuji v tomto případě tuto výzkumnou metodu za neetickou.

Terénní zúčastněné pozorování skryté je extrospektivní metoda, při které nemusí mít výzkumník předem zcela přesně vytyčeno, co bude pozorovat (Ferjenčík, 2000, in Miovský, 2006, s. 142). Postačuje rámcové vymezení smyslu cíle pozorování.

3.5.3 Dotazníková metoda

Během vedení rozhovorů a pozorování seniorů jsem zjistila, že jejich častým tématem je samota. Pro ucelený pohled na výzkumný problém zde chybí informace, zda je samota seniorů faktická nebo zda se „jen“ cítí osaměle. Pro získání doplňujících informací jsem sestavila pro seniory dotazník.

- Dotazníkem pokládám písemné otázky, respondenti odpovídali v mé přítomnosti.
- Jejich odpovědi jsem písemně zaznamenávala.

- Kombinuji různé typy otázek:
  - otevřené otázky, které respondentu nasměrují k přesnějším odpovědím,
  - polouzavřené otázky nabízející alternativní odpovědi a žádost o vysvětlení k určitým odpovědím,
  - uzavřené otázky s nabídkou alternativních odpovědí.
- Vyplnění dotazníku proběhlo s každým seniorem vždy v jeho pokoji.

3.6 Organizace výzkumu

Výzkum jsem realizovala v období listopad 2008 – březen 2009. Před zahájením výzkumu jsem seniory seznámila s cílem výzkumu. Informovala jsem je o metodě výzkumu a zdůraznila jsem, že bude zachována jejich anonymita. Senioři souhlasili se svou účastí na výzkumu. Současně jsem je požádala o souhlas s realizací rozhovorů také s jejich klíčovými sociálními pracovníci a zástupcem jejich rodiny. Ženy souhlasily, pouze muž si nepřál, aby do výzkumu byla zapojena jeho rodina.

Všichni účastníci rozhovorů, jak senioři, tak i klíčové sociální pracovníce a rodinní příslušníci seniorů, souhlasili s nahráváním rozhovorů na diktafon. Rozhovory byly tedy nahrávány a vždy ihned po realizaci rozhovoru doslovně přepsány ze záznamového zařízení do písemné podoby.

V průběhu kvalitativního vyhodnocování rozhovorů a terénních poznámek jsem pro doplnění potřebných informací od seniorů použila dotazníkovou metodu. Senioři s doplněním výzkumu souhlasili. Dotazník jsem vyplňovala společně s respondenty. Jejich vyjádření jsem doslovně písemně zaznamenávala sama, vždy po jejich odpovědi. Jedná se o velmi citlivé a intimní téma, o kterém byli ochotni hovořit jen proto, že jsme již navázali přátelský vztah. Písemná odpověď byla pro seniory problémem. Při vyjádření k jednotlivým otázkám potřebovali podporu a možnost nerušeně vyjádřit své pocity a emoce.

4 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT

4.1 Způsob zpracování dat

Textová data, získaná prostřednictvím výše uvedených metod, jsem zpracovávala pomocí kódování.

„První fází procesu kódování je otevřené kódování. Významové jednotky jsou složeny z pojmů, které označují jednotlivé události“ (Mioviský, 2006, s. 228).

Při obsahové analýze dat kódováním jsou přiřazovány textu kódy v podobě symbolů, dle kterých lze data třídit, strukturovat a komprimovat. Části textu se uspořádávají podle určených témat, přičemž obsah textu je redukován. Cílem kódování je pojmy kategorizovat, objevit vztahy mezi údaji a na základě toho budovat teorii (Maňák, Švec, Š., Švec, V., 2005, s. 52).

S využitím metod, které jsem popsala v předchozí kapitole, jsem získala empirická data ve formě textu, která uvádím v příloze. Při analýze dat jsem postupovala takto:

- pročetla jsem opakovaně všechny texty, které jsem uspořádala podle obsahu vymezených výzkumných otázek;
- analýze textu předcházelo vymezení klíčových kódů (významů vyjádřených slovy);
- tyto kódy jsem v průběhu čtení textu doplňovala dalšími kódy, úplný seznam kódů uvádím v příloze P I;
- pokusila jsem se v souladu s obsahem výzkumných otázek integrovat společné významy u jednotlivých otázek ze všech polostrukturovaných rozhovorů a terénních poznámek, stejně tak jsem zvlášť postupovala u jednotlivých otázek z dotazníků;
- v následujících podkapitolách uvádím výsledky zmíněného postupu zpracování dat, v němž jsou shrnuty významy v určité zobecněné podobě;
- tato zobecnění ilustruji částmi výroků z odpovědí respondentů;
- tučně jsou proto vyznačeny významy odpovídající kódům:
  - v mém zobecňujícím integrovaném textu;

- objevující se v citovaných výrociích respondentů (kurzívou).

Dále tedy vyhodnocuji současně data získaná terénním pozorováním, která jsem znamenala formou terénních poznámek a data získaná z rozhovorů se seniory, s jejich klíčovými pracovníci a rodinnými příslušníky. Z rodinných příslušníků jsem zrealizovala rozhovor s dcerou paní S., který probíhal bez přítomnosti dalších osob ve společenské místnosti Charitního domova a snachou paní C., který probíhal také v soukromí na pracovišti snachy paní C. Syn paní B. sice přislíbil rozhovor, bohužel i po několika urgencích si nenašel čas.

4.2 Analýza dat získaných ze strukturovaných rozhovorů a terénních poznámek

Otázka 1: Povídejte mi, prosím, jaký byl váš život před odchodem do důchodu - o vaší rodině, jaké jste měl/a zaměstnání, zda jste měl/a čas na koníčky a přátele

Cílem 1. otázky bylo zmapovat informace o způsobu života respondentů, které odhalují míru jejich začlenění do společnosti a množství rolí v době jejich produktivního života. Zajímalo mě, jaký byl jejich rodinný život, co pro ně znamenalo jejich zaměstnání, zda si budovali přátelské vztahy a jakým činnostem se věnovali ve volném čase.

Velmi důležitým ukazatelem integrace respondentů do společnosti je jejich zaměstnání. Bez ohledu na druh zaměstnání se u všech seniorů shodně projevuje touha **být** pro ostatní potřebný, být **v kontaktu s lidmi**, s pracovním okolím. Všichni zdůrazňují **důležitost kontaktů** s lidmi při zaměstnání. Pan M. říká: „*Nechcu se chválit, ale v práci jsem byl velice dobrý...na vojnu mě ještě psali, že se mnou počítají.*“ Časem se vypracoval do vyšší funkce, kde je nutné umění **jednání s lidmi a komunikace**: „*A pak jsem postupoval...až jsem byl ve větší funkci.*“ Paní S. také zdůrazňuje potřebu kontaktů s lidmi: „*Práce byla pro mě vždycky důležitá...moc. Byl pro mě důležitý kontakt s lidma...*“ Vždy byla **kommunikativní**, nedělalo jí potíže měnit pracovní místa a tím pádem si také zvykat na nové lidi kolem sebe: „*...dělala jsem v různých funkcích, účetní, rozpočtářku...Pak jsem dělala v Teplárně v Otrokovicích ubytovatelku*“. I zde je vidět volba práce, kde je velmi důležitá **kommunikace s lidmi**. Paní C. pracovala většinou ve skladech náhradních dílů, kde byla také v neustálém **kontaktu s lidmi**, hlavně s muži. V mužském kolektivu musela nepochybně své práci dobře rozumět. Sama uvádí: „*Byla jsem hodnocena jako dobrý skladník...*“ Paní B.

je od dětství postižena obrnou. Vzhledem k této nemoci měla minimální možnosti výběru zaměstnání. Vzpomíná: „*Měla jsem veliké přání, abych mohla něčím byt. ...Chtěla jsem něco dokázat...*“ 16 let pracovala doma, kam jí byla práce dovážena. Přesto i tento způsob zaměstnání jí přinášel určitý potřebný **kontakt s lidmi**. Zde se projevuje také velká **nezdolnost** paní C. : „*...já jsem to musela dělat v noci s maminkou, protože to bylo nárazové. 14 dní rychle a 14 dní bylo volno.*“ **Nezdolnost** v ohledu pracovního nasazení se projevuje i u ostatních respondentů.

Tato otázka dále odkryla **rodinný život** seniorů. Kromě paní B. všichni respondenti **sdíleli** v manželství společný život s partnerem. Pan M. má 2 syny. Rozhovor ukázal, že velmi podporoval **rodinný život**. Trval na tom, že manželka se bude starat o domácnost a o děti „*...nechtěl jsem, aby šla do práce...ona si někde sehnala školku...já jsem tam zavolaal, že si to nepřēju...*“, zatímco on bude zajišťovat domácnost ekonomicky. Jak se vyjádřil v rozhovoru, zajišťoval rodinu ekonomicky 16 let pouze sám: „*...chlap je od toho, aby uživil rodinu...neměli jsme žádnéj blahobyt, ale ta rodina byla, no...*“ Rozhovor ukázal na bolest paní S., která má 1 dceru. Přestože toužila po velké rodině, nemohla mít více dětí z důvodu nemoci: „*Byla jsem nemocná s ledvinama, tak jsem měla jen 1 dceru.*“ Rozhovor v dalších otázkách potvrzuje, že je velmi silně **orientovaná na rodinu**. Také dcera paní S. vzpomíná, jak jí maminka pomáhala: „*Hodně se věnovala vnukům.*“ U paní C. rozhovor odhalil také velmi silné vazby na **rodinný život**. Jak uvádí, opravovali s manželem domek a veškerý volný čas po práci trávila **prací pro rodinu** a starostí o dvě děti - dceru a syna: „*...chalupa se musela nejdřív opravovat,...ted' ještě musel se člověk těm děckám trochu věnovat...takové roky zaplněné prací a bez koníčků.*“ U pana M., paní S. i C. je patrná velká snaha k **budování rodiny a rodinného života**. Ukazuje se zde u všech velká **rodinná soudržnost**. Manželství paní B. trvalo velmi krátce. Žila potom i nadále v domácnosti s maminkou, která jí pomáhala se zaopatřováním syna. Jak uvádí, měla z manželského života obavy: „*...já jsem ho měla ráda...bála jsem se toho života...on byl chodící a já mám od malička obrnu...potom chtěl mět děťátko...*“ Měla strach, aby díky porodu dítěte nedošlo ke zhoršení jejího **zdravotního stavu**: „*...kdo mňa bude opatrovat aj s malým...*“. Přesto byla její **touha po rodině** silnější. Na syna je velmi hrdá: „*Dokonce jsem měla 1 syna.*“ Paní B. i přes svoji nemoc vychovávala syna s pomocí maminky, později sama za občasného dohledu sociální pracovnice a využití některých služeb. Zde se ukazuje velmi silná touha po **rodinném životě a rodinném zázemí**.

Dále mě zajímalo, s kým a jak trávili respondenti v produktivním věku svůj volný čas. Způsob trávení volného času odhaluje individualitu seniorů i jejich společenské styky mimo zaměstnání a rodinu. Ukazuje tedy míru sociální integrace v dalším rozměru.

Paní S. klade důraz nejvíce na ruční práce, kterým se věnovala, jak říká, do 65 let. Šití, pletení, háčkování. I zde se projevuje **vztah k rodině**. Paní S. říká: „*A taky to byl přínos do domácnosti. Ale mě to bavilo.*“ Dcera a klíčová pracovnice paní S. kromě ručních prací uvádějí také čtení, starost o vnuky, dcera navíc ještě práce na zahradě. Všechny uvedené **koničky** jsou individuální a **směřují k rodině**. Je patrné, že svůj čas tráví ráda s rodinou a současně že **trávení času o samotě** jí nedělá potíže. Přesto je velmi **komunikativní**. Se svými **kamarádkami** se setkávala pravidelně: „*...šly jsme nakoupit masa....posedět na kafe....jednou za týden... za 14 dní...ony mě navštěvují ještě dnes tady.*“ Paní C. je zaměřena sportovně. Ve volném čase podnikali **rodinné výlety**, jak sama uvádí: „*...ta turistika...jízdy na kolách....jezdili jsme rádi celá rodina.*“ Jako dozor šlapala se spolužáky své dcery 100 jarních kilometrů. Když chodil syn do Skautu, jezdila jim na tábory vařit. Snacha se k tomu vyjadřuje: „*...Konička vysloveně ne – nikdy neměla. Věnovala se rodině a zahradě. To ji bavilo.*“ Klíčová pracovnice také potvrzuje zálibu paní C. v práci na zahradě a kolem domku, přidává čtení. Na otázku, co přátelé, paní C. reaguje: „*...měli jsme...a dobré...v nouzi poznáš přítele.*“ Paní C. je velmi **společenská a komunikativní**. Věnovala se **aktivitám** v různých **společenstvích**, které často pomáhala organizovat. Dokázala skloubit **rodinný a společenský život**. Pan M. dával také přednost **kolektivním aktivitám**, ve kterých zastával většinou vedoucí pozici. Vedl rušný **společenský život**. Jak uvádí, byl předsedou fotbalového oddílu: „*...na tom hřišti je postavená budova, ta se za mě stavěla...*“ a také předsedou hasičů. Dále zmínil spolek myslivců, se kterým jezdil na brigády sadit stromky: „*...stromů jsem zasadil moře.*“ Také zmínil stavbu chaty: „*...nepostavil jsem dům, ale chatu...*“ Na dotaz ohledně kamarádů odpovídá, že **známých měl spoustu**, ale **kamaráda** největšího – nerozlučného pouze **jednoho**. Paní B. zabrala většinu dne péče o domácnost, jak sama sděluje: „*A líbilo sa mě to, vždycky jsem si přivstala o půl 4 ráno, abych to všechno, ten nákup, všechno stihla.*“ Jak dále uvádí, často také hlídala děti svého bratra a sestry. Ve volných chvílích se snažila věnovat ručním pracím – vyšívala přes potíže s rukou: „*...nemám tu ruku dobrou... plátno se napichalo jehla...*“ Paní B. velmi omezuje její **zdravotní stav**. Z tohoto důvodu převládaly hlavně **aktivity a kontakty v rodině**, které byly pro ni stěžejní. K otázce přátel říká, že si dobře ro-

zuměla s **kamarády svého syna**: „...synek měl partiju kluků, a oni k nám všichni chodili...dělala jsem jim amolety.“ Dále komunikovala s lidmi, které potkávala venku cestou na nákup: „...venku jsem potkala **známé lidi**...“ Paní B. je velmi **společenská**. Přesto vzhledem ke svému **zdravotnímu stavu** byla v **kontaktu** nejčastěji s **rodinnými příslušníky** a jejich **kamarády**.

Všichni respondenti měli ve svém produktivním věku velmi **silné rodinné zázemí**. Přiměřeně svému **zdravotnímu stavu** byli všichni **aktivní** a rádi **komunikovali** s širším okruhem lidí – **přáteli** nebo alespoň **známými**. Ve všech sférách jejich života se ukazuje **potřeba sdílení** svého života s druhými lidmi a také velká míra energie a **nezdolnosti**.

Otázka 2: Jak jste vnímal/a odchod do důchodu?

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jak respondenti reagovali na novou životní situaci. Ukazuje, jak velký význam pro ně mělo zaměstnání a integrace v určité skupině, čemu se dále věnovali.

Paní S. po odchodu do důchodu již nepracovala. Ve všech směrech se **věnovala rodině**. Uvědomuje si, že **rodina** pro ni vždy byla a je **na 1. místě**. 3 roky se starala o manžela, který onemocněl: „...tak jsem se věnovala mu...přednost před zaměstnáním.“ Poté, co její manžel zemřel, se naplno věnovala vnukům, kteří byli ještě velmi malí. S nadšením na toto období vzpomíná: „měla jsem pořád co dělat s něma...ušetřit dceři, aby měla míň práce...já jsem strašně se jim ráda věnovala...úkoly, to bylo moje...já jsem byla ve svém živlu.“ Klíčová pracovnice i dcera paní S. její slova potvrzují. Paní C. vzpomíná, že měla obavy z odchodu do důchodu: „...tak jsem se toho bála...“ Chtěla dále pracovat. Potřebovala finance na podporu syna na vysoké škole „...syn byl eště na vysoké...“. Důležitější však byl **kontakt s lidmi**, který by jí velmi chyběl, jak sama uvádí: „...budu mezi lidmi...víte, jak by mi to chybělo...doma jsem nechtěla byt, protože bych to špatně snášela...měla jsem tolik práce v důchodě, jak snad' nikdy.“ U pana M. dotaz vyvolává nepříjemné pocity. Vzpomíná, že v důchodě ještě pracoval, dokud to zaměstnavatel dovolil: „Nebyl jsem rád. ...situace byla taková, že už mě nechtěli ani na dohodu, tak jsem šel.“ Potom, co přestal pracovat, operativně hledal náplň volného času, protože manželka byla ještě zaměstnaná. Koupil si kolo a jezdil. Zde je však důležité, že náplň času byla opět smysluplná. Se smíchem říká: „...její kamarádka...měla kačeny...já jsem jí sháněl kopřivy.“

Paní B. je v invalidním důchodu od 26 let. Byla však zaměstnaná. Pro potřeby tohoto výzkumu je tedy směrodatná doba odchodu ze zaměstnání. Stejně jako pan M. a paní C. byl pro ni odchod ze zaměstnání nepříjemný. Uvádí: „...špatně mě bylo, že jsem to musela opustit...něco jste byla...byli jste užiteční, něco jste dokázali“. Paní B. zemřela maminka a ona musela zůstat doma, aby se mohla postarat o svého syna: „...maminka umřela...my jsme zůstali sami. A já už to sama nezvládla...abych opatrovala aj malého, aj chodila do práce.“ Paní B. se tedy po odchodu ze zaměstnání naplno věnovala **péči o syna a o domácnost**.

Můžeme shrnout, že všichni senioři žili i po odchodu do důchodu naplno **aktivním životem**.

Otázka 3: Jak jste na tom se zdravím? Jak se cítíte?

Tato otázka odhaluje možné překážky a **omezení v realizaci aktivit a činností seniorů**.

Paní S. má **více zdravotních problémů**. Co se však týká společenských kontaktů, nejvíce ji **omezuje** artróza kolen. Občas trpí bolestmi a při chůzi je odkázána na „chodítko“. Sama říká: „...když mám bolesti, já su radši tady sama...**když můj zdravotní stav je dobrý...vezmu chodítko a idu ven**.“ I klíčová pracovnice a dcera potvrzují, že tyto **zdravotní potíže** paní S. velmi **omezují** při styku s lidmi. Hlavním důvodem jsou obavy, že by mohla někoho obtěžovat svou špatnou náladou nebo pomalou chůzí, sděluje paní S.: „*Ráda chodím sama...nemám pocit, že někoho brzdím*“ Paní C. byla **donedávna** naprosto samostatná a její **zdravotní stav** ji nijak **neomezoval**. Nyní její **zdravotní stav není dobrý**. Prodělala slabou mozkovou mrtvici a krátce na to si zlomila nohu v krčku. Teď již chodí o berlích, přesto je její situace zcela jiná. Popisuje: „*Předtím to bylo dobré, akorát už těch sil nebylo tolik. ...pořád jsem byla venku...na procházky, jak jsu zvyklá.*“ V posledních týdnech byla závislá na péči ostatních. Paní B. má obrnu. S **omezeními z důvodu zdravotního stavu** bojuje celý život. Díky elektrickému vozíku teď již **není omezená** pouze na návštěvy nebo na asistenci při vycházce. Nyní se nebojí sama vydat ven: „...*mám teď elektrický vozík, tak se můžu dobře venku pohybovat.*“ Klíčová pracovnice paní B. sděluje: „...*pečovatelky pomohou na vozíček...pomohou s hygienou a s uložením do lůžka...společenská paní...život si jinak organizuje sama.*“ Pan M. trpí ucpáváním cév. Je zřejmé, že sil v těchto letech již

není tolik. **Zdravotní stav** jej však nijak **v kontaktu s lidmi neomezuje**. Naopak pro **udržení svého zdravotního stavu** musí hodně chodit: „...*jediný co můžu dělat je, že musím chodit.*“ Klíčová pracovnice potvrzuje: „*Rozvrhl si 6 x 20 minut chůze denně.*“

Vzhledem ke svému věku je **každý z respondentů omezen** určitými **zdravotními potížemi**. Všichni však na udržení přijatelného zdravotního stavu nebo na jeho zlepšení **nezdolně** pracují a snaží se zůstat v co nejvyšší míře **soběstační**.

Otázka 4: Jsou vaše aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Všichni senioři kromě paní B. odpověděli shodě „**ne**“. Klíčové pracovnice a dotazovaní rodinní příslušníci odpovídali na tuto otázku v souladu s respondenty. Paní B. se naopak cítí **omezená financemi**. Díky trávení času výhradně společenským způsobem cítí potřebu většího množství financí: „...*Ráda si koupím něco dobrého, zajedu si na pivo. Peníze chybí.*“ Paní B. doma hospodařila se svým důchodem i s příspěvkem na péči, který teď již nemá k dispozici: „...*důchod a ještě ten příspěvek. Ten už dostává domov na péči. Nemůžu ty peníze použít.*“ Klíčová pracovnice dodává: „...*ráda si nakoupí, zajede do kina, ráda pozve přátele...*“ Paní B. si bohužel musí hradit náklady na opravy vozičku, což chtěla také z příspěvku na péči. Klíčová pracovnice vysvětluje, že to není možné: „...*řešili to i s ředitelem.*“

Otázka 5: S kým nejčastěji trávíte volný čas?

Cílem této otázky je zjistit, jaký okruh lidí kolem sebe senioři mají, do jaké společnosti jsou integrováni.

Paní S. začíná tím, že tráví čas ráda **sama**. Přesto má časté návštěvy. Velmi důležitý je pro ni **styk s rodinou**. Nejčastěji ji navštěvuje **dcera**, se kterou má velmi dobrý vztah. O víkendu chodí i **zeď, občas přijdou vnuci**. Mimo to udržuje paní S. s dcerou telefonický kontakt. Dále ji občas navštíví bývalé **spolupracovnice, kamarádky, studentka** z Řádu maltézských rytířů. V domově má 2 bližší **kamarádky**: „...*navštívíme se...dáme si kafe a zákusek...slavíme spolu svátky a narozeniny.*“ Paní S. si lidi kolem sebe pečlivě vybírá: „*Vadí mi tady akorát ten senát na chodbě...to není moje krevní skupina. Akorát plkají.*“

Paní C. se stýká z rodiny hlavně **se snachou a vnuky**. Syn je velmi zaměstnaný, dcera bydlí v Praze a jezdí méně často. Klíčová pracovnice paní C. říká: „...**rodina chodí hodně, hlavně co je nemocná...je přátelská...skamarádila se se sousedkou na patře.**“ Paní C. se setkává **s velkým množstvím lidí**, se kterými se seznámila za pobytu v Otrokovicích. Její snacha uvádí: „**Má strašně moc známých, až neskutečně.**“ Dále pokračuje: „...seznamuje se velmi lehce...umí mluvit...v domově vyloženě přátele nemá, je tam rok...**směřuje hodně do rodiny...za sestrou ve Spytihněvi...upřednostňuje rodinu.**“ Paní C. uvádí: „**No mám tu 2 kamarádky, co se navštěvuji...tady zrovna sousedka...nahlídne, jestli něco nepotřebuju...když máme důvod...narozeniny nebo svátek.**“ Na otázku, jak často se spolu vidí odpovídá: „...často né, povídám si **se známýma, když je potkám...ted' jsou závislá, kdo za mnou přijde...nemám tu někoho každý den.**“ Říká, že její 3 **nejlepší kamarádky již zemřely.**

Paní B. **syn** navštěvuje nepravidelně: „...**přijde ke mně, třeba někdy v nedělu...**“ V první řadě však mluví **o svém příteli**: „...**můj soused...to je můj kamarád...každý den aspoň chvíli...za mnou na návštěvu a já také.**“ Než se seznámili, chodila ven **sama**: „...**tak jsem dívala se na ty lidi, jak se baví.**“ Hodně času tráví **sama**. Klíčová pracovnice k tomu říká: „...**dokáže se zabavit i sama, netrpí nijak samotou...otevřené dveře do chodby...slyšet ruch a hlasy...protože by se v tom pokoji jinak udusila.**“ Venku **komunikuje s lidmi, které potkává**: „...**synek měl partiju kluků...a pořád mě zdraví...mám i mladší známé...**“

Pan M. tráví nejčastěji čas **sám**: „...**tady se stýkám se všema...není to ...to pravé ořechové...se spolubydlícíma se tady bavím...se spolubydlícíma se musíte.**“ Venku **potkává známé**: „...**jenom když se tam potkáme...každé ma svoju rodinu...pokecáme, všechno.**“ Dle klíčové pracovnice tráví svůj čas také **s rodinou**. Navštěvují ho **synové, vnučky a vnuci**. Před dvěma lety mu **zemřela manželka**: „...**idu za babičkou...ale to je...ona mě neodpovídá...**“ Také teskni po svém nejlepším kamarádovi: „...**mě se to dneska nelíbí, to kamarádství...tady jsem nenašel takového člověka, abych kněmu byl důvěrný a oblíbil si ho.**“

Zde vidíme, že senioři mají kolem sebe poměrně velké množství lidí. Přesto jim ale chybí člověk, **se kterým by sdíleli** svoje každodenní radosti i smutky. Výjimkou je paní B., která **se svým sousedem** tráví čas každý den. Soused poskytuje paní B. **emocionální i in-**

strumentální oporu. U paní C. vidíme nesoulad. Její snacha říká, že paní C. vyloženě **přátele v domově nemá.** Paní C. mluví o 2 kamarádkách. S těmi ovšem **nesdílí svůj život**, ale patří do okruhu lidí, se kterými si v domově rozumí. **Od této sousedky** však funguje **instrumentální i emocionální opora.** Kromě paní S. mají všichni ostatní respondenti společné, že velmi často **komunikují se „známými“**, které náhodně potkají venku na procházce.

Otázka 6: Jak často Vás navštěvuje rodina? Jste s tím tak spokojen/a?

Položením této otázky jsem chtěla odhalit, zda mají senioři možnost **sdílet život se svou rodinou.**

Paní S. navštěvuje dcera min. 1 x přes týden, o víkendu chodí i s manželem. Občas přijdou vnuci. Pravidelně si volají. Paní S. potvrzuje velmi dobrý vztah s dcerou, se kterou **sdílí svoje radosti i starosti:** „*Bere si mě domů na návštěvy. ...někdy o víkendech na chatu...máme co povídat.*“ Paní S. **cítí v rodině velkou oporu:** „*Mám strašnou radost...ta rodina se mě věnuje.*“ Dcera přiznává, že občas je paní S. smutná, ale nakonec vždy uzná: „*...jsou tu lidi, za kterými vůbec nikdo nepřijde.*“

Paní C. vyjadřuje **nespokojenost:** „*Dcera je v Praze...kolik já jich uvidím. ...jak často může jezdit z Prahy? Každý měsíc ne, protože to nejde.*“ Syn bydlí v Otrokovicích, ale je velmi pracovně vytížený. Proto chodí málo. Paní C. mluví **hlavně o snaše a vnucích:** „*...snacha, když nic jiného, tak aspoň na chvíli...vedle v baráku bydlí její maminka...10 minut se staví tam...10 tady...*“ Zde **cítí oporu.** Klíčová pracovnice dodává, že po návratu paní C. z nemocnice **chodí snacha a vnuci často.** Shodně se snachou uvádějí 1-2 x týdně, podle potřeby. Dříve chodila paní C. za nimi v rámci procházky. Klíčová pracovnice se domnívá: „*Myslím si, že je s tím spokojená.*“

Pan M. také vyjadřuje nespokojenost. Říká, že rodina chodí „náhodně“, 1 x za týden nebo za 14 dní. Říká, že ví, co se v rodině děje: „*...Už su pradědek. Ale není to ono.*“ Zde vidím určitý rozpor – je rád, že je rodina v pořádku, ale **nedokáže a nemá možnost sdílet** s nimi radost z vnuka tak, jak by to mělo být. Také přiznává, že návštěvy u rodiny již nejsou tak časté. Nestěžuje si však, proto se klíčová pracovnice domnívá, že je spokojen: „*...je s tím spokojen...nestěžuje si, že by za ním rodina nechodila...*“

Nespokojenost vyjadřuje také paní B.: „*Málokdy přijde...1 x za 14 dní nebo 3 týdně.*“ Šla sem bydlet, aby mu uvolnila cestu do života, když si našel přítelkyni. Klíčová pracovnice potvrzuje: „...vím, že by sním trávila ráda více času.“ O víkendu, když je syn doma, jede ven a staví se k němu na návštěvu. Vidí se velmi málo.

Všichni dotazovaní respondenti **jsou v kontaktu s rodinou**. Je však patrné, že tento kontakt není pro ně zcela dostačující. Všichni respondenti jsou rodinně založení a kromě paní S. jim **chybí přímé sdílení rodinného života, chybí jim pocit sounáležitosti s rodinou**. Paní C. udržuje se snachou užší vztah. Vidí se často, návštěvy jsou však krátké. Když paní C. dle svých slov dříve navštěvovala snachu doma v rámci procházky, také vždy pouze zazvonila, jen aby je viděla. Nevysedávala u nich.

Otázka 7: Jaké jsou Vaše oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabýváte ve volném čase?

Zjišťovala jsem, zda jsou oblíbené činnosti seniorů individuální nebo kolektivní, do jaké míry jsou ovlivněny zdravotním stavem respondentů a zda otevírají cestu k navázání dalších společenských kontaktů.

Tato otázka odhalila skutečnost, že paní S. je ve svých oblíbených činnostech velmi **omezena zdravotním stavem**: „*Já teď už nemožu ruční práce, já jsem měla slabou mrtvičku.*“ Klíčová pracovnice potvrzuje, že ruční práce jí chybí, proto si bere práci z Denního centra, aby si ji v klidu zkoušela sama: „...cvičí prsty navlékáním korálek...“ Dalším **zdravotním problémem** je však cukrovka a artróza. Paní S. trpí občasnými bolestmi a **je omezena v pohybu**. Přesto se snaží o krátké procházky s chodítkem, zajde si ráda nakoupit. Klíčová pracovnice, dcera i sama paní S. shodně uvádějí, že ve volném čase hlavně čte a sleduje televizi - hlavně diskusní pořady. Paní C. je nyní také **zdravotně omezena**. Před úrazem chodila denně ráno i odpoledne na procházky. Je sportovně založená, vzpomíná snacha: „...koníčka vysloveně ne – nikdy neměla“ Vždy ale ráda četla. Nyní se zotavuje a je odkázána na **čtení, luštění křížovek, sledování TV** – hlavně cestopisy a soutěžní pořady. Pan M. dříve luštil křížovky, skládal puzzle, maloval na sklo. Bral si to na pokoj, kde byl s manželkou. Po smrti manželky je mu smutno, křížovky a skládanky ho už nebaví, TV také omezil: „...ta televize už nebaví...zprávy vůbec ne...ten vztah mezi těma lidma...to mě odpuzuje.“ Potřebuje společnost. Chodí denně navštěvovat **chovatele koní**, se kterým se se-

známil na procházce. Z důvodu **udržení stávajícího zdravotního stavu** musí hodně chodit, což dodržuje, jak odhaluje klíčová pracovnice: „**Chodí po 20 minutách celkem 2 hodiny denně.**“ Odpovědi na tuto otázku potvrdily, že pan M. potřebuje individuální přístup. „*Ptá se, zda mi může pomoci s prací na zahradě... hlásí se o práci... má pocit, aby nebyl nevyužitý...*“, říká klíčová pracovnice. Paní B. ve volném čase vede **společenský život**, hodně jezdí na vozičku ven, kde **komunikuje s lidmi**: „*...dřív jsem čítávala dost a dneska lašuju...*“ Její **zdravotní stav jí nedovoluje ruční práce**. Jezdí tedy **do kina, do divadla, na výlety** v dosahu MHD, **do cukrárny, do restaurace**, ale hlavně **jezdí po Otrokovicích a povídá si s lidmi, které potká**. „*Čtení a dívání se na TV je u ní v pozadí*“, sděluje klíčová pracovnice.

Každý z respondentů má svoje **zdravotní problémy**, které mají vliv na způsob trávení volného času. Z tohoto důvodu jsou většinou **koníčky individuální**, např. čtení, sledování televize, luštění křížovek. Všichni senioři však rádi chodí na procházky dle svých zdravotních možností. Právě zde mají hodně příležitostí **potkávat se s lidmi**, které znají, případně se seznámit. Tohoto způsobu využívá hlavně paní B., která tráví na projížďkách po okolí většinu času. Zná tak spoustu lidí a nebojí se komunikovat ani s cizími. Pan M. v rámci svých procházek také **dochází za chovatelem koní**, se kterým se seznámil během svých vycházek.

Otázka 8: Využíváte programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Při akcích pořádaných CHD mají senioři možnost společenského kontaktu s ostatními obyvateli zařízení. Mají možnost k seznámení se a k navázání kontaktů a případně i přátelství. Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jak těchto možností respondenti využívají a do jaké míry jsou integrováni do společenství lidí, kteří zde žijí.

Paní S. se účastní akcí pořádaných CHD, chodí do Denního centra. Dle klíčové pracovnice se nenechá rušit programem: „*...přijde za námi...řekne, že trénovat nechce...povídá si se sousedkou.*“ V D.C. má ráda **společné posezení, karetní hry, ruční práce, např. batikování**. Dále se účastní **výletů, kulturních představení a společenských akcí**, jak sama jmenuje: „*...na výletě na Hostýně, grilování, oslavy narozenin, když je Mikuláša, děti přijdou ze školky.*“ Paní C. říká: „*Chodím do Centra...ted' nechodím, ale nosí mě.*“ Paní C. **se účastní všeho**, co v CHD pořádají. Snacha to potvrzuje sdělením:

„Veškeré, které dělají. Pokud může, tak na ní je.“ Klíčová pracovnice doslova uvádí: „...**dělá cokoli...účastní se všeho, co pořádáme a co se jí nabídne...Přesná šipka...výměnné aktivity.**“ Pan M. upřednostňuje **canisterapii**. Do D.C. chodí hlavně **šlapat na rotopedu** v rámci **udržení svého zdravotního stavu**. Krátce odpovídá, že chodí na **koncerty, grilování a posezení**. Klíčová pracovnice znovu zdůrazňuje, že pan M. má velmi **individuální zájmy**: „Do Denního centra dojde, stáhne pozornost na sebe a je velmi těžké tu skupinu udržet...on není týmový hráč...problém začlenit ho do kolektivu.“ Shrnuje, že se účastní akcí, které se pořádají na domově. Akcí pořádaných mimo domov se neúčastní. Paní B. navštěvuje dle klíčové pracovnice Denní centrum pouze na určité zaměření – **společenské hry a canisterapie**. Ráda využívá společenských akcí, jako např.**posezení u harmoniky, Přesná šipka, dny otevřených dveří, návštěva jiných zařízení**. Paní B. potvrzuje: „...oni zařídíja aj ty dětské kroužky nebo tance nebo co sa naučíja...ideme na grilování...Hostýn...jezdím tam, kde já bych nebyla...“

Z odpovědí vidíme, že všichni respondenti hojně **využívají akcí pořádaných Charitním domovem**. Můžeme shrnout, že ženy se účastní téměř v maximální míře. Účast pana M. je slabší. Dává přednost individuálnějším aktivitám dle svých zájmů a potřeb, společenské akce pečlivě vybírá, protože do společenství lidí, kteří zde žijí, **není dobře integrován**. Nemá zde ani žádného bližšího člověka, se kterým by si rozuměl. Velmi těžko ustupuje ze svých názorů, není nakloněn kompromisům. Naopak **ženy jsou začleněny do společenství Charitního domova velmi dobře**. Paní B. nemá s komunikací potíže. „Díky“ svému zdravotnímu stavu je vděčná za jakoukoliv **možnost komunikace s lidmi** a umí si ji vyhledat. Paní S. a paní C. mají výhrady k seniorům vysedávajícím v hloučcích na chodbách. Přesto se kvůli tomu **nevyhýbají kolektivu**.

Otázka 9: Jaké jsou Vaše vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Touto otázkou jsem chtěla odhalit další rozměr možné integrace seniorů do společnosti.

Paní S. je **členkou Klubu seniorů Trávníky**, kde dříve vykonávala funkci pokladní. Dnes jí stále chodí programy a pozvánky, **účastní se však jen akcí pořádaných na Besedě Otrokovice**, kam je schopna sama s chodítkem dojít: „...*podle možnosti se zúčastním...mě*

to pořád zajímá.“ Paní C. nebydlela v Otrokovicích, proto zde žádné kontakty nemá. Ráda chodila na výstavy umění a do knihovny: „...*chodila jsem a budu chodit – doufám...*“ Opět zdůrazňuje, že má ráda přírodu a procházky: „...**pozoruju sazeničky, jak to začíná růst a kvést...**“ Hlavní aktivita pana M. mimo Charitní domov je každodenní návštěva člověka, který chová koně: „...*já jsem začal chodit...tam jsem narazil na toho člověka...měl tam ty koničky...suším jim chleba...už je to taková moje teď hlavní zábava.*“ Klíčová pracovnice ještě dodává, že 1 x ročně o prázdninách jezdí na 14 dní do Nitkovic, odkud pochází. Zde se sejde s celou rodinou. Paní B. se účastní výletů, které pořádá **Klub seniorů Trávníky**. Nyní ji doprovází na výletech její přítel, pan B. V rámci dosahu MHD se často vydává **na výlety i sama**: „...*jezdím klidně sama...oni už nás znají, ti řidiči.*“ Paní B. se velmi ráda účastní i **tanečních zábav**: „...*aj na muziku chodím...tam jak sa tančí...chodím na Besedu nebo na Sokolovně.*“

Paní S. a paní B. pěstují i **vlastní akce** přes klub seniorů. Paní B. navíc podniká i **samostatné výlety** buď sama nebo se sousedem, účastní se **tanečních zábav**. Pan M. o žádné společenské akce mimo Charitní domov nemá zájem. Paní C. nemá na žádný klub seniorů kontakt, ani o to neusiluje. Dává přednost procházce a pozorování přírody.

Otázka 10: Máte koho požádat, pokud potřebujete pomoci s něčím, co nezvládnete sami z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů? Kdo je tou osobou?

Touto otázkou jsem zjišťovala, jakou mají respondenti instrumentální oporu, která je podporuje v integraci do společnosti.

O paní C. se **starají hlavně ošetřovatelky**. Sama říká: „...*pomoc je tu zajištěná dobře od děvčat. Také snacha mi moc pomáhá.*“ Při finančních potížích by se obrátila **na syna nebo dceru**: „...*určitě se možu obrátit...*“ Paní S. uvádí, že peníze jí stačí, ale dcera by jí určitě pomohla: „...*vždycky se ptá, jestli něco nepotřebuju.*“ Hlavně **využívá služeb domova**: „*Platím si to sama, ale vyjdou mě vstříct.*“ Dle jejích slov si také navzájem **pomáhají se sousedkou**. Klíčová pracovnice potvrzuje, že paní S. požádá **o pomoc v 1. řadě pracovníky domova**. „*Dcera jí pomůže určitě také*“, dodává. „*Finančně nemám nikoho*“, sděluje paní B. Jinak **využívá služeb pracovníků Charitního domova**: „...*pomoc je tu jedinečná...to mám jistotu...starají se tu děvčata...taky mě pomáhá tady soused kamarád.*“ Klíčová pracovnice slova paní B. potvrzuje: „*Po finanční stránce se s tím musí vypořádat*

sama, často se tomu tématu spolu věnujeme.“ Dále pokračuje, že **péči a pomoc má zde sjednánu** dle svých požadavků. Její **soused** jí velmi často **pomáhá při běžných činnostech**. Pan M. má **finanční zázemí v synech**, ale sám potíže s penězi nemá. Jinak **využívá služeb** Charitního domova – platí si úklidy. Sám to komentuje: „...*péče je tady opravdu dobrá, nemožu si stěžovat.*“

U všech respondentů můžeme říct, že Charitní domov jim poskytuje velmi dobrou **instrumentální oporu**, se kterou zde také počítají a na kterou spoléhají. Dále seniorům doplnkově tuto **oporu poskytuje také rodina** a kromě pana M. také **sousedé**. Z finančního hlediska cítí respondenti kromě paní B. **oporu v rodině**. Paní B. je nucena spoléhat hlavně sama na sebe.

Otázka 11: Máte se na koho obrátit, pokud máte nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se? Kdo je tou osobou?

Touto otázkou jsem zjišťovala, od koho se dostává seniorům emocionální opory, která je velmi důležitá pro sociální integraci seniorů.

Paní S. má velmi **úzký vztah s dcerou**. Hrdě říká: „*To si máme pořád co povídat.*“ Dále hned uvádí klíčovou pracovníci: „*Jaruška, ta se mě věnuje*“. Paní S. si lidi moc k tělu nepouští, přesto přiznává: „...*tady s jednou kamarádkou si taky někdy popovídám, když je mi smutno.*“ Dcera paní S. i klíčová pracovníce tuto odpověď potvrzují, ale. Dle dcery paní S. říká, že se sice sociální pracovníce chová pěkně, ale je vidět, že toho má moc. Paní C. cítí **emocionální oporu hlavně ve snaše**: „...*ta je jak vlastní dcera.*“ Dále uvádí **sousedku a klíčovou pracovníci**: „...*paní vedoucí...s tou si povídám...*“ Pan M. zmiňuje bez váhání **pouze pracovníci Denního centra**, která se mu věnuje. Navíc dodává: „...*má taky jiné na starosti, tak nemá vždycky čas.*“ Klíčová pracovníce sděluje, že se syny řeší spíš praktické věci, s jedním se synů si teď rozumí méně. Zde nemá nikoho, kdo by mu pasoval. Klíčová pracovníce uvedla: „...*je to jeho povaha – velmi vysoké mínění o sobě.*“ Paní B. má velkou **emocionální oporou v sousedovi**: „...*se sousem, to je můj kamarád.*“ Dále uvádí: „*Když mám starost, mluvím o tom nejvíc s Jaruškou, co tu pracuje.*“ Se synem o svých starostech nemluví, nechce ho zatěžovat.

Emocionální a informační oporu respondentům v 1. řadě poskytují jejich **klíčoví sociální pracovníci v CHD**. Paní S. a C. cítí dále **oporu i v rodině**, i když je neradi zatěžují svými problémy. Pan M. se na rodinné příslušníky neobrací, paní B. také ne. Nechce syna zatěžovat. Kromě pana M. mají ostatní respondenti alespoň jednoho **blízkého člověka žijícího také v CHD**, kterému věří a nebojí se mu svěřit.

Otázka 12: Napomáhají Vám pracovníci Charitního domova při plnění Vašich individuálních přání? Máte pocit, že by se Vám pracovníci Charitního domova měly věnovat častěji?

Položením této otázky jsem ještě podrobněji sledovala sociální oporu, která je seniorům poskytována pracovníky Charitního domova.

Paní S. je s pomocí spokojena. Nadšeně říká: „...**doprovodí mě k holiči nebo na představení...**“ V zápětí však dodává, že toho mají moc, **tak si radši neřekne. Dcera a vnuk pomáhají**, když něco potřebuje. Nebojí se ozvat. Ráda **komunikuje s rodinou e-mailem**. K tomu však potřebuje **asistenci**, kterou jí **poskytuje klíčová pracovníce**. Dopomoc při práci s počítačem probíhá v rámci plnění individuálního plánu. Paní C. je velmi spokojena, hlavně poté, co byla nějaký čas upoutaná na lůžko: „...**věnovaly se mě, až mě bylo hanba...kdyby nebylo těch sestřiček...tak já nevím...ony mě tak dodávaly odvahy...**“ Zde si musela zvyknout, že pečovatelka nemůže přijít po 3 minutách znovu, protože je u někoho jiného, což paní C. působilo zpočátku potíže. Musela se naučit říci si o několik věcí zároveň, ne volat o každou věc samostatně. Paní C. má občas přání vidět se s kamarádkou. To **zajišťuje snacha**, která ji odveze. Pan M. je spokojen, ale touží po komunikaci i s jinými lidmi než sousedy: „...**rád bych si třeba popovídal i se sestřičkami, ale sestřičky nemají čas.**“ Pan M. vyžaduje individuální přístup. Má rád povídání jenom ve dvou, jak potvrzuje klíčová pracovníce: „...**když jsme sami, je to pohoda...hodně upřednostňuje svoje velké JÁ.**“ Paní B. se velmi snaží být co nejvíce soběstačná. Z její odpovědi je zřejmé, že má také zájem hlavně o větší komunikaci s personálem. Stěžuje si, že sotva stačí říct pár slov, už je práce hotová a personál ve spěchu říká: „...**my už nemožem...už musíme letět...**“ Klíčová pracovníce potvrzuje, že paní B. je velmi samostatná. Má pouze běžné organizační požadavky, opravy vozíčku, občasné zařízení převozu speciálním autem. Ona by však uvítala častější kontakt: „**Bohužel musím rozdělovat svůj čas i mezi ostatní uživatele.**“

Zde je znát, že praktická individuální přání jsou uspokojena bez problémů, a to jak ze strany pracovníků Charitního domova, tak i rodinných příslušníků. Pouze paní B. se snaží syna nezatěžovat svými praktickými požadavky. O všechno v tomto ohledu se však postarají pracovníci CHD. Zde je zřejmá kvalitní **instrumentální opora**. Velmi dobře fungovala také **emocionální opora poskytovaná zdravotním personálem** v době nemoci paní C. Individuální přání, která se týkají kontaktů s lidmi a hlavně povídání si a sdělování dojmů, jsou velkým problémem. Respondenti mají velký zájem hovořit s mladšími lidmi, ne pouze se svými vrstevníky. Nejbližší jsou jim pracovníci Charitního domova, kteří bohužel nemají v pracovní době možnost na povídání. **Poskytnutí emocionální opory**, kterou očekávají senioři i za běžného provozu od personálu CHD, není za stávajícího počtu pracovníků možné.

Otázka 13: Jak Vám rodina pomáhá při uspokojování Vašich zájmů?

Položením této otázky jsem ještě podrobněji sledovala sociální oporu, která je seniorům poskytována rodinnými příslušníky.

Paní C. je spokojená, jak se o ni starala **snacha s vnuky** po úrazu. Hned co to bylo možné, brávali ji **na vozíčku ven na procházky**, jak to má ráda. Potěšeně říká: „...*kluci, ti se vůbec nestyděli, jezdit se mnou vozíkem.*“ Pan M. odpovídá krátce: „**Stačí zavolat, když něco potřebuju, a přijdou. To je dobré. Jenom ta babička mi chybí...**“ Pan M. je typ člověka, který si umí vše, co potřebuje, rychle zařídit. Klíčová pracovnice použila slova: „...*když potřebuje, tak je spěruje...*“ Paní B. se snaží být maximálně soběstačná: „...**syn tady ani moc nemusí pomáhat...tady ta péče je jedinečná.**“ Jednou za čas **jezdí se synem na Slovensko**, kde žije rodina jeho přítelkyně. Paní S. se **dcera velmi věnuje**. Berou ji na chatu na **společné víkendy**. Paní S. říká: „...**já mám tak zázemí.**“

Opět mohu shrnout, že **instrumentální opora je rodinou zajišťována** dle potřeb a požadavků seniorů kromě paní B., která se na syna v tomto ohledu nechce obracet. Emocionální opora je rodinou poskytována seniorům různě. Pan M. u rodiny **emocionální oporu nečerpá**, naopak se zde opět projevuje jeho stesk po manželce. Velmi mu chybí někdo, s kým by mohl **sdílet** radost i smutek, se kým by si rozuměl. Zatím se však neobjevil nikdo, kdo by vyhovoval jeho nárokům. U paní B. je **emocionální opora poskytovaná synem**

velmi slabá. Paní S. a paní C. se dostává této opory od rodiny daleko více a výrazně se to projevuje na jejich integraci do společnosti.

Otázka 14: Jak se zde v Charitním domově cítíte?

Touto otázkou jsem chtěla odhalit vnitřní pocity seniorů, jejich celkový názor na bydlení v Charitním domově. Dále mě zajímalo, zda pobyt zde splnil jejich očekávání určitého zlepšení jejich situace, zesílení sociální opory a možnost hlubší integrace do společnosti.

Paní S. je zde spokojená. Vše vyjadřuje slovy: „*Já už jsem s tím byla smířená, že sem půjdu...měla jsem žádost několik let...nejsu tu tak sama...když mi bude zle, že mi někdo pomůže...je to tu domácí...na Bahňák bych nešla, je tam moc lidí.*“ Paní C. měla **strach, co by s ní bylo v případě nemoci.** Říká: „*...nic lepšího jsem nemohla v životě udělat!*“ Od začátku pobytu je zde spokojená, i po **psychické stránce je klidnější.** Paní B. je zde velmi spokojená. Problémem však je, že **nemůže používat příspěvek na péči volně** tak, jak byla zvyklá doma. Jinak je **velmi spokojená**, několikrát dala pochvalu do Knihy přání a stížností. Její slova vypovídají za vše: „*...péče je jedinečná...super, Amerika, O.K.*“ Pan M. říká: „*...tady jsem si nějak nezvykl, i když su tady spokojené...nemám připomínky, ale nemožu si zvyknout na tu samotu...*“ Syn mu nabízel, že mu koupí byt. Pan M. si však uvědomuje, že **tam by byl také sám a neměl by se o něj navíc kdo postarat.** Klíčová pracovnice říká: „*...s bydlením a péčí je spokojen...chybí mu člověk, který by tam byl jen pro něj.*“

Z odpovědí vyplývá, že všichni respondenti zde cítí **instrumentální oporu**, kterou by ve své domácnosti neměli. Paní S. a paní C. si uvědomují výrazné zlepšení pobytem zde i ve směru poskytované **emocionální opory.** Pan M. přišel do domova kvůli manželce, která potřebovala pomoc. Potom, co zemřela, se zde cítí velmi sám. Přesto si uvědomuje, že odchodem z Charitního domova by nic nezískal, ale naopak. Paní B. již nemůže sama hospodařit s příspěvkem na péči, přesto pro ni pobyt zde znamená také zlepšení ve všech ostatních směrech – v péči i ve větších možnostech kontaktů s lidmi. Život v Charitním domově přináší všem seniorům zlepšení jejich situace a nabízí nové možnosti integrace do společnosti.

Otázka 15: Jak jste spokojen se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co Vám v tomto ohledu chybí?

Zde jsem se zaměřila na reflexi seniorů. Pan M. projevuje **nespokojenost**: „...**už to není to pravé**...nenašel jsem tu nikoho, koho bych si oblíbil.“ Opět zdůrazňuje špatné vztahy mezi lidmi. Chtěl by užší kontakt mezi pracovníky Charitního domova: „...**já jsem měl funkci, ale já byl pořád Honza...tady je to pořád „pane“...já to nenávidím, to slovo...oni že je to předpis tady a hotovo**“. Klíčová pracovnice říká, že pan M. si **stěžuje pravidelně**, ale jen aby byl středem zájmu. Chtěl by hrát mariáš, zde ho však nikdo nehraje. Společných aktivit se zúčastňovat nechce, společenských aktivit se však zúčastňuje rád. Paní B. je **spokojená**. Smířila se se svým zdravotním stavem, naučila se naplno využívat toho, co jí bylo dáno: „...**už je to dovršené a jsem spokojená**.“ Zmiňuje pouze elektrický vozíček, který potřebuje opravit brzdy. Zde naráží opět na starou bolest – nedostatek finančních prostředků. Paní C. **byla před úrazem spokojená**. Nyní je to horší, protože nemůže dělat to, co má nejraději – chodit na procházky pozorovat přírodu. Doufá ale, že se to brzylepší: „...**že budu brzo zase zdravá**.“ Paní S. říká, že si zábavu umí vyhledat. Ráda se baví s mladšími, protože ti si stále jen nestěžují, co je bolí. Jedním dechem však říká: „**Ale chápu, že na to nemají čas. Jsou tu v jednom kole**.“ Dle dcery by paní S. ráda cestovala. Také by ji bavilo navštěvovat nové supermarkety, protože se zajímá o módu. Obojí je však **omezeno jejím zdravotním stavem**. Paní S. si nestěžuje, což potvrzuje i její dcera a klíčová pracovnice. Z odpovědí na otázku však vyplývá, že má **přání, která zůstávají nesplněna**.

Můžeme shrnout, že všichni respondenti mají svá přání, co by chtěli zlepšit. Mimo to zde opět vidíme velkou dávku **nezdolnosti**, hlavně u pana M. a paní C., kteří za splnění svých přání bojují. Pan M. stížnostmi, paní C. nezdolně pracuje na zlepšení svého zdravotního stavu. Paní B. a paní S. se také snaží využít všech možností trávení času a kontaktů s lidmi, které se jim nabízejí.

Otázka 16: Co Vám dělá radost?

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, kde jsou možné cesty vedoucí ke zlepšení nabízených možností trávení volného času.

Paní S. má radost, když má kolem sebe **příjemnou společnost**. Sděluje to těmito slovy: „*Lidi! Kolem mě příjemní lidi. Chvilé s dobrýma lidima.*“ Dále má radost, že se jí její **rodina věnuje**. Dcera také potvrzuje, že radost jí dělají **návštěvy**. Klíčová pracovnice dodává **internet**, který opět slouží pouze **ke komunikaci s rodinou**. Paní B. ráda **pozoruje lidi** při zábavě. Popisuje: „*Jak sa lidi rádi bavíja. Já fandím tanci.*“ Dle prožitých chvil s paní B. i dle slov klíčové pracovnice jí udělá radost **ochota lidí**. Je vděčná za **obyčejnou lidskost, lidskou pomoc**. Umí se radovat ze života. Paní C. žije hlavně pro **rodinu**: „*Já už teď jedinou radost života mám, že mám ty děcka.*“ Těší se na rodinnou oslavu: „*...oni přijedou, tak si mě s vozíčkem zase odvezou.*“ Její snacha reaguje: „*No my, říkala.*“ Pan M. říká, že má radost z **vnuků a vnuček**: „*Mám je rád všechny.*“ Mohu potvrdit slova klíčové pracovnice, která říká, že mu udělá radost zájem o něho. Když se s ním **člověk zastaví, popovídá**, usměje se. Jak přesně říká: „*Když je tam ten moment pro něho samotného.*“

Zde vidíme, že pro spokojený život seniorů je **kontakt s lidmi stěžejní**.

4.3 Analýza dat získaných z dotazníků

Otázka 1: Trávíte čas rád/a sám/sama?

V 1. otázce měli respondenti vybrat jednu ze 4 možností: ano - spíš ano - spíš ne - ne. Paní B. a paní C. odpověděly „ne“. Paní C. ještě přidává: „*Pouze, když si chci odpočinout. To jsou ráda sama. ... Z toho na člověka sedne tíseň, samota až bolí. Nejhorší jsou večery. ... Samota je ubíjející – staří lidé by měli odcházet zároveň, nezvyknou si na všechno.*“ U poslední věty se rozplakala. Paní S. odpověděla „spíš ano“. Má velmi **kvalitní vztah s rodinou**, se kterou **sdílí svůj život**. Pečlivě si volí lidi kolem sebe. Není ve společnosti za každou cenu. Velmi často je **důvodem její samoty zdravotní stav**, kdy se necítí dobře nebo má bolesti. Pan M. odpověděl „spíš ne“.

Otázka 2: Jaké máte pocity, když jste sám/sama?

Všichni respondenti kromě paní B. mají nepříjemné pocity. Pan M. vysvětluje, že byl celý **život ve společnosti** a zdůrazňuje, že v dobré. Teď říká, že má převážně špatné pocity, když je sám a pokračuje: „*Cítím se skutečně sám. Můj nejlepší kamarád zemřel. To je zlé.*“

Paní S. překvapivě se smutkem přiznává: „*Někdy mívám také depresi. Mám smutné vzpomínky. Deprese je největší v noci.*“ Paní C. se samotou bojuje: „*...abych se cítila méně sama, pustím si televizi.*“ Dále však pokračuje v opačném tónu: „*Oproštění od samoty nedosáhnu...Vrací se moc vzpomínek, utápím se v tom, co bylo a co už nebude. Je to zlé.*“ Paní B. říká, že je **ráda sama**. Hned však dodává: „*Užiju si chvíli sama a pak mě to přestane bavit, tak jdu ven za dobrodružstvím.*“

Z této otázky je patrné, že žádný z respondentů **se necítí o samotě dobře**. Pouze když si potřebují odpočinout. Nejlépe se s tím umí vyrovnat paní B., která se se samotou potýká celý svůj život. Jede ven klidně i sama a baví se pozorováním lidí.

Otázka 3. Řekl/a by jste, že trávíte čas sám/sama příliš často?

Paní B. odpověděla „ne“ s komentářem, že dříve bylo hůř. Odpověď paní C. byla „spíš ano“, paní S. a pan M. odpověděli „ano“.

Otázka 4. Co je podle Vás důvodem samoty?

(Odpovídejte pouze v případě, že Vaše odpověď na otázku č. 3 byla „ano“ nebo „spíš ano“)

Paní C. uvádí jako důvod, že **zůstala bez manžela** a její dobří **přátelé zemřeli**. Přestože je **velmi komunikativní**, říká: „*Seznamování je dost těžké ve stáří.*“ Dalším důvodem je, že nyní **nemůže pořádně chodit**. V Napajedlech, kde žila, potkávala venku známé. Zde v Otrokovicích ne. Pan M. říká: „*Jsem sám nedobrovolně, protože mě zemřela manželka a nejlepší kamarád taky.*“ Paní S. uvádí jako **důvod zdravotní stav**: „*Nerada ukazuju lidem, že mě něco bolí. To su radši sama. Nebo že si chcu odpočinout.*“

Hlavním důvodem samoty je tedy u dvou respondentů to, že jim zemřel životní partner a kamarádi. Paní S. uvádí pouze zdravotní stav. Je vdova již 20 let a říká, že si zvykla být sama.

Otázka 5. Co můžete Vy sama/sám udělat pro zlepšení situace?

Pan M. říká, že zde nemůže „sehnat“ lidi, kteří by vyhovovali jeho názorům. Dodává: „**To bych se musel změnit já.**“ Paní C. pracuje na **zlepšení svého zdravotního stavu**. Říká: „...že půjdu chodit aspoň na chodbu...veliké zlepšení, když budu moct chodit ven...v přírodě se cítím dobře...mám radost, že všechno roste...tehdy se cítím šťastná.“ Paní S. říká, že když je jí dobře, **vyhledá si společnost**: „...**vyhledám sobě rovné – takové jak já.** Nesnáším určité typy lidí, kteří se o všechno starají.“

Otázka 6. Cítíte se osamělý/á?

Kromě paní C. odpověděli všichni respondenti „**spíš ne**“. Pan M. vzpomíná, že má v Otrokovcích syna, dále vnoučata. Říká, že celá tato **samota je dobrovolná**. Paní B. odpověď upřesňuje slovy: „**Ted' ne. Spíš dříve, svět Vás naučí.** Musíte bojovat, nevím, kde se to ve mně bere...“ Paní S. říká: „**Osamělá ne, volím to dobrovolně.** Jsou zvyklá nenarušovat domácnost dcery.“ Odpověď paní C. zní „**ano**“. **Cítí se osamělá** hlavně od doby, co zemřel její manžel. Časem je to stále horší, hlavně v noci.

Paní B. se tedy **osamělá necítí**. Zažila z **důvodu svého zdravotního stavu** horší časy a nyní se umí radovat z toho, co jí život nabízí. Díky elektrickému vozíčku je schopná pohybovat se venku bez pomoci druhého. Nebojí se komunikovat s novými i cizími lidmi. Pan M. a paní S. se také **necítí osaměle**. **Oporou je jim rodina**, ze které mají radost. Rodina ovšem nemůže vyplnit jejich veškerý volný čas a nahradit přátele. **Samotu oba volí dobrovolně** – mají své zásady týkající se ostatních lidí, ze kterých nechtějí slevit. Paní C., která působí navenek jako vyrovnaný bezproblémový člověk, odhalila přede mnou své pocity. Uvnitř se **cítí velmi osamělá**. Je na sebe velmi tvrdá, snaží se pracovat na **zlepšení svého zdravotního stavu**, hodně **komunikuje s lidmi** ve svém okolí. Účastí **na všech** dostupných **aktivitách** se snaží **zahnat samotu**. Přesto, že v Otrokovcích má rodinu syna, nestačí jí to. Chybí jí člověk, se kterým **by sdílela** svoje radosti i smutky.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

5.1 Shrnutí výsledků jednotlivých výzkumných otázek

1. Jakých možností trávení volného času a kontaktů s lidmi senioři využívají?

- Senioři v největší míře využívají akcí pořádaných Charitním domovem a aktivizační programy Denního centra. Více než pro aktivizaci využívají tyto programy jako zdroj společenských kontaktů.
- Společenské akce pořádané jinými organizacemi nebo kluby jsou již méně časté. V tomto případě se týkají paní S. a paní B. Účast na nich je vázána především na dřívější kontakt seniora s danou organizací a na aktuální zdravotní stav seniora. Oficiální spolupráce Charitního domova s kluby pro seniory není navázána.
- Méně často se senioři účastní také individuálních kulturních akcí nebo návštěv. Zde se jedná pouze o ženy. Muž se takových akcí neúčastní.
- Individuálně se senioři velmi rádi věnují procházkám po okolí, na kterých potkávají svoje známé, staví se pozdravit rodinu nebo nakoupit nějakou drobnost. Tuto činnost však výrazně omezuje jejich zdravotní stav, což se týká zejména paní S.
- Senioři udržují v různé míře kontakty s rodinnými příslušníky, kteří je navštěvují. Dále přijímají návštěvy svých přátel, sousedů a dobrovolníků. Frekvence je závislá na vztahu s rodinnými příslušníky a individualitě seniora.
- O samotě senioři většinou sledují televizi, čtou nebo luští křížovky.

2. Jakou podobu má sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice?

Pro vyhodnocení jsem použila typologii dle Sýkorové. Senioři jsou tedy orientováni:

- na rodinu 2 senioři (paní S., paní C.),
- na přátele 4 senioři,
- na širší sociální okruh (kluby, spolky) 2 senioři (paní S., paní B.),
- na okruh ne-známých (Charitní domov) 4 senioři.

Tab. 1. Typologie seniorů

rodinně orientovaní				
orientovaní na přátele				
orientovaní na širší sociální okruh - kluby				
orientovaní na okruh ne-známých (CHD)				
	paní B.	paní C.	paní S.	pan M.

Pro přehlednost jsem údaje zahrnula do tabulky. Zde je patrný rozsah sociální integrace jednotlivých respondentů. Ženy jsou i přes své zdravotní potíže orientovány na širší okruh společnosti než muži.

3. Kdo poskytuje seniorům žijícím v Charitním domově Otrokovice sociální oporu ?

Tab. 2. Sociální opora seniorů

Emocionální opora	klíčová pracov. soused	klíčová pracov. snacha sousedka	klíčová pracov. dcera kamarádka	klíčová pracov.
Instrumentální opora	Charitní domov soused	Charitní domov snacha vnuci	Charitní domov dcera	Charitní domov
	paní B.	paní C.	paní S.	pan M.

Sociální opora ve všech svých funkcích je poskytována seniorům v 1. řadě Charitním domovem, odkud je také očekávána. Senioři patří do určitého společenství, jsou s poskytovanou péčí i službami v Charitním domově velmi spokojeni. Cítí se v bezpečí. Ukazuje se zde však deficit emocionální opory. Přesto, že všichni respondenti uvádějí jako zdroj své emocionální opory klíčového sociálního pracovníka, nepovažují tuto oporu za dostatečnou. Důvodem je časové omezení pracovníků Charitního domova.

Rodina poskytuje seniorům pouze doplňkovou instrumentální oporu. Senioři se snaží rodinu nezatěžovat. Od rodinných příslušníků očekávají hlavně oporu emocionální, pouze polovina respondentů však tuto oporu od určitých rodinných příslušníků vnímá.

Dalším výrazným zdrojem sociální opory jsou sousedé a kamarádky žijící v Charitním domově. Zde funguje u všech žen vzájemná opora nejen emocionální, ale i instrumentální. Muž je omezen pouze na oporu poskytovanou Charitním domovem.

4. Jsou senioři schopni formulovat své pocity a přání ohledně potřeby společenských kontaktů?

Ne všichni senioři jsou schopni formulovat své pocity a přání ohledně potřeby společenských kontaktů. Snaží se chovat tak, aby nepůsobili na pracovníky Charitního domova nepříjemně, aby za nimi pracovníci chodili rádi. Senioři silně vnímají, že pracovníci mají velmi málo času. Z toho důvodu mnohá svá přání a stesky vůbec nevyloví. Když ano, tak jen mimochodem. Sociální pracovnice se tedy domnívají, že respondenti jsou spokojeni. Každý má přece někdy horší dny. To platí i pro rodinné příslušníky, kterým senioři svými stesky nechtějí dělat starosti. Jsou rádi za každou jejich návštěvu.

Naopak všichni respondenti výrazně vnímají svou samotu a jejich vnitřní pocity jsou velmi odlišné od toho, co dávají znát svému okolí. Svoje pocity a nároky na pracovníky Charitního domova se nebojí vyslovit pan M. Ženy se snaží více přizpůsobovat svému okolí a bojovat se samotou každá svým způsobem.

5. Čím je ovlivněna aktivita seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice ?

- V největší míře **nabídkou volnočasových aktivit a programů Denního centra**, které jsou pořádány Charitním domovem.
- **Vlastními společenskými aktivitami** seniorů. Jsou to akce pořádané Klubem seniorů Trávníky, ale také akce, které si senioři organizují zcela sami. Jde o různé kulturní akce, návštěvy, procházky a individuální činnosti.
- **Rodinnými příslušníky**, se kterými senioři tráví svůj volný čas.
- **Přáteli - sousedy** v Charitním domově **a přáteli mimo Charitní domov**.
- **Známými**, které potkávají senioři při svých procházkách.

- **Sociální oporou**, kterou seniorům poskytuje v 1. řadě Charitní domov. Další sociální oporu seniorům v různé míře poskytují rodinní příslušníci a kamarádi žijící v Charitním domově.
- **Aktivním způsobem života seniorů v jejich produktivním věku**, který se ve stáří výrazně promítá do způsobu trávení volného času a míry sociální integrace.
- Dostupnými **finančními prostředky**, které v případě výhradně společenského trávení volného času způsobují omezení seniora.
- Možností **sdílet svoje radosti i smutky** s blízkou osobou.
- **Nezdolností** seniora. Životním elánem seniora, jeho snahou zůstat aktivní a nevzdávat se. Bojovat s překážkami a nečekat pouze na to, co pro něj mohou udělat druzí.
- Závisí na **zdravotním stavu**, který ovlivňuje nejen možné způsoby trávení volného času seniorů, ale také mění jejich postoj ke společenskému životu.
- Závisí na **charakterových vlastnostech** seniorů, které určují komunikativnost a společenskost seniora a do jaké míry má senior o integraci do společnosti zájem.

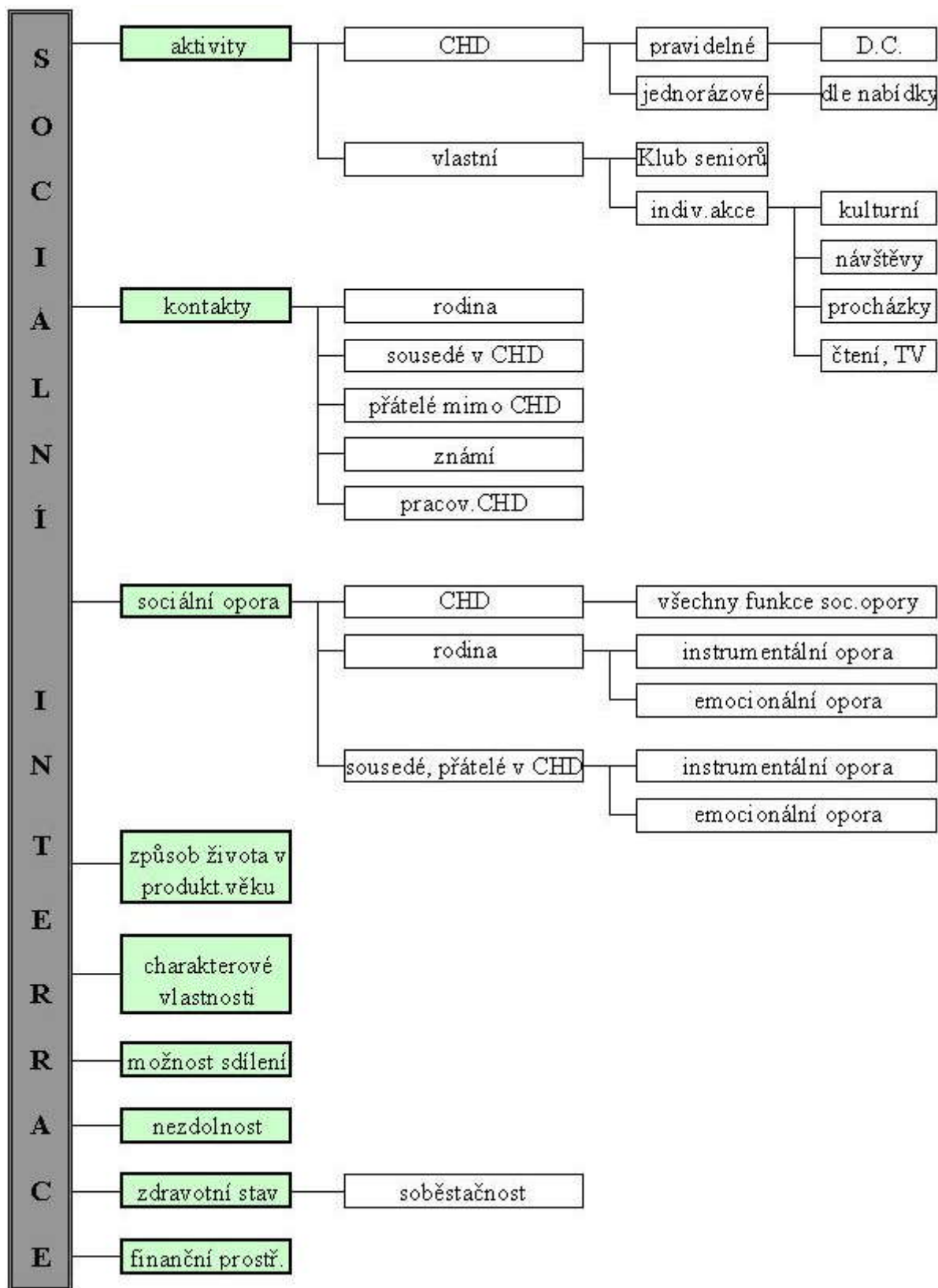
Aktivita seniorů je tedy předpokladem jejich úspěšné integrace do společnosti a zároveň jejím výsledkem.

5.2 Shrnutí výsledků výzkumu

Charitní domov Otrokovice poskytuje seniorům nejen ubytování, pomoc a péči. Ze schématu, které dále uvádím, je patrné, že své uživatele výrazně podporuje v kontaktech se společenským prostředím a nabízí jim množství různých aktivit a společenských akcí. Také v oblasti sociální opory se senioři obracejí především na pracovníky Charitního domova.

Senioři zvolili pobyt v tomto zařízení z důvodů různých omezení - zdravotních, sociálních, z důvodu věku aj. Charitní domov Otrokovice se snaží zdravotní i sociální omezení seniorů kompenzovat. Z výsledků mého výzkumu vyplývá, že pobyt v tomto zařízení je pro seniory jednoznačným zlepšením jejich životní situace a novou možností aktivního trávení volného času a navazování společenských kontaktů.

Výsledky kvalitativního výzkumu sociální integrace seniorů v Charitním domově Otrokovice lze v integrované podobě vyjádřit schématem.

Obr. 2. Vlivy působící na sociální integraci seniorů

ZÁVĚR

Výzkum přinesl zjištění, že všichni senioři i jejich rodinní příslušníci jsou se službami v Charitním domově Otrokovice velmi spokojeni. Senioři vědí, že je o ně postaráno, mají pocit bezpečí a jistoty. To je také hlavní důvod, proč senioři pobyt v rezidenčním zařízení zvolili.

V oblasti mezilidských kontaktů a vztahů již závěry nejsou tak jednoznačné. Senioři velmi oceňují nabídku aktivit, akcí i programů Denního centra a hojně ji využívají. Každý dle svých možností, zájmů a povahy. Proto je velmi důležité odhalení, jak se senioři cítí uvnitř.

Všichni respondenti, přestože žijí v určité komunitě a mají kolem sebe společnost, cítí v různé míře samotu. Všichni se potýkají s nashromážděnými celoživotními ztrátami. Přišli o své nejbližší - životní partnery a dlouholeté přátele. Možnost sdílení každodenních radostí a smutků s blízkou osobou je snížena. Vzhledem k vysokému věku a omezeným možnostem není snadné vybudovat nový hlubší přátelský vztah. To potvrzuje právě paní C., která navenek působí jako vyrovnaný, silný a bezproblémový člověk. Uvnitř však cítí velkou osamělost, které se brání tím, že se zapojuje do všech nabízených aktivit.

Rodinní příslušníci se seniorům věnují dle svých možností a zájmů o ně. Při zajištění způsobu trávení volného času seniorů však spoléhají především na pracovníky Charitního domova. Se svými pocity a steskami se senioři svým blízkým příliš nesvěřují. Ti se proto často domnívají, že jsou senioři v tomto ohledu spokojeni. Jejich občasné steskami neberou příliš vážně.

Klíčové sociální pracovnice v Charitním domově znají přání a zvláštnosti seniorů hlouběji než jejich rodinní příslušníci. Seniorům se pravidelně věnují, sledují je v interakci s ostatními, vidí, co je baví a zajímá, tvoří s nimi individuální plány. Přesto platí jako u rodiny, že senioři si své nejvnitřnější pocity většinou nechávají z různých důvodů pro sebe.

Je smutnou pravdou, že u seniorů vyššího věku, kteří nemají možnost žít v kruhu svých blízkých, je tato životní situace s pocity samoty a osamění nevyhnutelná. Tím spíše, když jsou na rodinu silně orientováni.

Na sociální integraci seniora do společnosti působí řada faktorů, které se vzájemně ovlivňují a podmiňují. Výzkum ukázal, že s pocity osamělosti je třeba počítat u každého

seniora, poznat konkrétní situaci člověka v tomto směru a také ji zohledňovat tak, aby se mu dostalo potřebné emocionální opory.

Bakalářská práce mi umožnila prakticky uplatnit výzkumné metody, s nimiž jsem se seznámila ve svém studiu, a zjistit, jak probíhá sociální integrace seniorů v širších souvislostech. Zmapovala jsem faktory, které sociální integraci seniorů ovlivňují, což považuji za přínos mé bakalářské práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BERKOVÁ, V. *Veřejný závazek příspěvkové organizace SENIOR Otrokovice*. Otrokovice: SENIOR Otrokovice, 2008. 6 s.
- [2] DOMOV PRO SENIORY NAPAJEDLA. *Personální zajištění poskytované služby*. [online]. Napajedla: Domov pro seniory Napajedla. [cit. 2009-04-27]. URL: <<http://www.dsnapajedla.cz/personal.aspx>>.
- [3] FONDY EVROPSKÉ UNIE. [online]. [cit. 2009-03-30]. URL: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/jpd3/2-2-3-socialni-integrace>>.
- [4] GAVORA, P. *ÚVOD DO PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU*. Brno: Paido, 2000. 208 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [5] HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. 776 s. ISBN 80-7367-092-5.
- [6] HOLMEROVÁ, I., JURAŠKOVÁ, B., ZIKMUNDOVÁ, K. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 2.vyd. Praha: ČALS, 2003. 88 s. ISBN 80-86541-12-6.
- [7] CHARITA SV. ANEŽKY OTROKOVICE. *Výroční zpráva 2007*. Otrokovice: Charita sv. Anežky, 2008. 40 s.
- [8] CHARITNÍ DOMOV OTROKOVICE. *Aktivizace seniorů v CHD Otrokovice*. Otrokovice: Charitní domov Otrokovice, 2008. 4 s.
- [9] KALVACH, Z., ONDERKOVÁ, A. *STÁŘÍ. Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006. 48 s. ISBN 80-7262-455-5.
- [10] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE*. 3.vyd. Praha: Grada, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- [11] LIBIGER, D. *Zpráva o činnosti: 1.pololetí 2008*. Napajedla: Domov pro seniory Napajedla, 2008. 12 s.
- [12] MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC, V. (eds.) *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
- [13] MAREŠ, M., et al. *Sociální opora u dětí a dospívajících II*. Hradec Králové: Nucleus, 2002. 188 s. ISBN 80-86225-25-9.

- [14] MAREŠ, M., et al. *Sociální opora u dětí a dospívajících I*. Hradec Králové: Nucleus, 2001. 217 s. ISBN 80-86225-19-4.
- [15] MATOUŠ, M., et al. *Pohyb ve stáří je šancí*. Praha: Grada, 2002. 112 s. ISBN 80-247-0331-9.
- [16] MATOUŠEK, O. *SLOVNÍK SOCIÁLNÍ PRÁCE*. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- [17] MINIBERGOVÁ, L., DUŠEK, J. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. Brno: NCO NZO, 2006. 67 s. ISBN 80-7013-436-4.
- [18] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kvalita života ve stáří: Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012*. Praha: MPSV, 2008. 60 s. ISBN 978-80-86878-65-2.
- [19] MIOVSKÝ, M. *KVALITATIVNÍ PŘÍSTUP A METODY V PSYCHOLOGICKÉM VÝZKUMU*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- [20] MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. In: Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2009-04-27]. URL: <http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1240824964493_1>.
- [21] PACOVSKÝ, V. *PROTI VĚKU NENÍ LÉKU? Úvahy o stárnutí a stáří*. Praha: KAROLINUM, 1997. 126 s. ISBN 80-7184-486-1.
- [22] PACOVSKÝ, V. *Geriatricie*. Praha: SCIENTIA MEDICA, 1994. 152 s. ISBN 80-85526-32-8.
- [23] PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum, 1990. 136 s. ISBN 80-201-0076-8.
- [24] SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. (Eds.). *AUTONOMIE VE STÁŘÍ. Strategie jejího zachování*. Boskovice: ALBERT, 2004. 324 s. ISBN 80-7326-026-3.
- [25] SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří: Kapitoly z gerontosociologie*. Praha: SLON, 2007. 288 s. ISBN 978-80-86429-62-5.

- [26] SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. (Eds.). *AUTONOMIE VE STÁŘÍ. Strategie jejího zachování*. Boskovice: ALBERT, 2004. 324 s. ISBN 80-7326-026-3.
- [27] ŠIPR, K., *Jak ZDRAVĚ stárnout*. Rosice: Gloria, 1997. 120 s.
ISBN 80-901834-1-7.
- [28] ŠTILEC, M., *PROGRAM aktivního stylu života PRO SENIORY*. Praha: Portál, 2004. 136 s. ISBN 80-7178-920-8.
- [29] VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha: Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CHD Charitní domov

D.C. Denní centrum

MHD Městská hromadná doprava

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Schéma triangulace na základě tří výzkumných metod.....	27
Obr. 2. Vlivy působící na sociální integraci seniorů.....	56

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Výzkumné otázky.....	26
Tab. 2. Typologie seniorů.....	53
Tab. 3. Sociální opora seniorů.....	53

SEZNAM PŘÍLOH

- P I: Seznam kódů
- P II: Bližší charakteristika Charitního domova Otrokovice
- P III: Nabídka aktivit seniorům žijícím v Charitním domově Otrokovice
- P IV: Rozhovor s paní B., 64 let
- P VI: Rozhovor s paní C., 81 let
- P VI: Rozhovor s paní S., 80 let
- P VII: Rozhovor s panem M., 80 let
- P VIII: Rozhovor s klíčovou pracovnící paní B.
- P IX: Rozhovor s klíčovou pracovnící paní C.
- P X: Rozhovor s klíčovou pracovnící paní S.
- P XI: Rozhovor s klíčovou pracovnící pana M.
- P XII: Rozhovor se snachou paní C.
- P XIII: Rozhovor s dcerou paní S.
- P XIV: Zápis z terénního pozorování, paní B.
- P XV: Zápis z terénního pozorování, paní C.
- P XVI: Zápis z terénního pozorování, paní S.
- P XVII: Zápis z terénního pozorování, pan M.
- P XIII: Dotazník

PŘÍLOHA P I: SEZNAM KÓDŮ

Kódy	Příklady významů odpovídajících kódům
Kontakt s lidmi	„...vyhledám sobě rovné - takové jak já...“
Komunikativnost	„Ptá se, zda mi může pomoci prací na zahradě...“
Společenskost	„...přijde za námi...řekne, že trénovat nechce...povídá si se sousedkou...“
Nezdolnost	„Chodí po 20 min. celkem 2 hodiny denně.“
Sdílení	„To si máme pořád co povídat.“
Rodina	„...ta rodina se mě věnuje...“
Zdravotní stav	„...nerada ukazuju lidem, že mě něco bolí...“
Soběstačnost	„...jezdím klidně sama, oni už nás znají, ti řidiči...“
Akce Charitního domova	„...na výletě na Hostýně...“
Akce vlastní	„...aj na muziku chodím...“
Koníčky – činnosti, aktivity	„Hodně čtu, a ráda.“
Samota	„...ta babička mi chybí...“
Osamělost	„...staří lidé by měli odcházet zároveň...nezvyknu si na všechno...“
Omezení	„Já teď už nemožu ruční práce...“
Přátelé	„...navštívíme se...dáme si kafe...slavíme spolu svátky a narozeniny.“
Sousedí	„...pomáhá tady soused kamarád...“
Známí	„...povídám si se známýma, když je potkám.“
Sociální opora	„...ony mě tak dodávaly odvahy...“
Spokojenost	„...nic lepšího jsem nemohla v životě udělat...“
Nespokojenost	„...už to není to pravé...“

PŘÍLOHA P II: BLIŽŠÍ CHARAKTERISTIKA CHARITNÍHO DOMOVA OTROKOVICE

Zařízení je vybudováno ve středu města. Díky tomuto strategickému umístění budovy jsou v blízkosti Charitního domova pro seniory dostupné potřebné služby. V dosahu jsou také obchody, banky, pošta, obecní úřad, poliklinika, lékárna, zastávka MHD, atd.

Většina aktivizačních programů probíhá v prostorách Denního centra. Pro tyto účely jsou zde k dispozici 2 místnosti. První z nich je zařízena jako obývací pokoj, je vybavena pohodlným nábytkem. Slouží k relaxaci, posezení s přáteli, pořádání větších oslav s rodinnými příslušníky seniorů, také zde probíhá canisterapie a muzikoterapie. Druhá místnost slouží pro pracovní aktivity. Je zde umístěn velký pracovní stůl a kuchyňská linka s potřebným vybavením. Pro koncerty nebo představení se využívají prostory jídelny.

K Charitnímu domovu patří menší zahrada, kde se v jarních a letních měsících pořádá grilování, posezení a sportovní aktivity.

Kontakt se společenským okolím zajišťují v Charitním domově 3 pracovníce. Je to pracovníce Denního centra, sociální pracovníce a sociální pracovníce – vedoucí CHD.

Sociální pracovníce zabezpečuje ve spolupráci s pracovníci D.C. a vedoucí CHD jednorázové kulturní a společenské akce pro uživatele CHD, doprovází jednotlivce nebo skupiny uživatelů při jejich společenské, zájmové nebo kulturní činnosti. K této činnosti uživatele vede, podporuje je a motivuje. Je v kontaktu s rodinnými příslušníky seniorů. Vztahy mezi uživateli a jejich blízkými se snaží podporovat a zlepšovat. Ve spolupráci s uživateli a ostatními pracovníky CHD pracuje na vytváření a plnění individuálních plánů seniorů, je klíčovou sociální pracovnící částí uživatelů.

Zajišťování kontaktu se společenským prostředím je jen malou částí pracovní náplně sociálních pracovníc. Stěžejní úlohu v tomto směru má pracovníce Denního centra. Vedle činností, které jsem již uvedla u sociálních pracovníc, zabezpečuje pravidelné každodenní aktivizační programy seniorů. Připravuje pomůcky a materiály pro aktivizaci, oznamuje centrálním hlášením plánovaný denní program, který připravuje, vede a organizuje. Uživatele CHD v této činnosti podporuje a motivuje. Pro imobilní seniory zajišťuje individuální aktivizaci na pokoji.

PŘÍLOHA P III: NABÍDKA AKTIVIT SENIORŮM ŽIJÍCÍM V CHARITNÍM DOMOVĚ OTROKOVICE

Aktivizační programy jsou zde realizovány jako pravidelné nebo jednorázové akce. Jsou tvořeny tak, aby si každý z uživatelů mohl vybrat dle svého zájmu. Účast na aktivitách je dobrovolná. V Denním centru probíhají pravidelné aktivity.

- Klub dobré pohody, kde uživatelé při šálku kávy nebo čaje mohou hrát společenské hry, poslouchat či zpívat písničky, nebo si jen povídat.
- Trénink paměti procvičuje nejen paměť, ale i pozornost, logické myšlení, koncentraci, smyslové vnímání aj.
- Programy pro šikovné ruce nabízí široký okruh činností. Mezi ně patří např. malování na sklo, květináče a hedvábí, práce s papírem, textilem, výroba předmětů z keramické hlíny, ruční práce pro ženy, aranžování květin. Uživatelé zde mohou uplatnit své schopnosti a dovednosti, také si vyzkoušet nové techniky. Pro kutily je zde možnost zahradničení, práce se dřevem, natírání. Výrobky slouží nejen jako dekorace prostor CHD, ale pořádají se také veřejné prodejní výstavy.
- Při vaření a pečení si uživatelé připomenou dobré recepty, které si za pomoci pracovnice Denního centra sami připraví.
- Canisterapie, která má vliv na prohlubování emočních vztahů.
- V letních měsících jsou pořádány v prostorách zahrady sportovní aktivity – kuželky, petanque.

V rámci jednorázových akcí se připravují přednášky, besedy, koncerty, vystoupení dětí, posezení u harmoniky, adventní setkání, grilování na zahradě. 1 x ročně se pořádá výlet na Hostýn a turnaj v házení šipek, který je otevřen seniorům z jiných zařízení, z klubů seniorů i z řad veřejnosti.

Pro uživatele, kteří se nemohou nebo nechtějí podílet na společných aktivitách a akcích, jsou sestaveny individuální aktivizační programy a aktivity dle jejich přání a potřeb.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR S PANÍ B., 64 LET

1. Povídejte mi, prosím, jaký byl váš život před odchodem do důchodu - o vaší rodině, jaké jste měla zaměstnání, zda jste měl/a čas na koníčky a přátele

Vzdělání mám základní. Měla jsem veliké přání, abych mohla něčím byt. Chtěla jsem být aranžérkou květin a nějaké ty ozdoby za výkladem. Enomže, bohužel, moja situace mi nedovolila. Zaměstnaná jsem byla v Loukách, jak je OBZOR, tak 16 let. A to nám donášali pytle domů a já jsem to musela dělat v noci s maminkou, protože to bylo nárazové. 14 dní rychle a 14 dní bylo volno.

Dokonce jsem měla 1 syna. To malé, jmenoval se Ladík, jak se to narodilo, tak se mňa báli. Měli ze mě strach, nikdo ke mně nechtěl jít, ani primář. Tenkrát to nebývalo, že by těhotná byla postižená ženská. Málokdy se tak stane. A potom jako říkali: „Maminko, máte syna.“ A já jsem říkala. „Co? To není možné!“ Já jsem chtěla dceru, aby mě náčení umývala. (smích)

Dělala jsem ruční práce, protože já nemám tu ruku dobrou, vůbec to nende, ale to plátno se napichalo jehlama a to se podebíralo, ty stehy. Chtěla jsem něco dokázat, když jsem pracovala, tak jsem i vyšívala. Aj do kočárků. A já jsem sa aj s maminkou starala o děti sestry, ona utonula, když jí bylo 22. Venku jsem potkala vždycky známé lidi, se kterými jsem si mohla popovídat a pozdravit je.

2. Jak jste vnímala odchod důchodu?

Ne, podívejte sa, já mám obrnu – nervovou. Od malička, hned jak jsem se narodila. Potom mě maminka, když k lékaři, k bylináři, nosila mě na zádoch. Tenkrát nebyly ani takové vozíky jak teď. Byly jsme na dědině, a jak jsem měla 26 roků, postižení lidé byli teprvá plnoletí. No a začala jsem dostávat důchod.

Byt zaměstnaná ano. Víte, jak bych vám to vysvětlila... Něco jste byla, víte. Byli jste užiteční, něco jste dokázali. Špatně mě bylo, že jsem to musela opustit. Protože maminka umřela a můj synek měl 11 roků a my jsme zůstali sami. A já už to sama nezvládla, abych opatrovala aj malého aj chodila do práce. Už jsem byla starší ženská, já jsem spořehala na 3. osobu, a tou byla maminka. A já jsem sa potom nedivila, že ten chlapec dost neposlušchal. Aby mě to prádlo pověsil... Ale on zas hodně sportoval, tak jsem byla ráda, že nelajdačí. Ke mně 3x, 4x do roka chodili z péče o děti. Oni říkali, kdyby náhodú jste to nestíhala a byla

jste unavená, tak ho dáme do domova dětského. Tak jsem cosi ukuchtila a říkám: „Pocem, Ladku, musíme si vážně promluvit. Chceš být u maminky nebo v dětském domově?“ A představte si, ono to pomohlo. Pochopil, že bez té maminky je zle. A teď je pořád tak hodný.

3. Jak jste na tom se zdravím, jak se cítíte?

Na svůj zdravotní stav jsem zvyklá, mám teď elektrický vozík, tak se můžu dobře venku pohybovat. Ruka by mě mohla poslouchat víc.

4. Jsou vaše aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

To ano. Doma jsem měla důchod a ještě ten příspěvek. Ten už dostává domov na péči. Nemůžu ty peníze použít. Ráda si koupím něco dobrého, zajedu si na pivo. Peníze chybí.

5. S kým trávíte svůj volný čas?

Tady můj soused. To je můj kamarád. Vidíme se každý den aspoň chvíli. Chodí za mnou na návštěvu a já také. Syn přijde ke mně, třeba někdy v neděli, má 28 roků. A tady jedna, paní V., taky ju navštěvuju. Jo, já si sednu ke stánku aj sem na zahrádku a třeba si dám aj hranolky nebo pivo, kávu. Když neměla jsem tohoto kamaráda, tak jsem dívala se na ty lidi, jak se baví. On teď chodí ven se mnou.

Třeba můj synek měl partiju kluků, a oni k nám všeci chodili. Já jsem mu to dovolila. Aby sa necítil, že má maminku na vozičku, všady jsem mu dovolila, kluci k němu chodívali. A dělala jsem jim amolety. A ti kluci jsou dospělí a mají už děti, a pořád mě zdraví: „Dobrý den“. Mám i mladší známé a děvčata za mnou chodí s děťátkama, ukázat, jak sa narodí.

A jinak my jsme tom mluvili s Ladičkem, když byl malý aj teď, když měl 25 roků a říkal, že nebyla to chyba.

6. Jak často vás navštěvuje vaše rodina? Jste s tím tak spokojena?

My jsme spolu bývali na Trávníkách, ale já jsem chtěla, aby měl volnou cestu do života, tak jsem sa odstěhovala sem. Syn chodí 1x za 14 dní nebo 3 týdně. Málokdy přijde. Je svobodný, ale žije s jednů ze Slovenska.

7. Jaké jsou vaše oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabýváte ve volném čase?

No, dřív jsem četla dost a dneska lašuju. Když mě to popadne, já zavřu dveři a už jedu. Já jedu na Trávníky ke kamarádkám, nebo jedu... teď byla jsem třeba v ZOO na Lešné. Ta Lešná, tak tam je velice dobrý spoj. Často jezdím do kina, do divadla do Zlína.

8. Využíváte programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Využívám. Chodím do centra. Jsem si donesla aj práci. Dělají tam krásné věci. Oni zařídí aj ty dětské kroužky nebo tance nebo co sa naučíja, byly tady – mládež – hrát pohádku, divadlo. Měli to pěkně udělané, ty kulise. A pečovatelky dajú ty vozíčkáře do řady nebo ideme na grilování na zahrádku. A 1x do roka máme Hostýn. Jezdím tam, kde bych já nebyla...

9. Jaké jsou vaše vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Jezdím na výlety z Klubu seniorů na Trávníkách. Já chodím do klubu důchodců. Tam jsem sa eště neodepsala, tak tam jsou ty zájezdy. Jinak jezdím klidně sama. To je jediné, tady ta městská doprava, oni už nás znají, ti řidiči. Zajímám se o kulturu, aj na muziku chodím. Tam jak se tančí. Jak se to...zábava! Chodím na Besedu nebo na Sokolovně. Teď bude Michalská pouť a bude tam zas muzika.

10. Máte koho požádat o pomoc, pokud potřebujete pomoci s něčím, co nezvládnete sami z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů? Kdo je tou osobou?

Finančně nemám nikoho. Jinak pomoc je tu jedinečná. To mám jistotu. Starají se tu děvčata, co tu dělají. Taky mě pomáhá tady soused kamarád.

11. Máte se na koho obrátit, pokud máte nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se? Kdo je tou osobou?

Tady se sousem, to je můj kamarád. Pomáhá mi. Když mám starost, mluvím o tom nejvíc s Jaruškou, co tu pracuje. Jsem ráda, když přijde.

12. Napomáhají vám pracovníce Charitního domova při plnění vašich individuálních přání? Máte pocit, že by se vám pracovníce Charitního domova měly věnovat častěji?

Právě nejsem tak náročná, jenom mě trochu vadí, že přijdou mňa obut a pár slov si řeknem: „...jejda, venku prší nebo vy nekde jedete..“ a už hotovo, už musí letět. A já třeba jsem rozvykládaná o něčem, „...a jejda, my už nemožem, už musíme letět...“ Majú to prostě náročné. My teďkom máme tady paní, už 1x přišla si popovídat. Paní vedoucí nařídila, neje- nom mě, ale aj babičkám trochu věnovat takové to slovo.

13. Pomáhá Vám rodina při uspokojování Vašich zájmů?

Nedávno mňa vézli na Slovensko, podívat sa, kde ona bydlí. Na těch pasekách aj s traktorem mňa vézli. To byla legrace! Teď pojedem zas do Bylnice – Brumov, jsem se tam narodila, no. No nedávno byla tady Ivanka – neteř. No, syn tady ani moc nemusí pomáhat, protože tady ta péče je jedinečná.

14. Jak se zde v Charitním domově cítíte?

Tady ta péče je jedinečná. Tady mám jistotu, od rána do rána. A syn byl aj z toho nerad, že odcházím, ale on od rána do večera dělá. A vždycky nevím, jestli spadnu nebo co. Ale přitom jsem aj vařila, prala. Taková domácí ženská.

15. Jak jste spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co Vám v tomto ohledu chybí?

Naprosto. Já si myslím, že už je to dovršené a jsem spokojená. Léčili mě v Brně. Pan primář říkal, že kdysi přijde věda, lebka se může otevřít a mě spojit nerv, který mě praskl. A že potom budu zdravá. Já jsem dřív hodně plakávala. Jenomže bohužel já koza umíněná nejdu na tu operaci, už mě to nějak nepřijde, protože já jsem zjistila, že kdybych mohla chodit, tak bych sa z radosti zbláznila, dali by mňa do Kroměříža do blázinca a už bych toho života neužila (smích).

16. Co Vám dělá radost?

Jak sa lidi rádi bavíja. Můj synovec - odmalička jsem ho tak jako opatrovala, protože brácha stavěl s manželkou. On mi říkal: „Já sa divím, není ti líto, že neumíš tančit?“ A já říkám: „Proč chodíš na fotbal, taky fandíš! Já fandím tanci.“

PŘÍLOHA P V: ROZHOVOR S PANÍ C. , 81 LET

1. Pověďte mi, prosím, jaký byl váš život před odchodem do důchodu - o vaší rodině, zda jste měla čas na koníčky a přátele.

Tak Vám možu říct, že v produktivním věku jsme byli tak pracovně vytíženi, že byly i pracovní soboty. Tak na koníčky toho času moc nebylo.

Já jsem měla měšťanskú školu, pak jsem chodila do gymnázia v Praze a bydlela jsem u tetinky. Maturitu jsem neudělala. Tetinku zachytilo auto a ona měla zlomenú nohu oškli vě. Byla v nemocnici a pak musela do lázní, tak si mě rodiče vzali domů. Já mám jenom nižší střední. Pomáhala jsem doma v obchodě a vyučila jsem se v obchodě – obchodnicí.

Já jsem pracovala většinou ve skladech. Zajímavé, že ženská a měla jsem poměr víc k náhradním dílům. Manžel byl automechanik. Byla jsem hodnocená jako dobrý skladník. Ještě několik let jsem si pamatovala čísla náhradních dílů.

U Chludovky jsme měli dostat byt. Už jsme měli dekret, ale manžel že na byt nepůjde. Tak sehnal starší chalupu v Napajedlech, tak Vám řeknu tím pádem, my jsme koníčky museli odbourat, protože pak se chalupa musela nejdřív opravovat, abychom se tam mohli nastěhovat, a teď ještě musel se člověk těm děčkám trochu věnovat. Takže to byly takové roky prostě zaplněné prací a bez koníčků. A když jsme byli starší, ještě aj s děčkama, tož věnovala jsem se. Chodila jsem s děčkama aj z jejich třídy šlapat 100 jarních kilometrů, protože ony nesměly bez dozoru. Potom kluk začal chodit do Skauta a chytlo ho to. Tak to jsem si zase týden dovolené brala a byla jsem zas na táboře v kuchyni.

Jinak nikdy jsme nespávali v sobotu, když byly volné, ani odpoledne jsme si nešli lehnout. My jsme byli oba na tu chůzi, turistě.. My jsme jezdívali. Tak ta turistika, a jízdy na kolách, to jsme jezdívali rádi celá rodina.

Měli jsme přátele, a dobré. Ono se říká, v nouzi poznáš přítele. Tak manžel měl dobré a já také. Byly jsme takový čtyřlístek

2. Jak jste vnímala odchod důchodu?

Abych řekla pravdu, tak jsem se toho bála, protože... a syn eště byl na vysoké, tak to bylo potřeba také peníze. Jezdila jsem tehdy do Hradiště. Vedoucí říkal, že by o mě nerad přišel. Já jsem říkala vedoucímu: „1) musím dojíždět z Napajedel do Hradiště, 2) studený

sklad, 3) starosti – na nočním stolku papír, co nesmím zapomnět. A já už potřebuju mět aj trochu klidu.“

Moje kamarádka ve Fatře říkala: „Mám tu uklízečku, ale to bych nechtěla, abys dělala.“ A já jsem řekla, že to já právě chcu. Protože bez starosti, udělám si, uklidím a mám pokoj – a budu mezi lidima. Víte, jak by mi to chybělo? Doma jsem kvůli tomu nechtěla byt, protože bych to špatně snášela. Ale měla jsem tolik práce v důchodě, jak snad' nikdy.

3. Jak jste na tom se zdravím, jak se cítíte?

No já ted' špatně, však vidíte sama. Mám zlomený krček a zůstala jsem ležet. Naštěstí se to dobře hojí, už možu chodit s berlama. Před tím to bylo dobré, akorát už těch sil nebylo tolik. Ale pořád jsem byla venku. Mohla jsem chodit na procházky, jak jsu zvyklá.

4. Jsou vaše aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Ne. Já ráda chodím, a na to moc peněz nepotřebuju.

5. S kým trávíte svůj volný čas?

Samota mě nevadí. Já tady těch známých... to jsou všechno taky lidi z Otrokovic. Ale nastěhovala se sem paní ze Žlutav. Ona je také z dědiny a já také z dědiny, tak jsme si rozuměly. Jenomže ona je ted' taky nemocná, ted' já nemůžu...o berlích jsem se už na ni byla podívat. S paní S. se stýkám, to je sousedka, s tou si celkem jako rozumíme. Aj nějaké známé tady mám. Víte, já jsem taková povaha, že když se někdo vrací z nemocnice a znala jsem ho, tak já ho jdu přivítat.

Naproti syna bývá moje bývalá spolupracovnice, tak s tou se taky vidívám, ona tu také byla. Z., co jsme s něma bydleli na Traktorce také se ještě ukáží a s těma E. se stýkám, sestra mi sem občas přijede ze Spytihněvi. Moje dobré kamarádky, všechny 3, zemřely na rakovinu. Jediná já to táhnu, a už jsem dávno měla být pryč.

No mám tu dvě kamarádky, co se navštěvujem. Jedna tady zrovna sousedka. Ale vždycky jenom tak na chvilku na mě nahlídne, jestli něco nepotřebuju. Anebo když máme důvod. Třeba narozeniny nebo svátek. ...Často né, povídám si se známýma, když je potkám. Ale ted' jsu závislá, kdo za mnou přijde. No nemám tu někoho každý den.

6. Jak často vás navštěvuje vaše rodina? Jste s tím tak spokojena?

Dcera je v Praze ,vnučka je v Plzni. Kolik já jich uvidím. Mám 2 děti a 4 vnuky. 3 vnuky a 1 vnučku. Blanka (vnučka)v práci cestuje, a když byla kdekoliv na Moravě, vždycky přišla spát k nám. No dcera sem jezdí... tož jak často může jezdit z Prahy? Ted' půjde do důchodu, zeď už má taky 60 roků .. a z Prahy. Každý měsíc ne, protože to nejde. Oni mají ještě po rodičích... on dostal chatu a u toho je velká zahrada a je to 20 km od Prahy, tak musí se tomu taky věnovat. Přijedou. Ale to přijedou brzy ráno a potom pozdě večer zas jedou. Ale telefonuje mě dcera 2x týdně, to už neděle máme a přes týden. To já vím všechno o děckách, jak ty pravnoučata, co už to dělá, jak to žije. Vnučka jich vozí do Sokola, protože babička byla v Sokole, jako já.

Syn je tady v Otrokovicích. Oni sem moc nechodili, protože když jsem mohla chodit, tak jsem chodila já. Já ale nešla jsem k nim, já jsem zazvonila dole, ať jde dolů. Já jsem šla ven, a ne na návštěvu. Mě stačilo, že jsem je viděla. Já taky chápu, že oni jsou taky časově vytížení. Oni taky nemají toho času. Tak chápu, když přijede ten Tomáš (syn) o osmi hodinách večer z práce, také toho má víc než dost. Vlad'ka – snacha, když nic jiného, tak aspoň na chvíli. Vedle v baráku bydlí její maminka, tak 10 minut se staví tam a 10 tady a tak.

7. Jaké jsou vaše oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabýváte ve volném čase?

Já jsem až do 74 roků chodila cvičit. A to mě bavilo. A měla jsem ruku v sádře a cvičila jsem také. A do 74 jsme ještě měli od zahrádkářů zahrádku... To sem se vlastně zas učila, jak se to pěstuje, co to vyžaduje. Moje veliká vášeň od mládí a od dětských let bylo čtení. Byla jsem v klubu čtenářů. A křížovky. A to sestra také bere noviny a je tam křížovka, tak to vždycky vystřihne a přiveze mě to, když sem jede a dneska zas mě přivezla křížovky na celý rok. Také mám ráda obrazy a umění. Tak nikdy jsem se neřívála moc na televizi, seriály nesleduju žádný. Ale co se týká cestování, to sleduju všechny. Na „Dvojce“ jsou celkem dobré programy. Soutěžní pořady mám ráda, na to se taky dívám, olympijské hry jsem sledovala od rána. Ale jinak luštím křížovky a čtu.

8. Využíváte programů a aktivit, které pořádá Charitní domov?Kterých?

Chodím do centra... ted' nechodím, ale nosí mě. Ještě jsem se tam něco přiučila.

9. Jaké jsou vaše vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Já totiž mám ráda přírodu. Od jara pozoruju sazeničky, jak to začíná růst a kvést, co mají lidi na zahrádkách. Teď jsem toho neužila, protože jsem tu ležela jak „Lazar“. Takových je tu akcí...výstavy. Byla jsem na výstavě a do knihovny. Chodila jsem a budu chodit – doufám...

10. Máte koho požádat o pomoc, pokud potřebujete pomoci s něčím, co nezvládnete sami z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů? Kdo je tou osobou?

To vždycky. Pomoc je tu zajištěná dobře od děvčat. Také snacha mi moc pomáhá. Když bych měla potíže s penězma, určitě se možu obrátit na syna i dceru.

11. Máte se na koho obrátit, pokud máte nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se? Kdo je tou osobou?

Trochu akorát se snachou – Vlad'kou, ta je jak vlastní dcera. Ale to víte, nechci ji zatěžovat a také ona má vlastní starosti. Někdy trochu se sousedkou. Tady se nám věnují, za mnou chodí paní vedoucí. S tou si povídám.

12. Napomáhají vám pracovnice Charitního domova při plnění vašich individuálních přání? Máte pocit, že by se vám pracovnice Charitního domova měly věnovat častěji?

Opravdu se mě věnovaly, až mě bylo hanba. Ale já jsem se nemohla hnout. Já jsem se z toho dostala opravdu brzo. Ale kdyby nebylo těch sestřiček, pečovatelek, tak já nevím, jak bych to byla všechno nésla. Ony mě tak dodávaly odvahy: „...vy to zvládnete...“ Ono na člověka to tak někdy padne. Ale denně mě něco přibývá, co si zas udělám.

13. Pomáhá Vám rodina při uspokojování Vašich zájmů?

A teď vám řeknu, že co jsem se vrátila z nemocnice, tak denně tady byli. A vzali vždycky vozíček, když už jsem mohla, a Vlad'ka i kluci se mnou jezdili ven. A kluci, ti se vůbec nestyděli, jezdit se mnou s vozíkem.

14. Jak se zde v Charitním domově cítíte?

Řeknu Vám tak, že jsem nic lepšího nemohla v životě udělat! Kdybych neudělala nic rozumného a chytrého, tak toto jsem udělala chytrý tah. Protože co já bych si teď počala, kdyby byla pečovatelka do 3 hodin v práci a v sobotu a v neděli nebyla. Tam jsme si museli

vařit. Teď, když se mě toto stalo... To je veliké, sestřičky, pečovatelky, tak jsou tu ohromě dobré.

15. Jak jste spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co Vám v tomto ohledu chybí?

Dřív ano. Dokud jsem mohla dělat, co mám ráda a chodit ven. Teď je to horší, jsem závislá na pomoci. Ale rychle se to zlepšuje. Doufám, že budu brzo zase zdravá. Sestřičky také říkají, že to zvládnou. A věříte, že ani né. Měla jsem možnost na počítač, ale to jsem se nepřihlásila, protože já jsem byla vytížená tím, že jdu do Centra sem.

16. Co Vám dělá radost?

Já už teď jedinou radost života mám, že mám ty děcka. A ty malé, že mě vnučka posílá obrázky. V únoru jsme byli v Praze, zeď měl 60 roků. Tak jsem jich všechny viděla. Teď bude mít ten Tomáš 50 roků, syn, tak oni přijedou, tak si mě s vozíčkem zase odvezou.

PŘÍLOHA P VI: ROZHOVOR S PANÍ S., 80 LET

1. Povídejte mi, prosím, jaký byl váš život před odchodem do důchodu - o vaší rodině, jaké jste měl/a zaměstnání, zda jste měla čas na koníčky a přátele

Já jsem se narodila svobodné matce a to tehdy bylo těžké. Je to sociální případ, a tehdy to bylo těžké i ve škole i ve společnosti. Všichni se na mě tak nějak dívali zvrchu, a proto zřejmě mám takový náhled na život. Víte? Já jsem to lehké neměla.

Vzdělání jsem neměla. Baťovu školu jsem nedokončila. Byl 45. rok a už jsme nemohli pokračovat. To bylo zakázané až do 48. roku. Tak nemám žádnou školu, To jsem nemohla dodělat, protože pak bylo všechno jinak. Takže to já už jsem nemohla absolvovat.

Dostala jsem se do účtárny a svojí pílí jsem to dokázala, na to jsou hrdá. Opravdu jsou na to hrdá. Dělal jsem v různých funkcích účetní, skladovou, rozpočtářku. Pak jsem dělala v Teplárně v Otrokovicích ubytovatelku. Práce byla pro mě vždycky důležitá. Moc. Byl pro mě důležitý kontakt s lidmi a měla jsem ráda změnu. To bylo pro mě rozšíření obzorů.

Byla jsem nemocná s ledvinami, tak jsem měla jen jednu dceru. Chodila jsem do zaměstnání – byla jsem rok doma s dcerou a pak mi hlídala maminka. Měla jsem tu možnost. Maminku jsem měla starší, měla mě ve 39 letech, tak jsem musela dělat a přispívat na domácnost i mamince.

Od malička, když mi dcerka rostla, tak jsem si na ni šila. Můj koníček byly ruční práce, šití, pletení. A taky to byl přínos do domácnosti. Ale mě to bavilo. Opravdu. Já jsem do 65 let pořád něco šila. A stihla jsem i kamarádky. To jsme si vždycky udělaly čas. To byla doba, kdy nebylo dostatek masa. My jsme si řekly každý pátek: „Pojedem do Zlína...“, tak jsme šly nakoupit masa a zastavily jsme se u Malotů posedět na kafe. Ale takový Babinec jsme si udělaly. Jednou za týden, jednou za 14 dní, ale to bylo prima, tak jsme přišly úplně na jiné myšlenky a z toho stereotypu jsme přešly na jiné téma a bylo to bezvadné. A já jich mám ještě dodnes. Ony mě navštěvují ještě dnes tady.

2. Jak jste vnímala odchod důchodu?

Já jsem měla tu smůlu, že manžel onemocněl. Maminka už dávno zemřela, dcera už byla vdaná, a manžel onemocněl. 3 roky byl nemocný a v 62-ti mi zemřel. Tak já jsem nemohla pokračovat chodit do práce, tak jsem se věnovala mu a pak jsem se věnovala výcho-

vě vnuků. Dala jsem přednost té výchově vnuků před zaměstnáním. Já jsem chtěla ušetřit dceři, když byla zaměstnaná, aby měla míň práce. Ta rodina měla přednost. Vždycky. Já jsem měla 2 vnuky a když jsem šla do důchodu, tak jeden chodil do školky a druhý chodil 1. rok do školy. A takže měla jsem pořád co dělat s něma. Ano. Já jsem strašně se jim ráda věnovala, úkoly a to - to bylo moje. Aj třeba když jsme měli prázdniny, jezdili jsme na chatu, můj zeď měl chatu po rodičích a vždy jsme strávili léto na chatě. Naši 2 kluci a sousedovi 2 kluci a jeden ještě z druhé strany od těch chlapců. Starala jsem se, ale já jsem byla ve svém živlu. A proto teď se mě to vrací, já když už jsu tady v tomto zařízení.

3. Jak jste na tom se zdravím, jak se cítíte?

Já mám tu artrózu kolen, ano. A někdy mě není dobře. Tak když mám bolesti, já su radši tady sama a odpočívám. Nerada před někým ukazuju, že mě něco bolí. Při chůzi musím používat chodítko. Když můj zdravotní stav je dobrý, já si vezmu chodítko a idu ven. Dojdu si klidně aj třeba nakoupit nebo si sednu na lavečku. Ráda chodím sama, tak nemám pocit, že někoho brzdím.

4. Jsou vaše aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Ne. Peníze nemají vliv. Hlavní je mít dobré lidi kolem sebe.

5. S kým trávíte svůj volný čas?

Sama. Já jsem velice ráda sama. Já nemám toho času tolik, abych byla pořád třeba celý týden sama, oni mě dost často navštěvují, ale když nemám nikoho, tak jsu ráda sama, ráda si přečtu knížku. Já jsu hrozně ráda, že mám tady ten pokoj pro sebe. To je opravdu k nezaplacení. Protože já mám ráda lidi, ale víte, ono na stáří máme každý svoje neduhy a je dobré, když má člověk možnost, aby býval sám.

Já mám přítelkyně, které, už jsu 23 roků v důchodě..., a mě ještě chodí přítelkyně ze zaměstnání navštěvovat. Mám hodně přátel. Já tady mám bezvadnou sousedku, to je moje krevní skupina. Chodím jí pomáhat, protože to potřebuje. Zaběhnu za ní na chvilku. Mám hodně návštěv, chodí za mnou i taková mladá dcerka. Dokonce mám i neohlášené návštěvy.

Navštěvuje mě dcera, bydlí ve Zlíně, ale pracuje v Otrokovicích. Také zeď chodí.

Jeden vnuk studuje v Ostravě, toho moc nevidím, ale ten druhý za mnou chodí, povídáme si a on mi pomáhá. Já su zvyklá ráda sama, vrátím se k fotkám a vzpomínám.

Vadí mi tady akorát ten senát na chodbě. Ale já jim umím odpovědět. Tady sedávat teda nebudu, to není moje krevní skupina. Akorát plkají.

Ono to není dobré denně se s někým stýkat. O čem si má člověk jen tak povídat. Je to pořád dokola, mě taky bolí v zádech, ale nerada se o tom pořád bavím. Mám ráda smích. Návštěvy chodí často i nečekaně. Bližší kamarádky tady mám ale 2. Když se domluvíme, navštívíme se. Dáme si kafe a zákusek a slavíme spolu svátky a narozeniny.

6. Jak často vás navštěvuje vaše rodina? Jste s tím tak spokojena?

Dcera mě navštěvuje 1x přes týden, když jde z práce. O víkendu přijde i ze zetěm. Bere si mě domů na návštěvy. Taky s ní jezdím někdy o víkendech na chatu. Teď jsem tam s ní zrovna byla. Pořád si máme co povídat.

Jeden vnuk je v Ostravě – studuje. Druhý je ve Zlíně, je zaměstnaný. Mám 7 měsíců pravnoučka. Vnuk je zaměstnaný tady v Otrokovicích, chodí za mnou tak 1x za měsíc, on už taky nemá toho času, že. Mám strašnou radost, že ti vnuci mě navštěvují a ta rodina se mě věnuje.

7. Jaké jsou vaše oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabýváte ve volném čase?

Já teď už nemožu ruční práce, já jsem měla slabou mrtvičku. Hodně čtu, a ráda. V televizi diskusní pořady, to mě baví. A já su na psychologické filmy. Baví mě soutěže v televizi. Chodím na procházky, navštěvují mě přátelé a rodina.

8. Využíváte programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Navštěvuji aktivační centrum. Někdy jen proto, abych si popovídala. „Člověče“, to mě nebaví, ale takový „Žolík“, to mě baví. Ale nejlepší je „Kanasta“. To je větší kombinování a to je bezvadná hra. Hodně mě ale baví ruční práce v Centru. Máme tam velice dobrou vedoucí. Ona je velice fajn a já jsu spokojená.

Když se necítím dobře, nechám si sem donést materiál a zkusím si to tady v klidu sama. Taky jsem byla na výletě na Hostýně, ale bez pomoci děvčat bych to nezvládla. Jé. Opravdu, já su strašně spokojená. My jsme tady měli 2x grilování a bylo to velice pěkné, protože my jsme i ti ležící na vozíčkách měli v tom atriu udělané, paní vedoucí se opravdu

snaží. Třeba máme oslavy narozenin, každý dostane kytičku, když má narozeniny a je to osobní. A ten přístup je velice pěkný. Teď třeba když je Mikuláša, děti přijdou ze školky, je tu program, často opravdu pěkný přístup k nám.

9. Jaké jsou vaše vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Jsem členkou klubu důchodců. Posílají mi pozvánky na jejich akce. Občas se některé zúčastním, když se nekoná daleko. Eště pořád su členka Klubu důchodců Trávníky, ale protože já nemožu se tam dostat na Trávníky, tak ale mám pořád dění. Dostávám program, jaký oni mají za ten měsíc. Podle možnosti se zúčastním. Třeba když mají schůzu, tak já tak vždycky dojdu, protože je to na Besedě a mám možnost se tam dostat. A třeba spojení třech klubů v Otrokovicích, tak to su pozvaná, tak du. Tak já ten kontakt s něma pořád udržuju. Já jsem tam dělala pokladní, tak mě to pořád zajímá.

10. Máte koho požádat o pomoc, pokud potřebujete pomoci s něčím, co nezvládnete sami z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů? Kdo je tou osobou?

Peníze mi stačí, ale dcera by mi určitě pomohla. Taky se vždycky ptá, jestli něco nepotřebuju. Já vám řeknu např.: Já musím jezdit k lékaři do Zlína na štítnou žlázu na kontrolu, pak idu k ortopedovi a pak idu na neurologii. Dřív mě vozival vnuk, protože se sánitkou mám špatné zkušenosti - to čekání, třeba 2 hodiny. Já řeknu vrchní, prosím vás, může mě tam někdo zavézt? Tu možnost mám. Ona to má poznačené, kdy mám jít. Platím si to sama, ale vyjdou mě vstříct. Taky si pomáháme se sousedkou. Teď leží, tak se jí idu občas zeptat, jestli něco nepotřebuje.

11. Máte se na koho obrátit, pokud máte nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se? Kdo je tou osobou?

Nejradši s dcerou. To si máme pořád co povídat. Tady se možu obrátit aj na sociální pracovníci. Jaruška, ta se mě věnuje. Jinak, já si lidi úplně osobně k tělu moc nepouštím. Ale tady s jednou kamarádkou si taky někdy popovídám, když je mi smutno.

12. Napomáhají vám pracovníci Charitního domova při plnění vašich individuálních přání? Máte pocit, že by se vám pracovníci Charitního domova měly věnovat častěji?

Podle nemocnice tu mám ráj. Já vám řeknu, jak se k nim chovám, tak oni mě vrací. Víte? Já za všechno poděkuju. Já su ráda, když mi někdo pomože. I když momentálně to tak

nepotřebuju, jako ležící. Když ale potřebuji, doprovodí mě k holiči nebo na představení tady na Besedu.

Špatně chodím, potřebuji doprovod k lékaři. Tady mi pomáhají děvčata a já jsem za tu pomoc moc vděčná. Mají toho moc, tak já si radši ale neřeknu. Také dcera a vnuk mi pomáhají, když něco potřebuji.

13. Pomáhá Vám rodina při uspokojování Vašich zájmů?

Mám s dcerou a s jedním vnukem opravdu pěkný vztah. Já si toho strašně vážím. Tady všichni mě trošku aj závidí. Ale já jim vždycky říkám: ono se mi to vrací. No a já jsem strašně spokojená. Stačí zavolat. No je jda. Ano, já mám tak zázemí.

14. Jak se zde v Charitním domově cítíte?

Je to dobré. Je důležité, že člověk je tu sám. Jako na pokoji. Já už jsem s tím byla smířená, že sem půjdu. Šla jsem ochotně, měla jsem žádost několik let. Nejsu tu tak sama. Mám vědomí, že když mi bude zle, že mi někdo pomůže. Je to tu domácí, víte. Na Bahňák bych nešla, tam je moc lidí.

15. Jak jste spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co Vám v tomto ohledu chybí?

Já si zábavu vyhledám....smích... A když se mi něco nabídne, hned to zkusím. Ale ráda se bavím s mladšími. Ti si pořád nestěžují, že je něco bolí. Ale chápu, že na to nemají čas. Jsou tu v jednom kole. Když ale potřebuji, doprovodí mě k holiči nebo na představení tady na Besedu.

Já se vám musím pochválit, já mám zájem o počítač. Já už aj mejluju. Ale zásluhou Jarušky. Ona se mě věnuje, když má čas. Já nenadělám násilí, protože ona má svoji funkci, a ona ve svém čase se mi věnuje v počítači. A já si toho vážím.

16. Co Vám dělá radost?

Lidi! Kolem mě příjemní lidi. Chvilí s dobrýma lidima. Ale já je nevyhledávám, a když mi někdo nesedí, jsem slušná, ale odtažitá.

Mám strašnou radost, že ti vnuci mě navštěvují a ta rodina se mě věnuje.

PŘÍLOHA P VII: ROZHOVOR S PANEM M., 80 LET

1. Povídejte mi, prosím, jaký byl váš život před odchodem do důchodu - o vaší rodině, jaké jste měl/a zaměstnání, koníčky, zda jste měl čas na přátele

U Batě jsem se vyučil jako strojní zámečník. Bohužel neplatila mě Baťova škola, potom po převratě, tak jsem musel dělat večerní průmyslovku.

No a ve fabrice jsem postupoval nějak výš a výš a ještě jsem musel dělat další školu. Tomu se říkalo ŠPUK – to Vy nevíte, co to je za škola, vidíte to.. To je škola pro udržení koryt.. (smích). Dělali jsme to v ZPS Malenovice – nahrazovalo to vysokou školu. Tak to jsem absolvoval a v té fabrice jsem vydržel až do důchodu, že.

Na letišťu dělal jsem, byl jsem spokojený... Vrátil jsem se z vojny a pracoval jsem na frézce. To se mě líbilo. Nechcu se chválit, ale v práci jsem byl velice dobrý a na vojnu mě ještě psali, že se mnou počítají. A pak jsem postupoval, pomaly, až jsem byl ve větší funkci.

Ve 33. roku se nám narodil kluk, tak jsem nechtěl, aby šla manželka do práce. Ona si někde sehnala školku, ale já jsem tam zavolal, že si to nepřeju, a tak jsem 16 roků dělal sám... Narodil se nám 2. kluk. Já jsem žil v přesvědčení, že chlap je od toho, aby uživil rodinu. Neměli jsme žádnéj blahobyt, kluci neměli třeba brusle, neměli jsme televizu, ale ta rodina byla, no...

Jako mladý muž jsem hrál volejbal. Když už jsem byl ženatý, dělal jsem předsedu fotbalového oddílu, i když jsem hrál volejbal. Tady.., tak jak jsou Kvítkovice, tak tam je hřiště a na tom hřišťu je postavená budova, ta se za mě stavěla. To je jedna věc.

Druhá věc: předseda hasičů jsem byl, tak. To bylo takových věcí a každé pořádné chlap má zplodit syna, postavit dům a zasadit strom. To já jsem zplodil 2 syny, nepostavil jsem dům, ale chatu v Malenovicích, a stromů jsem zasadil moře. Myslivci u nás v Moravanu měli na Rusavě chatu, tak se tam občas jelo a do Chomýže jsme chodili na brigádu sadit stromky. To je všechno. Tak ten život můj byl pestrý.

2. Jak jste vnímal odchod důchodu?

Nebyl jsem rád. Tak já jsem ještě pracoval chvíli v důchodu, ale situace byla taková, že už mě nechtěli tam ani na dohodu, tak jsem šel.

Když jsem odešel do důchodu, tak jsem si koupil kolo (smích) – manželka byla ještě zaměstnaná - a jezdil jsem na kole. A jedna její kamarádka, co tam dělala, měla kačeny, tak já jsem jí sháněl kopřivy.

3. Jak jste na tom se zdravím, jak se cítíte?

Mě se ucpávají cévy, byl jsem aj 2x v Kroměříži. Není to nevyléčitelné teda, takže jediný co můžu dělat je, že musím chodit. Chodit a brát prášky.

4. Jsou vaše aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Ne. Ale taky nemám finančně náročné koníčky a kamaráda si za peníze nekoupím.

5. S kým trávíte svůj volný čas?

Když idu ven, tak to se znám, ve fabrice jsem dělal. To jenom když se tak potkáme, protože každé má svoju rodinu. Když se potkáme, pokecáme, všechno.

Nejčastěji trávím volný čas sám. Tady se stýkám se všema, ale není to jak se říká „to pravé ořechové“.

Rád bych si třeba popovídal i se sestřičkami. Se spolubydlíci se tady bavím, ale sestřičky nemají čas a se spolubydlíci se musíte. Někdy idu za babičkou, ale to je... ona mě neodpovídá.. to je složitý. Babička moja...Před dvěma rokama umřela, měli jsme tu pokoj spolu o patro níž.

Kamarádi – bylo jich moc a dobrých kamarádů...Nejlepší kamarád umřel. Ted'ko vzpomínám, mě se to dneska nelíbí, to kamarádství. Dneska je to jiné. Tady jsem nenašel takového člověka, abych k němu byl důvěrný a oblíbil si ho. Bohužel je to tady tak.

6. Jak často vás navštěvuje vaše rodina? Jste s tím tak spokojen?

Náhodně. Oni přijdou sem. Ti jsou tady každý týden až každých 14 dní, kluci. Už to není tak často, ale chodíme i k nim. Jsou ty narozeniny a svátky, pořád se něco děje. Jinak chodí sem za mnou synové i vnučky. Už su pradědek. Ale není to ono.

7. Jaké jsou vaše oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabýváte ve volném čase?

Luštil jsem křížovky, skládky ze začátku, televiza. Ted' mě ta televiza už nebaví, zprávy vůbec ne, protože to je... ten vztah mezi těma lidma... to mě odpuzuje.

Já se dívám akorát na „Pět proti pěti“, teď tam je ten novejš. Když tam byl Novotný, tak toho jsem moc rád neměl. Jinak už si těžko vzpomínám.

8. Využíváte programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Co se týká Denního centra, tak tam jsem chodil taky. Hráli jsme tam „Žolíky“, a teď tam chodím, když je nějak škaredě a jezdím tam na rotopedu. Taky chodím na nějaké koncerty, co tu pořádají, grilování a posezení. Taky se mi líbí canisterapie.

9. Jaké jsou vaše vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

(Na otázku beze slova ukazuje svoje fotky se třemi koníky...) Do Denního centra chodím málo. Dal jsem si takový závazek, že bych měl dopoledne 1 hodinu a odpoledne 1 hodinu chodit. Zatím to dodržuju, ale potíže mám. Tak já jsem začal chodit, udělal jsem si takové ten okruh, ten mě trvá 45 minut. Tam jsem narazil na toho člověka, který měl tu ohradu a měl tam ty koničky. Tak teďka tam chodím, suším jim chleba a dávám jim ho. Denně tam ráno idu. Už je to taková moje teď hlavní zábava.

10. Máte koho požádat o pomoc, pokud potřebujete pomoci s něčím, co nezvládnete sami z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů? Kdo je tou osobou?

Finanční potíže nemám. Synové jsou na tom dobře, to by pomohli. Jinak péče je tady opravdu dobrá, nemožu si stěžovat.

11. Máte se na koho obrátit, pokud máte nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se? Kdo je tou osobou?

Hlavně na paní L., ta má tady na starosti Centrum. Ta se o mě stará. Ale má taky jiné na starosti, tak nemá vždycky čas.

12. Napomáhají vám pracovníci Charitního domova při plnění vašich individuálních přání? Máte pocit, že by se vám pracovníci Charitního domova měly věnovat častěji?

Tady je všechno dobře zajištěné, to si nemožu stěžovat. Ale rád bych si třeba popovídání i se sestřičkami, ale sestřičky nemají čas.

13. Pomáhá Vám rodina při uspokojování Vašich zájmů?

Stačí zavolat, když něco potřebuju, a přijdou. To je dobré. Jenom ta babička mi chybí... tu nikdo nenahradí.

14. Jak se zde v Charitním domově cítíte?

Ale tady jsem si nějak nezvykl, i když su tady spokojené, když už manželka zemřela, před dvěma rokama. Tady nemám připomínky, ale nemožu si zvyknout na tu samotu, protože to je nepřítel. Ale to nezměním, protože když uvažuju takhle někdy, co bych dělal, když bych nedal byt klukovi. Ale říkám si, co tam budu. Su nemocné na nohy, ucpávají se mi cévy, tam je výtah, ale co tam budu zas sám, starat se o sebe a tak...

15. Jak jste spokojen se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co Vám v tomto ohledu chybí?

Už to není to pravé... Jak jsem řekl, nenašel jsem tu nikoho, koho bych si oblíbil... To bych se musel změnit já. Já mám určité zásady, je to tady hezké to všechno, akorát tak jak je to v civilu, že ti lidé už nejsou k sobě upřímní a todle všechno, že jeden druhému pomáhal. Nevím, co někteří dělali dřív, v civilu. Mě to nezajímá, možná, nevím, nějaký vysoký funkce nebo já nevím co všechno. Já jsem měl funkci, ale já byl pořád Honza, Honza – a to jsem byl já! Tady je to pořád „pane....“. Já to nenávidím, to slovo „pane“. Ale říkal jsem: „neříkejte mi tak..“, ale oni že to je předpis tady a hotovo.

16. Co Vám dělá radost?

Radost mám z vnuků aj z těch vnuček. Tady je vnučka krásná (ukazuje foto), to je dobré. Má tady taneční školu – orientální tance. Mám je rád všechny.

PŘÍLOHA P VIII: ROZHOVOR S KLÍČOVOU PRACOVNICÍ PANÍ B.

1. Jaký byl život paní B. před příchodem do Charitního domova – rodina, čemu se věnovala, jaké měla koníčky a přátele?

Žila v bytě společně se synem. Když se k nim přistěhovala přítelkyně syna, nechtěla „překážet“. Možná ji to i mrzí, ale snaží se udělat pro syna maximum, aby byl šťastný. Nedovede si ani představit, že by ji syn měl umývat.

Navštěvovala Klub seniorů na Trávníkách, společenský styk.

2. Jak vnímala svůj odchod důchodu?

-----

3. Jak je na tom se zdravím?

Celý život je na vozíčku. Trpí obrnou. Ráno jí pečovatelky pomohou na vozíček. Večer pomohou s hygienou a s uložením do lůžka. Je to společenská paní, svůj život si jinak organizuje sama.

4. Jsou její aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Problém je s příspěvkem na péči, který by chtěla využívat pro sebe, pro svoje možnosti. Třeba si z toho hradit opravy vozíčku. Ale to nelze, řešili to i s ředitelem.

Učím ji odkládat peníze na vozík. Ona má ráda život, ráda si nakoupí, zajede do kina, ráda pozve přátele, ráda si dá třeba i to pivo. Potom ty peníze chybí. Nemůžeme jí říkat, jak má s penězi nakládat. Říkáme jí, že si má odkládat aspoň 100-200,- Kč měsíčně na nenadálou potřebu.

5. S kým tráví svůj volný čas?

S panem B. Každý den nebo obden. Najdu je vždy spolu, častěji u paní B. Seznámili se až zde. S přáteli je častěji než s rodinou. Pan B. říká, že je to taková „jeho paní“. Pomáhá jí, dříve pracoval jako samaritán. Dále hodně kamarádí s paní D., za kterou jezdí přítelkyně z Vyškova – také na vozíčku, tak je také hodně s nimi.

Dokáže se zabavit i sama, netrpí nijak samotou. Specifická věc – často nechává otevřené dveře do chodby. Potřebuje slyšet ruch a hlasy, protože by se v tom pokoji jinak „udusila“. Je hodně společenská a samota a izolace nejsou pro ni.

6. Jak často ji navštěvuje rodina? Je s tím tak spokojena?

Syn ji navštěvuje nepravidelně. Podle toho, jak má směny. Snaží se zastavit alespoň 1 x týdně. Někdy se to nepovede. Volá častěji. On jí řekne, že zavolá tehdy a tehdy, a ona čeká. Myslím si, že by chtěla, aby za ní chodil častěji. Ale myslím si, že to není možné z důvodu jeho práce. Víím, že by s ním trávila ráda více času. Na víkend domů nejezdí, to jede vždy ven a staví se u syna na návštěvu. Nepřespává tam. Syn ji bere vždy domů na 2. svátek vánoční. 1x za 3 měsíce jedou na víkend na Slovensko.

7. Jaké jsou její oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabývá ve volném čase?

Hodně si povídá s kamarádem panem B. nebo se sousedkou. Odpoledne po obědě často odjede ven, nakoupit si nebo se jen tak projet. Večeře má odhlášené, často se stává, že zůstane venku do 17 – 18 hodin. Čtení a dívání se na TV je u ní v pozadí. Nikdy ji neviděla pouštět televizi nebo rádio. Jestli poslouchá, tak večer. O čtení se nikdy nezmínila.

8. Využívá programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Ano, ale nechodí do D.C., kde jsou speciální činnosti. Chodí na určité zaměření – třeba společenské hry a na canisterapii. Hlavně využívá akcí, které jsou pro všechny. Např. posezení u harmoniky, vánoční program, „Přesná šipka“, dny otevřených dveří, pokud se jede navštívit jiné zařízení – např. pro postižené v Otrokovicích. Jezdí se podívat – zajímá ji to.

9. Jaké jsou její vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Chodí do divadla ve Zlíně. Jezdí s panem B. Jezdí si nakupovat pochutiny a oblečení, setkávala se s kamarádkou také na vozičku. Ruční práce nemůže, spíš ten společenský styk.

Nebo jede s panem B. na výlet v rámci klubu seniorů. Často se vydává na výlety v rámci dosahu MHD i sama.

10. Koho hlavně žádá o pomoc, pokud potřebuje pomoci s něčím, co nezvládne sama z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů?

Po finanční stránce se s tím musí vypořádat sama, často se tomu tématu spolu věnujeme. Péči a pomoc má sjednanu u nás dle vlastních požadavků. Při běžných činnostech jí hodně často pomáhá také pan. B.

11. Na koho se obrací kromě Vás, pokud má nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se?

Velmi často si povídá s p. B. Se synem moc zrovna o svých starostech nemluví. Nechce ho zatěžovat.

12. Pomáháte jí v plnění jejích individuálních přání? Myslíte, že by uvítala, aby jste se jí věnovala častěji?

Chce si zachovat co největší nezávislost a samostatnost, což si naplňuje sama. Dopomoc potřebuje – při cestování je nutné mít speciální auto HANDICAP pro vozíčkáře, sestry pomáhají a zařizují opravy vozíčku a teď objednání nového vozíčku. S tím jí pomáhá sestra a já s tím, co je potřeba zaplatit. Ona je velmi společenská a uvítala by častější kontakt. Bohužel musím rozdělovat svůj čas i mezi ostatní uživatele.

13. Pomáhá jí rodina při uspokojování jejích zájmů?

Spíše se snaží, aby ho neobtěžovala a nežádala o pomoc. Jen když jedou za rodinou jeho přítelkyně na Slovensko, přijede pro ni a pomůže jí do auta. Ona se nesnaží vyhledávat pomoc, chce být co nejvíce soběstačná.

14. Jak se zde v Charitním domově cítí?

Často nás chválí, říká, že je spokojená, že se jí tu líbí „...super, Amerika ,O.K.“ Dala už několikrát pochvalu do Knihy přání a stížností. Jsou drobné detaily, co jí vadí. Věci, do kterých se nedá v našem zařízení zasáhnout. Přála by si, když má příspěvek na péči 3.stupně, aby si z něj mohla doplácet platby. Příspěvek na péči je vysoký, nedá se ale z něj doplácet na jiné věci. To jí vadí. Třeba na opravu vozíčku – kámen úrazu. Nedá se to brát tak, jako když byla doma. Tam dostala důchod i příspěvek na stejnou hromádku. Tady to jde každé na něco jiného a nedá se s tím operovat. Jinak co vidím a říká, je spokojená.

Může kdykoliv odejít, přijít. To jí dává pocit, že je tady doma, že není na nikoho odkázaná, že je nezávislá. S jídlem je spokojená a s péčí také.

15. Jak jste spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co jí v tomto ohledu chybí?

Byla by ráda, kdyby jí nohy a ruce více sloužily. Jejímu otci to nebylo příjemné, že se narodila postižená. Dával jí to často ošklivě najevo. Naučila se tímto žít a využívá naplno toho, co jí bylo dáno. Je silná osobnost.

16. Co jí udělá radost?

Jakákoliv ochota z druhé strany, co člověk nechce zaplatit. Byla vděčná, že jsem ji nechala zavolat z mého telefonu. Dojalo ji to, že i plakala. Obyčejná lidskost, lidská pomoc. Obyčejná radost, a je vděčná. Vyhledává vztahy, které ji naplňují a mají jí co dát.

Umí se radovat ze života. V noci jsou chvíle, kdy je smutnější a uvítala by, kdyby tam s ní někdo byl.

PŘÍLOHA P IX: ROZHOVOR S KLÍČOVOU PRACOVNICÍ PANÍ C.

1. Jaký byl život p.C. před příchodem do Charitního domova – rodina, čemu se věnovala, jaké měla koníčky a přátele?

Bydleli v domku, takže pracovala na zahrádce, kolem domečku a to čtení.

2. Jak vnímala svůj odchod důchodu?

O tom jsme nemluvily

3. Jak je na tom se zdravím?

Donedávna byla naprosto čilá a samostatná. Měla slabou mrtvičku, 4 dny byla doma a pak hned zlomeninu krčku.

4. Jsou její aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Určitě ne.

5. S kým tráví volný čas?

Netroufnu si říci, co převažuje. Zda rodina nebo přátele. Rodina chodí hodně, hlavně co je nemocná. Na druhou stranu je přátelská, tak se tady rychle aklimatizovala, skamarádila se se sousedkou na patře.

Ted' na lůžku byla vděčná za to, že za ní někdo přišel, protože je velmi společenský člověk. I když někdy je ráda sama jako většina seniorů, mají rádi svůj klid. Ted' už zvládne chodit s berlemi po chodbě a na dvůr, do Denního centra.

6. Jak často ji navštěvuje rodina? Je s tím tak spokojena?

Každý den ne. Telefonují si 2 x týdně, i se setrou jsou ve spojení. Dcera z Prahy jezdí 1 x za měsíc. Myslím si, že je s tím spokojená. Snacha s vnuky chodí často poté, co se vrátila z nemocnice. Běžně totiž chodila paní za rodinou syna v rámci procházky.

7. Jaké jsou její oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabývá ve volném čase?

Pokud bylo slušné počasí, tak hlavně chodila ven. Chodila min. 2 x denně ven. Ráno, odpoledne, někdy 3 x denně, jinak odpočinek, čte. Nyní se její činnosti zúžily hlavně na čtení luštění křížovek. Někdy sleduje televizi, cestopisy.

8. Využívá programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Chodí do D.C., dělá cokoliv – od pečení přes rukodělné činnosti, trénink paměti – všechno. A je ochotná, když jí potřebuji s něčím pomoci, mohu přijít. Také byla na Hostýně, účastní se všeho, co pořádáme a co se jí nabídne. Na jaře a v létě pořádají hry pro seniory. Pro 1 – 2 auta. Např. „Přesná šipka“. Jsou to výměnné aktivity, kterých se také účastní.

9. Jaké jsou její vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Ne. Nebydlela v Otrokovicích, nemá na ně kontakt. Kontakty měla ve Spytihněvi. Chodí na akce pořádané na Besedě. Třeba výstavy – mají informace na nástěnkách. V praxi nefunguje hromadný přesun na akce, které nepořádá Charitní domov. Např. na akce Klubu seniorů.

10. Koho hlavně žádá o pomoc, pokud potřebuje pomoci s něčím, co nezvládne sama z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů?

Dříve nic nepotřebovala, byla samostatná jednotka. Dokonce si chtěla i sama uklízet. Nyní jí pomáhají pečovatelky a zdravotní personál.

11. Na koho se obrací kromě Vás, pokud má nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se?

Hodně si spolu povídáme. Má moc dobrý vztah se snachou, se sousedkou na patře.

12. Pomáháte jí v plnění jejích individuálních přání? Myslíte, že by uvítala, aby jste se jí věnovala častěji?

Nevyžaduje přítomnost personálu, pouze když byla upoutaná na lůžko. Říká, že jí stačí, že se tady dostala a že tu bydlí a že jí to tak psychicky zklidnilo. Tím, že ví, že může za kýmkoliv zde přijít. Přeje si, aby došla sama na záchod. Postupně se prováděly kroky ke zvládnutí situace: židle, madlo. Osamostatnění – byla zvyklá sama a teď byla odkázaná na pomoc. Plnily se postupné menší cíle. Teď chodí o dvou berlích (chodí, ale ne jako dřív).

Sem tam, co byla doma se vyskytly drobné provozní zádrhele, které se řešily za pochodu. Musela si zvyknout, že má zvoneček a proč má zvonit. Říkala, že zvonila, když měla problém, a holky nepřišly hned. Musela si zvyknout na to, že některé věci není možno udělat okamžitě. Zvyknout si na to, že pečovatelky nemohou přijít za 3 minuty znovu, pro-

tože jsou mezitím už u někoho jiného. Musí si říct třeba 5 věcí naráz. Nestěžovala si, jen to tak smutně sdělila. Říká, že je spokojená, vyhovuje jí to, našla si přátele.

13. Pomáhá jí rodina při uspokojování jejích zájmů?

Vnuci a snacha ji vozili na vozíku hned, jak to šlo. Poté, co se vrátila z nemocnice, chodili velmi často.

14. Jak se zde v Charitním domově cítí?

Je velice spokojená od začátku. Podle toho, jak se chovala, to byla pro ni psychicky velká úleva. Psychicky se zklidnila, odpočinula si a dala se zdravotně dohromady. Nyní si to vyzkoušela i z druhé strany té péče, když ji zastihly zdravotní problémy. Viděla, že holky pomáhaly a bylo vše v pořádku. Šla sem, protože měla strach právě z těchto situací.

15. Jak je spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co jí v tomto ohledu chybí?

Pokud mohla chodit, byla velmi spokojená. Nyní má strach, že už to nebude jako dřív, i když ona má velmi dobré vyhlídky pro uzdravení. Byla vždy samostatná a velmi těžko nese, když je závislá na ostatních.

16. Co jí udělá radost?

Rodina, fajn snacha, syn. Sestra na kontaktu, jezdí za ní. Lidi kolem sebe. Dost těžko psychicky nesla úraz, měla strach jestli bude zase chodit. Když přišla z nemocnice, říkala, že je tak strašně ráda, že je doma.

PŘÍLOHA P X: ROZHOVOR S KLÍČOVOU PRACOVNICÍ PANÍ S.

1. Jaký byl život p.S. před příchodem do Charitního domova – rodina, čemu se věnovala, jaké měla koníčky a přátele?

Je vdova, 20 let žila sama v bytě. Starala se o vnuky, čtení, ruční práce.

2. Jak vnímala svůj odchod důchodu?

Nepřemýšlela, zda zůstane dále pracovat. Měla nemocného manžela, o kterého se po odchodu do důchodu starala.

3. Jak je na tom se zdravím?

Má několik zdravotních problémů. Nejvíce ji však ovlivňuje v aktivnějším životě artróza kolen. Má bolesti, nemůže se dobře pohybovat. Potřebuje chodítko. Sama říká, že jí trvá do 10-ti hodin, než se rozhybe.

4. Jsou její aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Ne.

5. S kým tráví volný čas?

Chodí za ní kolegyně z práce, poměrně často ji navštěvují kamarádky. V Charitním domově má 3 kamarádky, se kterými se stýká, slaví spolu svátky, narozeniny. Chodí k sobě navzájem na návštěvu, zajdou si do cukrárny pro zákusky a povídají si.

Nemá ráda vysedávání a „drbání“, třeba hloučky lidí na lavičkách, kteří akorát okukují kolemjdoucí.

Skamarádila se se studentkou, která je členkou Řádu maltézkých rytířů. Ta za ní občas také chodí. Paní S. navštěvuje dcera se svým manželem. Vnuci za ní chodí také, méně často, ale přece jen.

6. Jak často ji navštěvuje rodina? Je s tím tak spokojena?

Navštěvují se často, každý víkend alespoň 1 den. Pokud je nějaká akce, vezmou ji domů na návštěvu. Dcera za ní chodí i sama vždy po práci 1-2 x týdně. Bydlí ve Zlíně, ale pracuje v Teplárně Otrokovice. Paní S. má pravnouče. Pokud má její dcera u sebe vnuka na víkend, tak ji vezmou také na návštěvu, aby se mohla s pravnoučetem potěšit. Pravnouče

bere jako svoji osobní výhru. Navíc si pravidelně s dcerou 2x týdně volají. Mají velmi přátelský vztah. Hodně si povídají.

7. Jaké jsou její oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabývá ve volném čase?

Čte životopisné věci, občas sleduje televizi – diskusní pořady atd. Pokud se necítí dobře, žádá z Denního centra činnost domů, zkouší tyto činnosti zvládat sama svým tempem. Paní S. dříve hodně pletla, teď už plete pouze výjimečně... Hodně luští křížovky, snaží se v klidu vyrábět věci, které dělají v Denním centru, cvičí si prsty navlékáním korálek. Ráda chodí nakupovat do Billy. Dcera by jí to určitě přinesla, ale ona chce být samostatná a já jí v tom podporuji.

8. Využívá programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Účastní se různých akcí, které pořádáme. Na tyto akce se však chodí jen podívat, spíš jako popovídat si s ostatními. Nenechá se rušit programem, když nemá náladu. Například trénink paměti, který je na programu Denního centra vždy v úterý, nemá ráda, ale přijde za námi. Řekne, že trénovat nechce a povídá si se sousedkou.

Jezdí s námi na výlety, zrovna minulý týden byla s námi na Hostýně. Má ráda kulturu a děti, v červnu byla na dětském představení „Popelka“, které nacvičily děcka ze zvláštní praktické školy.

9. Jaké jsou její vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Je členkou Klubu seniorů na Trávníkách, kde dříve měla funkci pokladníka. Dosud jí chodí pozvánky na různé akce, a některých se zúčastňuje.

10. Koho hlavně žádá o pomoc, pokud potřebuje pomoci s něčím, co nezvládne sama z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů?

Má zde sjednané úklidové služby. Co potřebuje, požádá v 1. řadě pracovníky domova. Dcera jí pomůže určitě také. Určitě by jí pomohla i finančně.

11. Na koho se obrací kromě Vás, pokud má nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se?

Na dceru. Ale hodně si povídá i se mnou. Nejvíce se baví o konfliktech a problémech. Řekne si, co potřebuje a co se jí nelíbí. Naučila se, že některé věci hold nebudou,

když si o ně neřekne a zmíní se v té souvislosti i o svých blízkých. Neříká to ale v negativní rovině. Jsou to takové maličkosti, které by ráda vylepšila.

12. Pomáháte jí v plnění jejích individuálních přání? Myslíte, že by uvítala, aby jste se jí věnovala častěji?

V pondělí a čtvrtky vždy mezi 13. – 14. hodinou chodí na individuální hodiny počítačů. Dopisuje si e-mailem s celou rodinou. Velmi ji to baví a teší se na každou zprávu. U práce s počítačem není samostatná, potřebuje asistenci.

13. Pomáhá jí rodina při uspokojování jejích zájmů?

Určitě. Má s rodinou velmi dobré vztahy. To se často nevidí. Berou si ji často domů na víkendy. Přála by si navštívit Broumov- Bylnici, odtud pocházel její manžel. Plánuje návštěvu v srpnu 2009. Pojede s rodinou.

14. Jak se zde v Charitním domově cítí?

Říká, že je zde velmi spokojená. Šla sem dobrovolně poté, co zde byla na návštěvě. Má tu jistotu, že o ni bude postaráno.

15. Jak je spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co jí v tomto ohledu chybí?

O svůj pokoj se snaží starat sama, i když něco jí dělá potíže. Např. stlaní postele. Ta je široká a ona nedosáhne až ke stěně. Není typ, který by si stěžoval, snaží se vše zvládnout sama.

16. Co jí udělá radost?

Naučit se na internetu. Dopisuje si s dcerou, s jejím manželem i s další rodinou, zatím ale potřebuje pomoc, není zcela samostatná při práci. Na počítač chodí v určené hodiny vždy v pondělí a ve čtvrtky. Na internetu hledá různé odkazy, dívá se na stránky „práce“.

Má strach o vnuka, protože si vzal hypotéku na byt. Velmi jí záleží na rodině. Trable však nedává najevo.

PŘÍLOHA P XI: ROZHOVOR S KLÍČOVOU PRACOVNICÍ PANA M.

1. Jaký byl život p.M. před příchodem do Charitního domova – rodina, čemu se věnovala, jaké měla koníčky a přátele?

Žil ve společné domácnosti s manželkou, která potřebovala péči. Proto zvolili možnost jít sem bydlet společně.

2. Jak vnímal svůj odchod důchodu?

Do důchodu šel, protože musel. Byl náměstek a oni jej degradovali za komunistů až na skladníka. Pak dělal ještě v důchodu, ale oni ho pak už nenechali. Potom si přivydělával na vrátnici a v hospodě, manželka byla doma.

3. Jak je na tom se zdravím?

Má ucpávání cév. Sám si dělá cíle. Snaží se udržet svoji zdravotní stránku jak je a zpomalit zhoršování stavu. Rozvrhl si 6 x 20 minut chůze denně. Mezitím si vždy uvaří kávu, podívá se na seriál, odpočine si. Ráno jde na snídani, šlapat na rotopedu, odpočinek, procházka ke koním, odpočinek, oběd. Po obědě odpočinek, ven nebo šlapat.

4. Jsou jeho aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Určitě ne.

5. S kým tráví volný čas?

Synové jej hodně navštěvují. Chodí za ním také vnučka a vnuk. Má také pravnuka. Chodí i za nimi domů. Venku se třeba potká s kamarádem a jdou spolu na burčák. Mimo Charitní domov je to chovatel koní, bývalí spolupracovníci, které potkává na procházkách. Nic si nedomlouvá. Tady se s nikým neskamarádil. On by i chtěl, dokonce dámskou společnost, ale s tou jeho povahou je to těžké. Buď mu nesedí ona nebo zase on jim.

6. Jak často ho navštěvuje rodina? Je s tím tak spokojen?

Tak 1-2 x do týdne za ním vždy někdo z rodiny přijde. Myslím, že je s tím spokojen. Nestěžuje si, že by za ním rodina nechodila.

7. Jaké jsou jeho oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabývá ve volném čase?

Nový zájem. Koně - měl je vždy rád. Našel si toho pána a denně tam chodí. Nevím, jak spolu vycházejí. Má sklony organizovat druhé. Chodí po 20-ti minutách celkem 2 hodiny denně. Trénuje na rotopedu, když je škaredě, tak chodí po chodbách, nebo na dvorku. Individuálně se mě ptá, zda mi může pomoci s prací na zahradě. Ale tyto činnosti nepočítá do chůze.

Ale snaží se. On se hlásí o práci, má pocit, aby nebyl nevyužitý. Když ještě žila jeho manželka, bral si práci na pokoj: luštil křížovky, maloval na sklo, osmisměrky, trénink paměti, skládal puzzle. Pro to si vždy přišel. O práci žádá, až když zemřela jeho paní.

8. Využívá programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Líbí se mu canisterapie – chodí každé pondělí. Společných setkání, jako jsou narozeniny a různá vystoupení se účastní. Do D.C. chodí hlavně šlapat na kole. Má velmi individuální zájmy. Někdy přijde a řekne, že chce něco dělat, tak se mu najde práce. Na společně organizované výlety, např. na Hostýn, nejede.

Grilování se účastní. Dá se shrnout, že se účastní všech akcí, které se pořádají na domově. Zájezdů nebo akcí pořádanými venku nebo ve spolupráci s jinými zařízeními se neúčastní.

Do D.C. dojde, stáhne pozornost na sebe, a je velmi těžké tu skupinu udržet. Abych se věnovala mu a on nedával najevo, že se mu zrovna nevěnuji. On není týmový hráč. Je to individualista. Je problém začlenit ho do kolektivu.

9. Jaké jsou jeho vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Jezdí akorát do Nitkovic, odkud pochází. Jezdí tam k rodině, o prázdninách na 14 dní, kde se sejde se zbytkem rodiny i od paní. Klub seniorů vůbec ne. Chodí ven sám, když potká někoho vhodného, tak si s ním jde někde sednout a ve dvou si popovídat.

10. Koho hlavně žádá o pomoc, pokud potřebuje pomoci s něčím, co nezvládne sám z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů?

Určitě syny. Jinak si platí úklidy - využívá služeb Charitního domova.

11. Na koho se obrací kromě Vás, pokud má nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se?

Se syny a rodinou nějaké vnitřní potíže neprobírá, řeší spíš praktické věci. S jedním synem si nyní rozumí méně, něco se mu nelíbí. Tady nemá nikoho, kdo by mu pasoval. A to je právě ten problém. On asi není nikdo, kdo by mu pasoval. Je to jeho povaha – velmi vysoké mínění o sobě.

12. Pomáháte mu v plnění jeho individuálních přání? Myslíte, že by uvítal, aby jste se mu věnovala častěji?

Určitě. Vyžaduje individuální přístup. Když jsme sami, je to pohoda. Má rád povídání jenom ve dvou. Tu společnost lidí tady nemusí, možná ještě tak svých přátel, ale hodně upřednostňuje svoje velké JÁ. Jde hlavou proti zdi – je sním někdy těžká domluva. Je těžké mu něco vysvětlit.

Když něco chce, dojde a řekne si. Když odchází, vždy to nahlásí a ptá se, zda se má vrátit. Chce slyšet, že ano, že by nám chyběl.

13. Pomáhá mu rodina při uspokojování jeho zájmů?

On když potřebuje, tak je „spěruje“ a vše si rychle zařídí.

14. Jak se zde v Charitním domově cítí?

S bydlením a péčí je spokojen, ale chybí mu člověk, který by tam byl jen pro něj. To se odvíjí od povahy.

15. Jak je spokojen se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co mu v tomto ohledu chybí?

Stěžuje si pravidelně, ale jen aby byl středem zájmu. U něj se stížnost bere naprosto jinak než u jiných. Chtěl by hrát mariáš, ale u nás to nikdo nehraje. Leda v létě s rodinou nebo se syny, když se sejdou.

Nechce se zúčastňovat společných aktivit, ale těch společenských ano. Chce dělat něco pro sebe – zdravotní stav.

16. Co mu udělá radost?

Každopádně zájem o něho. Když se člověk s ním zastaví, usměje se, pozdraví, popovídá. Když je tam ten moment pro něho samotného.

PŘÍLOHA P XII: ROZHOVOR SE SNACHOU PANÍ C.

1. Jaký byl život p.C. před příchodem do Charitního domova – rodina, čemu se věnovala, jaké měla koníčky a přátele?

Koníčka vysloveně ne – nikdy neměla. Věnovala se rodině a zahradě hodně. To ji bavilo.

2. Jak vnímala svůj odchod důchodu?

To nevím. Ale v důchodu ještě pracovala.

3. Jak je na tom se zdravím?

Teď to není dobré. Měla slabou mozkovou mrtvici a chvilku potom si zlomila krček. Není typ, který si nechá sloužit. Ubíjí ji to.

4. Jsou její aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

Finančně je na tom dobře, nestěžuje si.

5. S kým tráví volný čas?

Má strašně moc známých, až neskutečně. Je ten typ, který se seznamuje velmi lehce a který i jako umí mluvit. Hodně má známých, i co za ní jezdí na návštěvu.

Teď momentálně chodí navštěvovat někoho na „Pečováku“. V domově vyloženě přátele nemá, je tam rok. Ten vztah v tomto věku se už těžko navazuje. Jsou to spíš taková známí, ale jinak jezdila za sestrou do Spytihněvi. Směřuje hodně do rodiny. Ona není takový ten návštěvní typ. Ona po návštěvách moc nemusí. Upřednostňuje rodinu.

6. Jak často ji navštěvujete (rodinní příslušníci)? Je s tím tak spokojena?

Jak je potřeba. 1-2 x týdně, a kluci tam chodí. Syn toho času má málo, je od rána do večera v práci, ten tak 1 x týdně, když moc. Také moje matka tam chodí.

Někdy jo. Ale není to nic zásadního. Asi tak jak každý jiný člověk. Myslím si, že ne.

7. Jaké jsou její oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabývá ve volném čase?

Hodně chodila, pokud mohla. Máme zahradu na Újezdech, tak 1 km, tak to v pohodě ušla. Tam spočinula a šla zpátky. Ráno i odpoledne – každý den.

Teď je to horší, tak spíš do toho Centra, křížovky, čte hodně. Předtím hlavně chodila. Minimálně 1 hodinu ráno a jednu hodinu odpoledne. Ruční práce ne, spíš knihy a křížovky.

8. Využívá programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Veškeré, které dělají. Pokud může, tak na ní je.

9. Jaké jsou její vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Ne. Kluby ne, nikoho zde v Otrokovicích nezná. Jinak je to o tom zdraví. Nevydrží s močí atd. Kina proto nenavštěvuje.

10. Koho hlavně žádá o pomoc, pokud potřebuje pomoci s něčím, co nezvládne sama z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů?

Starají se o ni hlavně ošetřovatelky. Byla ráda, že tam ty sestřičky byly. Teď říká: „Mělo to výhodu, ty sestřičky tu byly pořád. Teď tu tas není nikdo.“ Ale je ráda, že je už trochu samostatná.

11. Na koho se obrací kromě Vás, pokud má nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se?

Jsou tam sociální pracovnice, které se o to starají. Ale také určitě mluví se svojí sousedkou.

12. Pomáháte jí v plnění jejích individuálních přání? Myslíte, že by uvítala, aby jste se jí věnovala častěji?

Nedávno jsme byli na Mladcové za její kamarádkou. Odvezla jsem ji, 3 hodiny si povídaly. Tak takové přání má. Chtěla by se ještě s těma lidma vidět. Jinak ne. Poznávat jiná místa už ne. Na výlety už ani s námi nechce. Ona má pocit, že nás zdržuje, přitom my tam jedeme kvůli ní a říkáme jí to.

13. Pomáháte jí při uspokojování jejích zájmů?

Ano. Když něco potřebuje, tak zavolá.

14. Jak se zde v Charitním domově cítí?

Myslím, že je spokojená. Bylo to její přání, když její manžel zemřel. Ona na tom baráku nemohla být. Těžko to psychicky nesla. Sesypala se z toho. Odstěhovala se do domu

s pečovatelskou službou. Dala si přihlášku do „Charity“ a 2 roky čekala na volné místo. Po fyzické a psychické stránce je spokojená, jak se o ni starají. Nestěžovala si.

15. Jak je spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co jí v tomto ohledu chybí?

Ona spíš že by se ještě podívala tam a tam, kde kdysi byla. Viděla se ještě s těma lidma.

16. Co jí udělá radost?

No my, říkala. Že jenom pro nás dělala to, co dělala. Jinak by se na to vykašlala. Dceru má v Praze, ale je to daleko. A ona říká, že jsem jí nahradila dceru.

PŘÍLOHA P XIII: ROZHOVOR S DCEROU PANÍ S.

1. Jaký byl život p.S. před příchodem do Charitního domova – rodina, čemu se věnovala, jaké měla koníčky a přátele?

Šila, pletla, háčkovala, zahrádku. Do vysokého věku pletla. Také četla, byla v klubu čtenářů. Hodně se věnovala vnukům.

2. Jak vnímala svůj odchod důchodu?

Nevadilo jí to, protože se starala o vnuky. Pomáhala mi. Nepřišlo mi, že by se cítila nepotřebná.

3. Jak je na tom se zdravím?

Hlavně špatně chodí. To ji hodně omezuje v aktivnějším životě i kontaktu s lidmi. Někdy na ně nemá ani náladu a je radši sama.

4. Jsou její aktivity ve volném čase a kontakty s lidmi ovlivněny nedostatkem finančních prostředků?

To ne.

5. S kým tráví volný čas?

Má dost kamarádek, i z venku. Navštěvují se na kávu. Prý má pořád nějakou návštěvu. Ale má ráda svůj klid.

6. Jak často ji navštěvujete (rodinní příslušníci)? Je s tím tak spokojena?

Každý týden min. 1x. Syn co 14 dnů, už má syna, pravnuka, tak 1 x za 3 týdny. Bereme si ji na Vánoce nebo když je třeba nějaká oslava, nebo v létě na chvíli.

Neříká nic. Někdy má chvíli, kdy je jí smutno, ale zase říká, že jsou tu lidi, za kterými vůbec nikdo nepřijde.

7. Jaké jsou její oblíbené činnosti nebo koníčky? Čím se zabývá ve volném čase?

Čte, luští křížovky.

8. Využívá programů a aktivit, které pořádá Charitní domov? Kterých?

Programy Denního centra, programy na Vánoce, batikování, ruční práce.

9. Jaké jsou její vlastní aktivity, například návštěvy kulturních akcí, členství ve spolcích a klubech?

Byla aktivní v klubu důchodců. Nyní ji stále ještě zvou. Když je akce na Besedě, tak chodí. Jezdívají s klubem důchodců do divadla.

10. Koho hlavně žádá o pomoc, pokud potřebuje pomoci s něčím, co nezvládne sama z důvodu např. zdravotního stavu nebo finančních důvodů?

Hlavně mluvíme spolu o tom, co potřebuje. Zázemí pro běžný život má tady velice dobré. Umí si říct, když něco potřebuje.

11. Na koho se obrací kromě Vás, pokud má nějaké starosti, potřebujete se vypovídat, poradit, svěřit se?

Mluví tady hodně se sociální pracovníci, která ji má na starosti. Říká ale, že má velmi málo času. Že se chová pěkně, ale je na ní vidět, že toho má moc.

12. Pomáháte jí v plnění jejích individuálních přání? Myslíte, že by uvítala, aby jste se jí věnovala častěji?

Když má nějaký požadavek, tak se ozve. Volám jí co 2 dny nebo každý den. Ale když něco potřebuje, to se hned řeší. Tak někdy proč nepřijdeme častěji, ale málo. Většinou je sama ráda. Manžel umřel před 20-ti lety a ona si zvykla být sama.

13. Pomáháte jí při uspokojování jejích zájmů?

Doprovod k holiči, potřebuje doprovod na masáž, sestry jí i udělají hlavu. Ona na sebe dbá. Na oběd se obleče, chodí do jídelny. Dojde si do Billy i ven na procházku s chodítkem. Sousedka z Trávníků ji vzala na „Vánoční koncert“, má 56 roků. Loni byly na koncertě na Hybšovi.

14. Jak se zde v Charitním domově cítí?

Tvrdí, že je spokojená. Kdyby to bylo špatné, tak to člověk pozná. Ona je komunikativní, nemá problém s lidma. Ošetřovatelky s ní vychází, snáší to dobře.

15. Jak je spokojená se způsobem trávení volného času a s množstvím společenských kontaktů? Je něco, co jí v tomto ohledu chybí?

Špatně chodí. V rámci zdravotního stavu – chtěla by cestovat, ale to je teď už složité. Má ráda cestopisy. Říká, že když se nemůže dostat tam, tak se aspoň podívá na to

v televizi. Zdravé nohy, když má zdravou hlavu. Zajímá ji móda, ráda by po obchodech. Teď ty supermarkety, ale už to nejde. Na nic si nestěžuje.

16. Co jí udělá radost?

Každá maličkost. Návštěvy. Sluníčko je ten nejmenší.

PŘÍLOHA P XIV: ZÁPIS Z TERÉNNÍHO POZOROVÁNÍ, PANÍ B.

3.11.2008

Při své 1. návštěvě p. B. jsem zjistila, že přes svoji nemoc nemá nejmenší problémy komunikovat s lidmi. Nejprve měla obavy, na co se jí budu ptát, za pár minut si však na mě zvykla a uvolněně si se mnou povídala.

Na stole měla rozdělanou práci, kterou si přivezla z Denního centra. Stříhala na malé čtverečky výplň do polštářů. Protože jednu ruku má postiženou, pomáhá si tím, že materiál, který stříhá, připíchne jehlami do podložky. Samozřejmě taková práce nejde rychle. Paní B. je velmi trpělivá. Vysvětlila mi, jak si pomáhá, aby se mohla této práci věnovat.

Když jsem odcházela, paní B. mě jela vyprovodit přes celou chodbu až k výtahu. Tam se se mnou rozloučila se slovy, že to tak dělá vždy, když za ní někdo přijde. Pak se dívá, dokud člověk neodejde.

12.11.2008

Když jsem dnes přišla, byly otevřeny dveře od pokoje paní B. Tak jako při mé 1. návštěvě. Nechává si otevřeno schválně, aby měla spojení s okolím.

Také jsem viděla, že je opravdu velmi samostatná. Přinesli večeři, kterou nechtěla hned jíst. Říká, že si ji později ohřeje v mikrovlnce.

Při odchodu jsem jí podala ruku. Uchopila ji přitiskla na tvář. V tu chvíli jsem cítila, jak moc je vděčná za každý projev pozornosti a za návštěvu.

9.12.2008

Dnes mi paní B. během návštěvy povídala, proč odešla bydlet do Charitního domova. V rozhovorech řekla, že chtěla, aby měl syn volnou cestu do života. Nyní se rozpovídala. Bydlela s nimi v bytě i přítelkyně jejího syna. Ta jí ovšem dávala najevo, že tam překáží. Rozhodla se tedy, že půjde bydlet do domova. Syn nebyl rád, ale bylo potřeba něco udělat. Nechtěla mu to kazit. V prvních měsících jí bylo velmi smutno po synovi. Je to její nejbližší osoba, na kterou byla zvyklá každý den. Nyní za ní chodí nepravidelně. Chtěla by ho vidět častěji.

Také bylo pro ni velmi nepříjemné, že nemůže hospodařit s penězi tak, jako doma. Nemá už k dispozici příspěvek na péči a peníze chybí. Dává druhým malé dárky. Venku se

zastaví s bezdomovcem u obchodu, dá mu 10,-Kč a pošle ho, ať si koupí pivo. Potom si spolu povídají. S některými bezdomovci se seznámila během svých projížděk venku a komunikuje s nimi.

29.12.2008

Když jsem se s paní B. poprvé setkala, uvědomila jsem si, že ji od vidění znám. Potkávám ji v různých částech Otrokovic. Pohybuje se na vozíčku a nebojí se komunikovat s lidmi. Dnes jsem se s p. B. potkala před prodejnou potravin. V košíku měla nákup – oplatky a pivo. Říká: „...pivo mě uklidňuje.“ Během našeho hovoru se u ní zastavil pán, který ji srdečně zdravil. Paní B. se s ním pustila do řeči a hned ho zvala na návštěvu na „dobrou slivovičku“.

7.1. 2009

Přes veškerou nepřízeň osudu je paní B. velmi optimistická. Uvědomila jsem si, že si vůbec nestěžuje. Většinou má dobrou náladu. Dnes je však trochu zasmušilá. Nepohodli se s jejím kamarádem sousedem. On za ní teď nechodí. Pár dní to prý potrvá, než zase přijde. Je jí smutno. Je to teď její nejbližší člověk, se kterým se pravidelně setkává a tráví čas. Někdy se však také nepohodnou.

Společné mají, že se oba rádi baví. Soused však nesouhlasí, když se paní B. baví s bezdomovci nebo s romskými rodinami. Ona si hraje venku s jejich dětmi, nechá se od nich divoce vozit. Občas jim něco koupí a pozve je také na návštěvu. A oni přijdou.

PŘÍLOHA P XV: ZÁPIS Z TERÉNNÍHO POZOROVÁNÍ, PANÍ C.

4.11.2008

Paní C. se léčí po zlomenině nohy v krčku. Léčba probíhá dobře, paní C. už se může posadit. K pohybu ale potřebuje pomoc. Stěžuje si, že dříve byla samostatná a chodila v CHD pouze na jídlo. Utírala si prach, uklízela na pokoji. Všechno kolem sebe si chtěla dělat sama. Říká: „Prostě jsem si připadala, že ještě k něčemu jsu“. Nyní je závislá na pomoci druhých a zvyká si, že není vše hned, jak si vzpomene. Tak jako když si to mohla podat sama. Jejím hlavním přáním je, aby mohla jít sama na toaletu, jak říká.

18.11.2008

Paní C. se rozpovídala, jak to bylo, když zemřel její manžel. Tehdy bydleli spolu ve Spytihněvi v Domě s pečovatelskou službou. V 74 letech měla slabou mozkovou mrtvici, manžel půl roku poté zemřel. Do CHD se šla podívat na základě doporučení. Potom 3,5 roku čekala, než se uvolnilo místo. Říkala si: „Co když onemocním, co pak...“. Z jejího vyprávění je znát, že se v 1. řadě obává zhoršení svého zdravotního stavu. Nechce být nikomu na obtíž, hlavně rodině ne.

24.11.2008

Než si paní C. zlomila krček, chodila za každého počasí ven. V rámci procházky navštěvovala zahrádku rodičů její snachy. Ta jí nechala udělat klíč od zahrádky, kde si mohla odpočinout. Obyčejně tam ještě byl tatínek nebo maminka snachy a ona si s nimi mohla popovídat.

Další procházky vedly ke snaše do kadeřnictví, kde pracuje, nebo na ni zazvonila u domu. Jenom krátce pozdravila a zase šla. Brala to hlavně jako cíl procházky a byla ráda, že je mohla vidět.

Dále zmiňuje, že se za ní občas maminka její snachy staví. Přestože má paní C. dobré komunikační schopnosti, těžko se v pozdějším věku navazují hlubší známosti a hledají se lidé s podobnými zájmy. Paní C. je při svých procházkách orientována hlavně na širší okruh rodiny.

9.12.2008

Potkala jsem paní C. v jídelně na společné akci. Už chodí sama s pomocí berlí. Je pěkně upravená - učesaná a oblečená. Říká, že trénuje chůzi po chodbách a také na zahradě. Dělá vše pro rychlé zlepšení svého zdravotního stavu.

20.1.2009

Paní C. začala používat pro snadnější chůzi chodítka, které vyměnila za berle. Je to opět další zlepšení. Musela si na něj ale nejprve zvyknout, protože se ze začátku styděla. Zajímavým poznatkem je, že se stydí za svůj zdravotní stav před sousedy z CHD. Nyní je již spokojenější, zotavuje se velmi rychle. Velký podíl na tom má její vůle. Je na se sebe tvrdá, dokáže si naplánovat činnost a poručit si. Přesto je uvnitř velmi citlivá. Vzpomíná na svého manžela. Nyní s postupem věku jí chybí daleko více než dříve, když byla relativně mladší, jak říká. Také vzpomíná na kamarádky. Smutně říká, že všechny už umřely a ona „přesluhuje“. Prý by tu už neměla být. Podobně se už vyjádřila několikrát i dříve. V takových chvílích je velmi smutná a bojuje s pláčem.

PŘÍLOHA P XVI: ZÁPIS Z TERÉNNÍHO POZOROVÁNÍ, PANÍ S.

3.11.2008

Při 1. kontaktu s paní S. mě šla představit její klíčová pracovnice, která je současně vedoucí Charitního domova. Paní S. nedala jinak, než že nám uvaří kávu a přesvědčila sociální pracovníci, aby s námi zůstala. Řekla: „...tolikrát jsem Vás zvala na kafe, tak teď je konečně příležitost.“

18.11.2008

Dnes paní S. vzpomíná, jak byla s dcerou na chatě: „Jen jsem si pěkně seděla a pozorovala, jak se kolem všech točí...(úsměv). Tohle mi ale moc chybí... kdyby měl člověk o 20 let méně!“ Na druhé straně je smířená se svým zdravotním stavem. Říká, že i když není úplně samostatná a potřebuje pomoc, může se alespoň postarat sama o sebe – obléct se, umýt atd. To je pro ni velmi důležité.

24.11.2008

Při návštěvě CHD jsem potkala paní S. na hlavní chodbě. Trénovala chůzi s chodítkem a čekala na dceru. Když jsem asi po 2 hodinách odcházela, byla jsem ji pozdravit. Dcera tam ještě byla a povídaly si. Je vidět, že paní S. má skutečně výjimečný vztah s dcerou, že si mají co povídat. Paní S. ví, co se v rodině děje a může s nimi sdílet jejich radosti i starosti.

9.12.2008

Paní S. byla opět pěkně upravená i oblečená. Říká, že se zajímá o módu a je to na ní vidět. Bolely ji kolena, ale vůbec to nedala najevo. Až ke konci návštěvy se zmínila. Nechce ukazovat svoje slabosti před ostatními. Také zdůrazňuje, že si lidi kolem sebe vybírá. Když se s někým necítí dobře, distancuje se od něj. Chce mít klid pohodu. Pečlivě se vyhýbá sousedům, kteří sedávají v hloučcích na chodbách a sledují okolí.

7.1.2009

Paní S. si pochvalovala, jaké měla krásné Vánoce v kruhu rodiny. Vypadala velmi spokojeně. Tyto věci prý před ostatními neříká, lidi prý závidí. Je lepší se nezmiňovat.

21.1.2009

Paní S. vzpomíná na svůj rodinný život. Její manžel zemřel před 20-ti lety. Sděluje, že je to už dlouho. Neměla to lehké, ale zvykla si bydlet sama a naučila se samostatnosti. Vzpomíná, že po smrti manžela hodně pletla. Za 1 rok prý upletla 20 svetrů ! To je ale spousta času, který trávila sama doma při ručních pracích.

Paní S. má zdravotní problémy. Špatně chodí, používá chodítka. Říká, že s ním pomalu dojde i do obchodu. Na delší procházky se ale již nevydává. Potřebuje často odpočinek. Sděluje, že když má bolesti, raději je sama na pokoji a odpočívá. Nechce nikomu ukazovat svoje slabé stránky. Z výše uvedeného je vidět, že paní S. umí trávit svůj čas sama.

PŘÍLOHA P XVII: ZÁPIS Z TERÉNNÍHO POZOROVÁNÍ, PAN M.

4.11.2008

Pan M. se při druhé návštěvě víc rozpovídal. Říká, že už mu záleží hlavně na rodině. Aby se měli „mladí“ dobře. On aby nepřišel o nohy, protože jak sám řekl: „...to bych nepřežil, to říkám otevřeně... Abych aspoň mohl chodit. Děcka aby se měly dobře, to jim přeju, já už si šetřím na pohřeb.“

Chtěl by, aby kamarádství bylo jako za jeho mladých let. Říká, že vztahy mezi lidmi se velmi změnily. V zaměstnání řešil ve své funkci závažné věci, a výsledek dohody zpečetili podáním ruky. Bylo to bez zápisu, ale platilo to. Vzpomíná, že takových lidí, se kterými si to dovolil, bylo víc. Řekl: „To bych byl strašně moc rád, kdyby se to vrátilo. Ale já už se toho nedožiju.“

12.11.2008

Dnes nemá pan M. dobrou náladu. Říká, že pán s koňmi chce prodat hříbě. Už teď je mu smutno. Vzpomíná: „Já jsu z dědiny a staral jsem se u sedláka o koně. Vrátil jsem se úplně do mladých let, protože ten sedlák, kde já jsem chodil, měl taky 3 koně, jak tady.“

V tomto duchu pokračuje v další konverzaci. O tom, jak se zde začlenil do společnosti sousedů vypovídá jeho sdělení: „Tak na obědě třeba sedí 4 ženský a já. Tak ony mají svoje ženské problémy a já jim do toho nemůžu zasahovat, ony mají svoje.“

2.12.2008

Popřála jsem panu M. k narozeninám a donesla mu jako dárek kávu. Byl velmi překvapený, že si pamatuji, že má narozeniny. Ihned položil kontrolní otázku, jestli si také pamatuji, kolik mu je. To jsem věděla, a pan M. měl obrovskou radost. Od této chvíle byl otevřenější. Je vidět, že lidi kolem sebe si pečlivě vybírá. Potřebuje, aby měl druhý o něj opravdový zájem. Také vzájemná důvěra je pro něj velmi důležitá. Pokud není komunikace s druhým dle jeho představ, radši je sám.

22.12.2008

Potkala jsem pana M. ve městě. Poznal mě a hned po pozdravu na mě spustil, proč jsem nepřišla, když jsem to slíbila. Připomněla jsem mu, že slib platí, ale byli jsme domluveni

mezi svátky. Vzpomněl si a vše bylo v pořádku. Zde je vidět, že se nebojí ozvat a říci, co má na srdci.

29.12.2008

Před návštěvou vždy volám sociální pracovníci v CHD, aby vyřídila, kdy přijdu. Když jsem se dostavila 29.12., pan M. byl doma, ale o mojí návštěvě nevěděl. Byl rád, ale stěžoval si: „Jak to, že mi to nevyřídila, když jsme se dnes ráno potkali?“ Bylo na něm vidět, že je na ni nazlobený. Zde se zase velmi výrazně projevuje povaha pana M. Vyžaduje od lidí kolem sebe řád a má potřebu organizovat.

20.1.2009

Určitý řád vyžaduje i od své rodiny. S jedním synem nyní vychází hůř, tak ten za ním nyní moc nechodí. Slyšela jsem, jak si do telefonu přímo „nadiktuje“, co potřebuje a co naopak nechce: „... to mi sem ani nenoste.“

Se 2. synem mluvil o tom, že zde k sobě nikoho nemá. Ten mu navrhl řešení, že mu koupí byt. Pan M. si ale uvědomuje, že zde je o něj postaráno: „...ale co bych tam dělal sám?“

PŘÍLOHA P XVIII: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Tento dotazník slouží pro výzkum pro bakalářskou práci na téma „Sociální integrace seniorů žijících v Charitním domově Otrokovice“

1. Trávíte čas rád/a sám/sama?

ano

spíš ano

spíš ne

ne

2. Jaké máte pocity, když jste sám/sama?

* .....

3. Řekl/a by jste, že trávíte čas sám/sama příliš často?

ano

spíš ano

spíš ne

ne

4. Odpovídejte pouze v případě, že Vaše odpověď na otázku č. 3 byla „ano“ nebo „spíš ano“

Co je podle Vás důvodem samoty?

* .....

5. Co můžete Vy sama/sám udělat pro zlepšení situace?

* .....

6. Cítíte se osamělý/á?

ano

spíš ne

Vysvětlivky:

odpovídající označte křížkem

* ..... doplňte slovně dle skutečnosti

Děkuji za vyplnění dotazníku